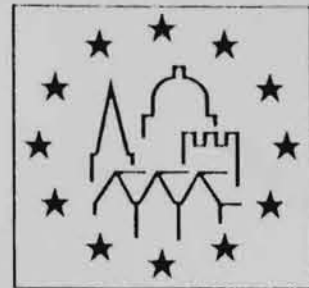

1996 DMS
1996 DMS

Open Monumentendag Vlaanderen

zondag 8 september 1996

zorg & zin voor kleur

Prijs: 50 fr

Op de Open Monumentendag van 8 september 1996 stelt het Provinciebestuur van West-Vlaanderen de volgende monumenten open :

Markt 3, het Provinciaal Hof

(open van 10 u tot 12.30 u en van 13.30 u tot 18 u, gidsen zorgen voor begeleiding)
het Provinciaal Hof dateert uit 1887-1892

Potterierei 71, het Grootseminarie

(open van 10 u tot 12 u en van 13.30 u tot 18 u, gidsen zorgen voor begeleiding)
de gebouwen van de voormalige
Duinenabdij dateren uit de 17de, 18de en 19de eeuw

Steenstraat, de Sint-Salvatorskathedraal, waar speciaal de Sint-Jakobskapel in de kijker wordt geplaatst

(open van 14 u tot 18 u, het Jong Kristen Onthaal voor Toerisme zorgt voor begeleiding)
de Sint-Jakobskapel dateert uit de tweede helft van de 14de eeuw

Op initiatief van de Militaire Kring wordt de militaire kapel aan de Kartuiszerinnenstraat opengesteld. Het interieur van deze voormalige kapel van de kartuiszerinnen is in 1995 opnieuw geschilderd. Ook hier zorgen gidsen voor begeleiding.

Als de hedendaagse Amerikaanse architect Richard Meier zegt...*ik meen dat wit van alle kleuren de meest wonderlijke is, omdat men in wit elke kleur van de regenboog kan terugvinden...*, verwoordt hij reeds één van de essenties van het fenomeen kleur, met name dat het eigenlijk niet bestaat. Sir Isaac Newton was in 1665 ook tot die conclusie gekomen en had op een wetenschappelijke manier aangetoond dat kleur een accident is van het licht.

Nochtans is een kleurloze wereld voor ons ondenkbaar. Onbewust roepen kleuren veelsoortige reacties en associaties op. Ons humeur en onze gevoelens worden erdoor bepaald.

In de bebouwde omgeving en in de interieurs zou kleur alomtegenwoordig moeten zijn, want dat was ongetwijfeld zo in het verleden.

Grieken en Romeinen gaven hun prachtige witte tempels kleurrijke accenten. Wij in de Middeleeuwen gaven de meeste gebouwen een afwerking in kleur. De prachtige muurschilderingen in het huis Spinolarei 2 (zie nr. 1 van deze brochure) zijn daar een treffend bewijs van, evenals de restanten van beschildering in de Onze-Lieve-Vrouwekerk (zie nr. 11 van deze brochure), en de Sint-Salvatorskerk.

Ook in Brugge waren volgens archiefdocumenten, iconografische en monumentale bronnen buitengevels veelal geschilderd. Zelfs houten gevels kregen een afwerkingslaag in kleur. Belangrijke openbare gebouwen waren van een zeer rijk kleurenpalet voorzien, getuige de kleursporen op de Griffie op de Burg. Ook het Stadhuis werd regelmatig van een witte kalklaag voorzien en de beelden van de vorsten waren rijkelijk gepolychromeerd. Opdrachten aan Jan van Eyck zijn gekend.

Het verruimen van het kleurenpalet was sterk gebonden aan de technologische en wetenschappelijke vooruitgang, zoals het experimenteren met nieuwe bindmiddelen en het zoeken naar nieuwe grondstoffen, en dit vooral vanaf de Renaissance. De kleurrijke afwerking van de zoldering in het Oosterlingenhuis (zie nr. 9 van deze brochure) dateert uit die tijd. Huisgevels

werden dikwijls met een kleur- of kalklaag afgewerkt. In de barokperiode ging de voorkeur naar felle kleurlagen zoals het zogenaamde Brugs rood, versterkt door een lichte okerkleur voor bouwonderdelen in zandsteen.

In het interieur ging de voorkeur eerder naar minder felle kleuren (veel zwart, grijs en wit).

De 18de eeuw koos voor vrolijke kleuren op de bepleisterde gevels en in het interieur. Vanaf het einde van die eeuw werden in architectuurboeken praktische regels opgesteld ten gebruike van bouwmeester en schilder. *L'art du peintre, doreur et vernisseur* van J.F. Watin, in 1778 uitgegeven in Luik, werd druk geraadpleegd. De kosten van een bouwwerk konden in niet geringe mate worden gedrukt door dure natuursteen met verf na te bootsen. Daarenboven werd gesteld dat bonte kleuren moesten vermeden worden en dat uitspringende delen in een gevel steeds in lichtere tinten dienden geschilderd. Alleen imitatie van natuursteen werd getolereerd. De beschildering werd meer en meer afgestemd op de kleur van het onderliggend bouw-materiaal.

Materiaalimitatie is duidelijk toegepast in het 18de-eeuwse interieur van de ambachtskamer van de kleermakers (zie nr. 18 van deze brochure). Deze tendens zet zich voort in de 19de eeuw (zie nr. 14 van deze brochure). Vooral de toen veel voorkomende witte kleur beoogde een natuursteenimitatie. Wit was een classicistisch ideaal. Het interieur daarentegen kon in de 19de eeuw ook zeer bont zijn (zie nrs. 2, 3, 7 en 8 van deze brochure). Nochtans waren de 19de-eeuwse restauratietheorieën zeer kleuronvriendelijk. Eugène Viollet-le-Duc (1814-1879), de grote gangmaker van de neogotiek in Frankrijk, was grote voorstander om de bouwmaterialen na de restauraties ruw te laten. Deze stelregel werd zowel voor interieurs als voor buiten-architectuur toegepast. In Brugge is het stadsbeeld erg bepaald door deze restauratievisie. Afwerkingslagen verdwenen systematisch bij restauraties en nieuwbouw om het *eerlijke bouw materiaal* opnieuw zichtbaar te maken. Ook door de onwetendheid dat de oorspronkelijke afwerkingslagen de waarde van het materiaal accentueerden en beschermden tegen verval. Pleisteren, kalken of schilderen betekende steeds een meerwaarde voor het gebouw.

Nog steeds wordt door velen het naakte materiaal als het enige aanvaardbare beschouwd, alsof het een misdrijf is om duur bouw materiaal onder een afwerkingslaag te verbergen.

Zorg en zin voor kleur - motto van de Open Monumentendag 1996 - is gelukkig sinds enkele jaren opnieuw in de belangstelling, zowel voor interieur als exterieur van onze monumenten. Verschillende opvattingen over kleurgebruik zijn aanwijsbaar. De restauratieproeven aan de Griffie op de Burg zijn bijvoorbeeld op een strikt historisch-wetenschappelijke manier uitgevoerd (materiaalonderzoek naar de oudere kleurafwerking). Daartegenover staat de interpretatie en de creatieve vrijheid van de schilder, vandaag erg vergemakkelijkt door de waaier van verfproducten en kleurmogelijkheden (zie nrs. 3, 5, 17 van deze brochure). Tenslotte is er nog een gulden middenweg, waarbij de nieuwe kleurstellingen aansluiten bij de historisch-wetenschappelijke bevindingen en tradities, of de betrachting om de architecturale boodschap te verfraaien of te beklemtonen met kleur (zie nrs. 7, 10, 12, 14 en 20 van deze brochure).

De in Brugge op 8 september 1996 opengestelde gebouwen bieden de OMD-er een waaier van kleur-ervaringen aan. Gaande van middeleeuwse schilderijen in de graven in de Onze-Lieve-Vrouwekerk over de pre-Eyckiaanse muurschilderingen in het huis de Patience, de laatmiddeleeuwse kleurtoetsen in het Hof Bladelin, naar de kleurrijke renaissancedecoratie in het Oosterlingenhuis. De 18de- en 19de-eeuwse kleuren zijn in grote getale te ervaren in het huis d'Hanins de Moerkerke, de ambachtskamer van de kleermakers, het Hof van Beveren, de huizen Samüel Coucke, Flori Van Acker, de Lombard, de Giey en Van Hoonacker en de Heilige-Kruisverheffingskerk. De overgang naar de 20ste eeuw wordt geïllustreerd met muurschilderingen in de Heilig-Bloedkapel en de grote kapel van het Psychiatrisch Ziekenhuis Onze-Lieve-Vrouw. Het salon in hotel de Castillion illustreert een luxueuse kleurrijke decoratie uit het Interbellum. Dit is ook zo voor de wintertuin van het Grand Hotel du Sablon. De canspray-realisatie in de Middenschool brengt ons terug naar het heden.

Deze brochure is meer dan een gewone wandelgids. De

geschiedenis van de diverse opengestelde monumenten komt uitgebreid aan bod. Vele nieuwe gegevens werden daarvoor verzameld, omdat de kleurrijke monumenten waarvoor wij vandaag de aandacht vragen, ook monumenten met een kleurrijk verleden zijn...

Hopelijk wordt de achtste Open Monumentendag een kleurrijke en zonnige dag !

Boudewijn Ostenstraat (Spinolarei 2), huis de Patience

Open van 10u tot 12.30u en 13.30u tot 18u
Gidsen zorgen voor begeleiding

Om praktische redenen is het huis de Patience, Spinolarei 2, op de Open Monumentendag enkel toegankelijk via het bijgebouw aan de Boudewijn Ostenstraat.

Het huis bestaat uit een hoofdgebouw van drie bouwlagen onder zadeldak en een aanpalende dwarsvleugel die zich achter Spinolarei 3 bevindt. Eerst ziet de bezoeker de hoge bakstenen tuingevel van het achterhuis.

De hoofdvlleugel aan de rei wordt stijlkritisch in de 16de-17de eeuw gedateerd, maar bezit nog fragmenten uit een oudere bouwphase. Deze vleugel heeft een hoge bakstenen trapgevel van drie bouwlagen en drie traveeën op een natuurstenen plint. De vensters en de zolderopening zijn gevat in rondboognissen met afgeschuinde dagkanten. Het voorhuis is onderkelderd en de oorspronkelijke balkenstructuren zijn nog aanwezig. Het interieur werd in de 19de eeuw aan de smaak van de tijd aangepast.

Bijzonder merkwaardig is het achterhuis - de eigenlijke Patience - dat mogelijkwerwijs uit de 14de eeuw dateert. Dit huis telt een verzonken benedenruimte, twee bovenverdiepingen en een zolder onder zadeldak. De oorspronkelijke voorgevel van dit achterhuis is nu enkel zichtbaar vanaf een kleine ingesloten binnenkoer. De vensters op de verhoogde benedenverdieping, de bovenverdieping en de zolder zijn telkens gevat in rondboognissen met doorlopende peerkraalprofile-ringen.

Deze gevel was vóór de 16de eeuw zichtbaar vanaf de Spinolarei. In de hoek gevormd door het voor- en het achterhuis, steekt een uitkragende kwartronde uitbouw,

afgedekt met een lessenaarsdakje. De bovenverdieping van deze uitbouw is overkluisd met een bakstenen kruisribbengewelf op gebeeldhouwde kraagsteentjes. De tuingevel van dit achterhuis, die de bezoeker het eerst kan opmerken, is een bakstenen puntgevel. De top is doorbroken door twee segmentboogvormige luikopeningen met afgeschuinde kanten. Ze zijn geflankeerd door smeedijzeren haken met enkele en dubbele ogen waarin stokken konden worden gestoken om linnen te luchten of te drogen. Eronder steken twee rondvensters die de bovenkamer verlichten.

In 1993 werd het achterhuis met stadssubsidie gerestaureerd. De eigenaar voerde zelf een vooronderzoek uit, zoals het ontpleisteren van wanden en moer- en kinderbalken. Bij het voorzichtig ontpleisteren van de wanden in de benedenkamer kwamen enkele gotische letters vrij, die dadelijk de interesse van de eigenaar-kalligraaf opwekten. De stedelijke Dienst voor Monumentenzorg verwittigde de conserveringsploeg van de Afdeling Monumenten en Landschappen, die midden 1994 een proefonderzoek uitvoerde. De ontdekking was fenomenaal. Een laatmiddeleeuwse muurschildering van hoge schilderkunstige kwaliteit en met een uitgebreid iconografisch programma kwam te voorschijn. In 1994-1995 zijn twee muurvlakken vrijgemaakt en geconsolideerd door Marjan Buyle, Els Jacobs en Philippe Schurmans. Marjan Buyle geeft het verhaal van de ontdekking en de conservering weer in een rijk gedocumenteerd artikel in het tijdschrift Monumenten en Landschappen.

De benedenkamer heeft een eikenhouten zoldering met moer- en kinderbalken. De moerbalken, die nog sporen van decoratieve beschilderingen vertonen, waren oorspronkelijk tegen de zijwanden gestut door muurstijlen en korbelen. Drie van de vier wanden zijn nog oorspronkelijk. De wand met de schouwuitbouw is in latere bouwfasen sterk gewijzigd en tijdens de recente restauratiewerkzaamheden deels herbouwd om constructieve redenen. Twee kleine vensters tegenaan de zoldering in de achtergevel en een zijraam zorgen voor de nodige lichtinval.

In 1994 werd in het rechter vak van de grootste wand het *Sint-Joristaferaal* ontdekt.

Het bestaat uit twee delen : een benedenfries met afbeelding van de Deugden, en het eigenlijke Sint-Joristaferaal dat tot de zoldering reikt. De vlakke wand en de beschilderingen zijn onderbroken door een rechthoekige nis, die waarschijnlijk afgesloten was met luiken en waarin preciosa kon worden opgeborgen. Deze taferelen zijn aangebracht op een oudere beschildering in imitatiebaksteen; een aanwijzing dat ze na de oudste bouwcampagne tot stand kwamen.

In de benedenfries komen tien mannenhoofden voor in geschilderde nissen, afwisselend met een rode en zwarte achtergrond, benadrukt door een verguld sjabloonmotief. Vóór de figuren loopt telkens een banderol met gotische opschriften. De figuren stellen Deugden voor : Fortitudo (Sterkte), Largitas (Vrijgevigheid), Sapientia (Wijsheid), Humilitas (Nederigheid), Justitia (Rechtvaardigheid), Patientia (Geduld), Fides (Geloof), Spes (Hoop), Caritas (Liefde) en Misericordia (Medeleven). Patientia, gepersonifieerd door een jonge baardloze man, is de enige die de toeschouwer recht aankijkt. Hij verwijst misschien naar de huisnaam, die echter, volgens de archiefbronnen, pas vanaf de 17de eeuw met het huis verbonden was. Voordien, vanaf 1453, noemde het huis *de Rynck*.

Boven de Deugden is de legende van Sint-Joris met de draak uitgebeeld. Een engel helpt Sint-Joris, in wapenrusting op een prachtig wit paard, om het monster te doorboren dat vervaarlijk dicht bij de koningsdochter staat. Achter haar wordt een stad afgebeeld en de koning en de koningin kijken bezorgd toe. Het verhaal van Sint-Joris was in de Middeleeuwen bijzonder populair, bij ons vanaf de 13de eeuw. Sint-Joris was de patroonheilige van heel wat broederschappen en schuttersgilden. De Brugse Sint-Jorisgilde bestond zeker vóór 1321.

Het kamerbrede tafereel dat slechts fragmentarisch bewaard is op de wand van de achtergevel, stelt een aantal vorsten voor. Enkele zijn door tekstbanderollen geïdentificeerd : de Trojaanse prins Aeneas (als voorouder van het Romeinse volk), de wandelende Jood

Ahasverus, Alexander de Grote, koning Arthur (een van de *Negen Besten*), Julius Caesar, Darius, Karel de Grote (stichter van het Heilig Roomse Rijk), Saladin en koning Salomon (de derde koning van het verenigd Israël).

De Turkse sultan Saladin ibn Najm al Ajjoebi (+1193), een soennitische moslim en belangrijkste leider van de islam, had op 2 september 1192 een vredesakkoord kunnen bewerkstelligen met koning Richard Leeuwenhart en zo een einde gemaakt aan de Derde Kruistocht.

Alexander de Grote vertegenwoordigt één van de drie helden uit de klassieke oudheid in het thema *De Negen Besten*; beroemde veldheren die dikwijls samen worden afgebeeld.

Darius werd in 330 v. Chr. door Alexander verslagen. De iconografische samenhang van deze voorstelling is nog niet grondig bestudeerd.

De auteur van deze muurschilderingen is niet gekend. Stilistisch en schildertechnisch worden ze voorlopig gedateerd tussen 1380 en 1400 en horen dus tot het Pre-Eyckiaans Realisme. Verder onderzoek moet de datering kunnen preciseren.

Bij de herstellingswerkzaamheden vond men nog enkele beschilderde bakstenen terug die later hergebruikt waren in een schouwmantel. Het uitgebeelde thema is echter niet te reconstrueren. Dit zijn in ieder geval duidelijke aanwijzingen dat het huis rijkelijk versierd was. In de kamer op de bovenverdieping (niet te bezoeken) zijn delen teruggevonden van een wandbeschildering in imitatiebaksteen.

Het hoeft geen betoog dat deze ontdekkingen van groot belang zijn voor de kunstgeschiedenis in het algemeen en voor de verruiming van de kennis van het bouwkundig erfgoed in Brugge in het bijzonder. Het is tevens een signaal om bij elke verbouwing van een oud pand met de grootste omzichtigheid tewerk te gaan en een peiling uit te voeren naar mogelijke muurdecoraties.

De afgebeelde iconografische taferelen kunnen ons iets leren over de bewoners en de gebruikers van dit huis in de 14de en 15de eeuw. Daarom is het huizenonderzoek

hier zo belangrijk.

Vóór 1347 stond op deze plaats een *hofstede* met huis, in 1350 eigendom van Jacob Bave en toen omschreven als het *Jacob Baafs huis*. Zijn zoon, Jacob Bave II, gehuwd met Liegarde van de Walle, bewoonde het huis in 1372. Na 1398 ging het over naar kleinzoon Jacob Bave III, sire van de kruisbooggilde van Sint-Joris in 1404... wellicht een verwijzing naar de muurschildering? In het begin van de 15de eeuw kwam het in bezit van diens schoonbroer, Jan van der Buerse, in 1396 gehuwd met Gertrude Bave en schepen en burgemeester van de Stad. Hij stierf in 1434, zijn vrouw in 1443.

Vanaf 1453 vermelden de archiefteksten twee huizen op deze plaats. Het voorperceel tot aan de huidige rooilijn as Cornelis Breydel, zoon van Jacob en Catharina van der Buerse, eigenaar. Hij was gehuwd met Margareta van Nieuwenhove, nicht van Maarten van werd toen hoogstwaarschijnlijk voor het eerst bebouwd en de twee panden stonden bekend als *de Rynck*. Het complexe huis bleef in de familie van der Buerse. In 1460 wNieuwenhove en van Pieter Lanchals. Na de dood van Margareta in 1505 werd het huis verkocht aan ridder Hellin van Steelant, schepen van het Vrije, en zijn echtgenote Margareta de Visch. Rond 1545 werd het verkocht aan Gijsbrecht de Saint Hilaire. Toen reeds is sprake van een poort in de Boudewijn Ostenstraat. Na de dood van de Saint Hilaire werd het eigendom in twee loten verdeeld. Dit bleef zo (met uitzondering van de periode 1500-1582) tot ca. 1800. De complexe eigendomsstructuur werd in detail ontrafeld door Catharina D'hooghe.

Voor de aankleding van het huis zoals we het vandaag kennen, zijn nog enkele 19de-eeuwse eigenaars-bewoners interessant. Misschien wijzigde eigenaar Pieter Brulois, gekend steenhouwer, op het einde van de 18de eeuw het huis? Het is ook mogelijk dat aannemer Henri Sion, eigenaar tussen 1818 en 1831, of aannemer Edmond De Jonghe, eigenaar tussen 1877 en 1919, veranderingswerken uitvoerden. Alle dateringen van de latere interieurelementen gebeuren stijlkritisch. Verbouwingsplannen zijn niet teruggevonden. In 1964 werd het huis aangekocht door de syndicale

Kamer van Brandstoffenhandel, die het in 1993 verkocht aan de huidige eigenaars.

De geschiedenis van De Patience werd in 1994-1995 onderzocht door de werkgroep huizengeschiedenis van de v.z.w. Levend Archief Brugge, onder leiding van historica Catharina D'hooghe. Het rapport ligt ter inzage op het Brugse Stadsarchief, Burg 11A. Het is intussen verder door haar aangevuld, ook met inplantingstekeningen door Rik Gerard. Deze gegevens werden ons ter beschikking gesteld, waarvoor onze oprechte dank.

Catharina D'hooghe suggereert dat de zaal met de muurschilderingen werd gerealiseerd door Jacob Bave III, in 1404 sire van de Sint-Jorisgilde. Een andere veronderstelling is dat ze gebruikt werd als feestzaal van de Sint-Jorisgilde voor de Poortersloge aan de Sint-Jansbrug tot stand kwam. De nog niet onderzochte wanden kunnen de sluier verder oplichten.

Wordt vervolgd.

Spinolarei 2 is beschermd als monument bij KB van 5 december 1995.

Burg 13, Heilig-Bloedkapel en Sint-Ivokapel

Open van 14u tot 18u

Gidsen zorgen voor begeleiding (in de Ivokapel kunnen slechts heel beperkte groepen worden toegelaten)

De bovenkapel van de Heilig-Bloedbasiliek is één van de merkwaardigste neogotische interieurdecoraties in Brugge. De huidige kapel werd vanaf de tweede helft van de 19de eeuw tot in onze eeuw gedecoreerd.¹

De muurschilderingen en glasramen geven een beeld van verschillende stijlen en zijn een ware kleuren-symfonie. Een restauratiedossier dat de reiniging en consolidatie van de murdecoratie voorziet is opgemaakt in opdracht van het Stadsbestuur.

De muurschilderingen in het koor (1909) zijn het werk van talentvolle oud-leerlingen van de Sint-Lucasschool in Gent: Frans-Joseph Coppejans (1867-1947), die het totaalconcept bedacht, en René De Cramer (1876-1951), toonaangevende decorateur in het Interbellum (zie ook nr. 6 van deze brochure). De twee handen zijn duidelijk onderscheidbaar in het bovenste en onderste deel van de decoratie: de lineaire en de picturale stijl. Centraal is de Drieëenheid voorgesteld (God de Vader, als een oude man iets boven Christus geplaatst die aan het kruis hangt, en de H. Geest in de gedaante van een duif). De drie figuren zijn gevat in een mandorla (een amandelvormige stralenkrans) met in de rand Cherubijnen. Een engel vangt het bloed van Christus op, een duidelijke verwijzing naar de hier bewaarde relik. Andere engelen houden passiewerktuigen vast. Op de achtergrond zijn Bethlehem en Jeruzalem voorgesteld. Op de voorgrond verwijzen de twaalf schapen naar de apostelen en de gelovigen die zich vol hoop richten naar de Levensbron (de fontein, symbool van geestelijk leven en verlossing).

Het benedendeel, door een decoratieve fries met

wapenschilden van het bovendeel gescheiden, geeft het verhaal van de relik weer. Links is graaf Diederik van de Elzas afgebeeld die de relik ontvangt van de patriarch van Jeruzalem. Rechts zien we de graaf en zijn vrouw Sibylla van Anjou, die de relik toevertrouwen aan de kapelaan van de kapel. Deze kreeg de fysionomie van de bekende pastoor Louis Van Haecke, verbonden aan de Heilig-Bloedkapel van 1864 tot 1909. Toen Van Haecke in dienst was als kapelaan kende de verering van het Heilig-Bloed een grote bloei. Geen moeite was hem te veel om speciale diensten in te richten, ook voor buitenlandse bezoekers. Hij leidde veelal de wekelijkse plechtigheden op vrijdag en zondag en hield talrijke preken. *Van zijn hand is het boekje *Le précieux Sang à Bruges* uit 1869.

De zijmuren, tussen de vensters aan beide zijden van het koor, zijn in lineaire stijl geschilderd en stellen o.m. figuren uit het Oude Testament voor die verband houden met de verering van het Heilig Bloed. Tekstbanderollen verduidelijken hun identiteit.

Met sjabloontechniek is de benedenzone van de koormuren weelderig gedecoreerd met pelikaanmotieven. De pelikaan staat symbool voor de offerdood van Christus en de opstanding omdat hij volgens de legende uit liefde zijn jongen doodde en met zijn bloed weer tot leven kon wekken (en kan ook symbool zijn voor christelijke liefde).

De kleurrijke glasramen, in sterk contrast met de bruinrode kleuren van de muurdecoratie, stellen vorstenparen voor. Ze dateren uit 1845-1846 en werden gemaakt door de Mechelse glazenier Jean-François Pluys (1810-1873). Deze architect en beeldhouwer speelde op het gebied van de glasschilderkunst een pioniersrol in België.

De bomaanslag op de Burg op 13 februari 1967 veroorzaakte grote schade aan de glasramen. Ze werden in 1969-1970 hersteld door glazenier G. De Lodder (toen slopen enkele foutjes in de heraldische motieven).

Het glasraam in het spitsboogvenster in de westgevel is van een ander type, met uitbeelding van het verhaal van de Heilig-Bloedrelikwie. Het werd in 1853 gemaakt door de vooraanstaande Brusselse glazenier Jean-Baptiste Capronnier (1814-1891), die ook de glasramen voor de Sint-Michielskathedraal in Brussel maakte.

Drie rondbogen op halfronde zuilen scheiden de Heilig-Bloedkapel van de Heilig-Kruiskapel. Het kleurenpatroon van deze kapel is anders. Wit, groen, rood en goud... de witte kleurmassa van het 18de-eeuwse marmeren altaar en de witte vloer geven een andere belevingswaarde.

De rondbogen en zuilen zijn gepolychromeerd naar een ontwerp van William Curtis Brangwyn (1839-1907), vooral als architect werkzaam en vader van de in Brugge beter bekende schilder en graficus Frank Brangwyn. De katholieke Engelse familie Brangwyn verbleef in Brugge tussen 1865 en 1875. De polychromie, uitgevoerd door A. Vander Beke, dateert uit 1865. De heiligenfiguren die Jozef van Arimatea en Maria-Magdalena voorstellen, zijn in 1865 geschilderd door de Luikse kunstenaar Jules Helbig (1821-1906), een adept van de Nazareners.

De expositietroon in witte natuursteen in combinatie met donkere marmers, werd eveneens door W.C. Brangwyn ontworpen in hoog-Victoriaanse stijl. De wanden in de Heilig-Kruiskapel zijn met motieven van het Lam Gods en duiven gedecoreerd (symbolen van de liefde van Christus?). Links en rechts van de expositietroon zijn de spitsboogvensters opgevuld met glasramen. Het linker (meer blauwe) glasraam (het zogenaamde de Mooreghemraam) werd in 1850 gemaakt door Jean-Baptiste Bethune (1821-1894). Het stelt Veronica en Longinus (die Christus' zijde met de lans doorstak) voor, twee heiligen die nauw met de verering van het Heilig-Bloed werden verbonden. Het rechter (meer rode) glasraam (het zogenaamde de Croeserraam) dateert uit 1864-1865 en werd door de Bruggeling Henri Dobbelaere (1829-1880) gemaakt. Het stelt Carolus Borromeus en Helena voor. Helena, moeder van keizer Constantijn de Grote, ontdekte volgens de legende het kruis en Carolus Borromeus was patroon van zielenzorgers en een beschermheer tegen de pest.

Het grote glasraam in de westwand uit 1864 is eveneens van Dobbelaere en stelt de heiligen Johannes en Jozef voor (het zogenaamde Gillès de Pelichyraam). Dit glasraam werd in 1934 uitgebreid met de 28 wapenschilden van de toenmalige leden van de Edele Confrerie van het Heilig-Bloed.

Uitzonderlijk kan de Sint-Ivokapel worden bezocht. De kapel dateert uit 1503. Ze is bereikbaar via het koor van de Sint-Basiliuskapel. De Sint-Ivokapel werd tegenaan de romaanse gevel van de bendenkapel gebouwd voor de klerken van de vierschaar. Dit waren ambtenaren aangesteld door de Stadsmagistraat en bevoegd om akten van burgerlijke aard op te stellen (akten over renten, verkoop of overdracht van onroerende goederen, testamenten...). Ivo Hélyory (1253-1303) was advocaat van de hulpelozen en onderdrukten, die hij pro deo voor rechtbanken verdedigde. Sint-Ivo is de patroon van de juristen, magistraten, advocaten en procureurs. De verering van Sint-Ivo verspreidde zich vanaf de 15de eeuw vanuit Bretagne naar Vlaanderen. Aanvankelijk vereerden de klerken van de vierschaar de H. Laurentius, wiens beeld aan de buitengevel daaraan herinnert.

In deze merkwaardige kleine kapel valt vooral het gesculpteerde retabel in zwarte marmer (?) op (de beeldjes zijn verdwenen). Dit retabel zou gesculpteerd zijn door Cornelius de Smit en Jan Roelandt naar een tekening van Lanceloot Blondeel. De oorspronkelijke polychromie was aangebracht door Jan Zutterman in 1530.

De gepolychromeerde consoltjes die her en der in deze kleine kapel zijn ingemetseld, verwijzen naar de metselaars die hun religieuze diensten in de Sint-Basiliuskapel hielden. Het gewelf is beschilderd in een neorenaissancestijl.

Een maquette geeft een goed beeld van de 12de-eeuwse toestand van beneden- en bovenkapel. Een vrijgemaakt fragment van de buitenmuur in veldsteen is nog zichtbaar.

De Heilig-Bloedbasiliek is beschermd als monument bij KB van 25 maart 1938.

Freren Fonteinstraat 1, voormalig huis de Giey (nu Hotel Jan Brito)

Open van 14u tot 18u
Gidsen zorgen voor begeleiding

De naam van het Hotel Jan Brito verwijst naar de Bretoense kalligraaf die vanaf 1456 in Brugge woonde en waarschijnlijk als eerste het drukken van boeken volgens de techniek van Gutenberg toepaste. Het huis is de neerslag van vier eeuwen bouwgeschiedenis. De gevels ogen 17de-eeuws met een inbreng uit 1880. De interieuraankleding is hoofdzakelijk 18de- en 19de-eeuws met een recente opfrissing in functie van het nieuwe gebruik.

In het daktimmerwerk heeft timmerman Bastien Hache in 1644 fier zijn naam gebeiteld en dus de datering heel wat precieser gemaakt.

De inkom, met prachtige marmervloer, geeft toegang tot een klein salon, nu ingericht als bar (tot na 1945 gebruikt als wachtzaal voor het dokterskabinet). Het gepleisterde plafond is met een decoratieve beschildering versierd. De houten schouw en het stucwerk op de schouwboezem ogen 19de-eeuws.

In het rechter salon, nu ingericht als ontbijtzaal, is een 18de-eeuwse grijs-rose marmeren schouw de blikvanger. De beschildering op de plafonds, de lambriseringen en de versieringen van de schouwboezem zijn verfijnd. De penantspiegels tussen de ramen zorgen voor een belangrijke ruimtewerking. Een dubbele vleugeldeur, eveneens met beschildering, geeft toegang tot het trappenhuis. De eikenhouten trap is 20ste-eeuws, geïnspireerd naar 18de-eeuws model. De wanden zijn in marmerimitatie beschilderd. De stucversieringen zijn in Lodewijk XVIde-stijl (met guirlandes en vazen).

Links van de gang bevindt zich de voormalige keuken waar de barokschouw in zwarte marmer de aandacht

¹ Voor een gedetailleerde analyse van het interieur van de bovenkapel verwijzen we naar het zeer gedocumenteerde artikel van Jean van Cleven, *De H. -Bloedkapel een proeve van interieurgeschiedenis*, in: *Het Heilig-Bloed in Brugge*, Brugge, J.K.T.O., 1990, p. 201-264.

trekt. De schouwboezem is bekleed met polychrome tegels met een religieuze voorstelling, gemaakt en getekend door Samüel Coucke, 1871 (zie nr. 7 van deze brochure). Alle wanden zijn bekleed met witte tegels (met roze schijn), ongetwijfeld eveneens door het atelier Coucke vervaardigd. In 1871 was het huis eigendom van dokter Eugène van Steenkiste.

Nog andere salons aan de tuinzijde zijn met 18de-eeuwse decoratie-elementen opgesmukt (niet te beoeken op de Open Monumentendag). In de tuin staat een bijgebouw waarvan de gelijkvloerse verdieping nog volledig uit de 18de eeuw dateert. In de 19de eeuw werd het gebouw met een verdieping opgetrokken, waarschijnlijk in functie van de kleine normaalschool ingericht door de zusters van Sint-Andreas.

De verdiepingen werden tot 18 hotelkamers heringericht, met behoud van de oorspronkelijke ruimtes en decoraties. 18de- en 19de-eeuwse schouwen bleven bewaard. Ook de imposante zolderruimtes met de oude dakgebinten zijn omgevormd tot hotelkamers. Met zorg is de nieuwe functie ingepast in het voormalige huis de Giey. Voor de restauratiewerkzaamheden konden de eigenaars een beroep doen op de restauratiepremie.

Het eigendom bestond in de 17de eeuw uit drie percelen, waarvan de configuratie nog steeds herkenbaar is. Het centrale en grootste eigendom droeg op het einde van de 16de eeuw de welklinkende naam *Het zwijn van Oosten*. De drie percelen werden samengevoegd door de familie de le Flije (in 1635 het rechterperceel en in 1637 en 1643 de twee andere percelen). De familie de le Flije was eigenaar van het Hof Bladelin vanaf 1617 (zie nr. 13 van deze brochure). Het is Jonkheer Philips de le Flije, echtgenoot van Marie van Peenen, die in 1643-1644 hoogstwaarschijnlijk opdracht gaf om het eigendom een nieuw uitzicht te geven (bepaalde delen van een ouder huis bleven zeker behouden). Philips de le Flije (of de le Flye) (1586-1653) was heer van Gaugerie en schepen van het Vrije. Hij ligt begraven in de Sint-Salvatorskerk. In zijn Staat van Goed uit 1655 (SAB, *Staten van Goed*, 2de reeks, nr. 16 304) werd een uitgebreide beschrijving van het

eigendom genoteerd. Het groot huis aan de oostzijde van de Freren Fonteinstraat heeft *een schoon hof ende plaetse van lande achterwaerts ende oostwaert streckende met een grooten thuijnmuur (...) voorts met eene gange, poorte ende steenen huuse ande noordzijde vande voorseyde poorte daer aen peertstal ghemaect is voorhoofdende ende uitcommende de selve steene poorte inde zwarte ledertouwerstrate (...).*

Het pand werd in 1661 verpacht aan Pieter Soutieu (die in 1669 het Hof Bladelin kocht). De erfgenamen de le Flije hielden het huis in bezit tot een stuk in de 19de eeuw.

In de 17de eeuw zijn nagenoeg alle mannelijke leden van de familie de le Flije schepen van het Vrije of geestelijke. Sommigen verkozen een militaire loopbaan. De dochters huwden heren van stand. De heren huwden dochters uit de families van Peenen, Sucx, Gloribus, Voet, Van Volden... namen die verbonden zijn met stichtingen van godshuizen.

In het begin van de 18de eeuw werd de volgende beschrijving in notarisdocumenten genoteerd: *een schoon parcheel van eene huijse staende binnen dese stede ter voorhoofde inde frere fonteynstraete (...) genaemt het groote swijn naest den huijse van Jacob Pattijn aende zuytzijde aen deen zijde ende den huijse van Jan Dieryckx aende noortzijde aen dandre zijde dat met alle sijn toebehoorten soo van hovijnghe brauwerije (...) van een achterhuuseken voorhoofdende inde Jacopijnenstraete nevens de brauwerije van desen huuse aen deen zijde ende den uitganck van deser huuse aen dander zijde* (SAB, *Oud Archief* 198, Klerken van de Vierschaar nr. 102, P. Beyts, fol. 157v-158).

Het eigendom had dus een uitgang via de huidige Predikherenstraat en zoals meermaals in archiefdocumenten naar gerefereerd wordt, een huisbrouwerij. Het grote huis noemde toen *Het groot Zwijn*.

In het begin van de 18de eeuw werd het grote huis bewoond door Marie-Barbe de le Flije en haar echtgenoot Ignace De Aranda. Bij haar dood op 28 oktober 1724 werden de bezittingen beschreven en lezen wij dat in het huis heel wat zilverwerk werd bewaard (meester-zilvermid François De Mey werd

gevraagd om het zilver te prijzen) : zilveren wasbekkens, schotels, kandelaars, poederdozen, lepels, een *porte Caraf*, *mostaertpot* ende *peperbusse*, ende een *suijckerbusse*, zoutvatjes, soeplepels, *porte mouchette* met een *keersnuyter*... Twee spiegels werden afzonderlijk vermeld (SAB, *Staten van Goed*, 2de reeks, nr. 8261).

Op 25 juli 1785 zijn Joseph-Aybert Rapaert, heer van Vieux-Château en zijn vrouw Mathia Brunona du Bois de eigenaars van het pand. Joseph-Aybert (1731-1795) was de zoon van Catherine de le Flije. Bij de afschaffing van het Brugse Vrije was hij schepen. Het echtpaar had zes kinderen (SAB, *Bevolkingsregisters 1809-1830*, fol. 49v). Drie zonen en een dochter wonen er met drie meiden. Jean, weduwnaar van Anne-Françoise Van Hamme de Stampaertshoucke en rentenier, ongehuwde zuster Marie-Madelaine, zijn broers Joseph en Charles die in 1818 huwde met Françoise Le Gillon.

Op 6 maart 1846 kwamen Gustave Rapaert de Grass (zoon van Aybert-Thomas Rapaert en van Colette de Grass-de Moorseele) en zijn jonge echtgenote Alix Fougeroux-de Campigneulles uit Ieper hun intrek nemen in het huis van hun oom en tante. Als kapitein speelde Gustave een belangrijke rol in de onafhankelijkheidsstrijd van 1831. Hij versloeg de Nederlanders aan de zeesluis van Hazegras.

De familie Rapaert de Grass verkocht het pand in 1863 aan de zusters van Sint-Andreas uit Doornik. Luidens de archieven van het Sint-Andreasinstituut zou het pand reeds in 1859 zijn aangekocht. *C'était une ancienne maison d'une architecture espagnole, assez spacieuse pour y loger la communauté (5) et une vingtaine de Normalistes. Elle possédait un petit jardin assez agréable (...) on avait choisi, pour en faire la chapelle, un salon au premier, les fenêtres avaient été remplacées par des grisailles, un autel gotique, modeste mais très convenable, une belle draperie placée derrière l'autel, un tabernacle et des chandeliers de même style, rendaient ce petit sanctuaire tout à fait pieux. Le 16 novembre 1859 tout était prêt (...) On résolut de convertir l'écurie en salle de récréation et la remise en salle pour les externes; ces dépendances se trouvant au*

fond de notre jardin; l'entrée de l'externat se trouvait dans une autre rue. (Archief Sint-Andreas Brugge, *Journal de la maison de Bruges, Fondation de la maison de Bruges (1859), Premières années*, handschrift, fol. 3, 7, 21).¹

Het bood in de 19de eeuw dus onderdak aan twintig normaalschoolstudentinnen en vijf religieuzen.

Schrijnwerker Charles Van Robaeys, die meestal met Jean Bethune samenwerkte, vroeg in juli 1860 de ramen op de verdieping te mogen wijzigen in neogotische stijl (SAB, bouwvergunning 122/1860). In 1863 dienden de zusters nog een aanvraag in tot het wijzigen van de gevel van het bijgebouw in de Zwarte Leertouwersstraat (de ingang voor de studentinnen). In 1870 verhuisden ze naar het huis van Baron 't Serclaes, Wapenmakersstraat 14, en het volgende jaar verkochten ze dit huis aan dokter en raadslid Eugène van Steenkiste en zijn vrouw Helena Vandermeersch. Dr. Van Steenkiste zal de rechtervleugel wijzigen (een diephuis met trapgevel van twee bouwlagen en drie traveeën werd gesloopt en vervangen door het nog bestaande koetshuis (nu garage) (SAB, bouwvergunning 48/1871). In 1880 werden de gevels gerestaureerd zoals in Rond den Heerd te lezen is : *de gevels van Dr. van Steenkiste's woonste in de Frère fonteinstraat worden wonderschoon. Ook, dat is eene herstelling naer den eisch der kunst en onze Raadsheer spaart niets dat helpen kan om dit werk voorbeeldig te maken (Rond den Heerd, 14 maart 1880, p. 127).*

In 1963 kwam het huis in het bezit van de familie de Giey. Suzanne de Giey, een excentrieke dame en een talentvol auteur, was de laatste bewoonster. Ze stierf in 1991.² In 1994 werd het huis gerestaureerd en ingericht als Hotel Jan Brito.

Het huis is beschermd als monument bij MB van 30 mei 1994.

Voor verdere opzoekingen over de geschiedenis van het huis: Stadsarchief Brugge, *Oud Archief* 138, Sint-Donaaszestendeel, fol. 396, 396², 397.

Heilige-Geeststraat 1, hotel de Castillion.

Open van 14u tot 18u
Gidsen zorgen voor begeleiding

De inrichting van het *gouden* salon in art decostijl, dat op de Open Monumentendag kan worden bezocht, dateert van 1934. In de Brugse binnenstad zijn weinig art deco-interieurs bewaard, althans niet van deze kwaliteit. De oude structuur is geëerbiedigd: moerbalken, strijk balken en consoltjes hebben een gouden afwerkingslaag. De zwartmarmeren Lodewijk Filipsschouw met schouwboezem in empirestijl, is geïntegreerd in de nieuwe decoratie. De wandmeubeltjes, ook deze tussen de ramen, en de verlichtingsarmaturen zijn in een zuivere en traditionele art decostijl. De kroonlijst is zeer verzorgd gedecoreerd.

Deze interieuraanpassingen werden uitgevoerd door de firma Coene uit Kortrijk. Jozef Coene (1875-1950), industrieel en kunstschilder, had op jonge leeftijd contact met Henri Van de Velde in Brussel, en toonde speciale interesse voor het werk van John Ruskin en vooral van William Morris. In 1905 stichtte hij in Kortrijk de meubel- en decoratiefirma *De Coene frères*, die na de Eerste Wereldoorlog een enorme bloei kende. Vanaf 1925 werkte de firma onder de naam *N.V. Kortrijkse Kunstwerkstede Gebroeders De Coene*. Meubels van *De Coene* vindt men terug in verschillende musea van toegepaste kunsten.

Sinds 1988 is het huis omgevormd tot hotel de Castillion. De naam verwijst naar de 18de eeuwse bisschop Jean-Baptiste de Castillion, die een tijd in het huis zou hebben gewoond. Hierbij kreeg het art decosalon een passende functie.

Delen van de oude structuur uit de tijd van de Maarten Lem zijn nog steeds herkenbaar. Bij de verbouwing in

¹ Met bijzondere dank aan Catherina D'hooghe voor het ter beschikking stellen van deze teksten.

² In de zopas verschenen gids *Brugge en de Franstalige Letterkunde* van Jo Berten (Centrale voor Culturele Vorming, 1996) vind je heel wat gegevens over Suzanne de Giey. Ze schreef kronieken voor *La Flandre Maritime*, *Le Journal de Bruges* en *Le Courier de Bruges et du Littoral*, maar ook vele novellen en romans.

1988 werd zelfs de waterput (in het document van 1618 vermeld als *bornepit*) teruggevonden.

Maarten Lem (+1597), voogd van het hospitaal van de Potterie, raadslid en schepen van Brugge, was in 1583 eigenaar van het ruime hoekhuis *dan of tzuysterste deel es ghenampt tPaeuken* (SAB, *Oud Archief* 138, O.-L.-Vrouwzestendeel, fol. 15). In 1598 verkochten zijn erfgenamen het huis aan de abdij van Hemelsdale. Of de cisterciënzerinnen van Hemelsdale het ook effectief bewoonden is niet gekend. In 1608 verkochten de zusters het aan Adriaan Baltijn, griffier van het Brugse Vrije, die het tien jaar later verkocht aan ridder Jacob van Haveskerke, heer van Zwevezele en meermaals burgemeester van het Vrije. In die periode werd het goed omschreven als *een huus met datter toebehoort met eender poorte mette huusijnghe daerbinnen staende (...) oostzyde van St. Salvators kerchof naest den huuse hiernaer ghenampt gheheeten tpaeuken ende alhier mede verbonden aende zuutzyde an deen zyde ende de achterhuusijnghe van de huuse toebehoorende de weduwe ende hoirs van wylen Philips dhane ande noortzyde an dander zyde achterwaerts ende oostwaert streckende met eender ghecalchyde plaetse van lande bornepit ende peertstal (...) ende voorts met schoone hovijnghe streckende zuutwaerts tot ande erve van heer Lenaerdt Neyts canoninck binnen der cathedralekercke van St.-Donaes binnen deser stede afgeloken met eener nieuwen muur en voorts noch op een huus gheheeten tpauken* (SAB, *Oud Archief* 198, Klerken van de Vierschaar, nr. 1023, Maximiliaan Beernaert, fol. 136-139).

Van 1627 tot 1635 bezaten Jan de Tollenare en zijn vrouw het huis en van 1635 tot 1683 was het in bezit van François de Blende (+20 februari 1666), eerste raadspensionaris van de Stad Brugge, en zijn kinderen. De familie de Blende bewoonde het huis niet, maar verpachtte het tot 1666 voor een jaarlijkse huurprijs van 51 ponden aan de weduwe van Jaspas Tacquet en nadien aan Judocus de la Villette voor 60 ponden. In 1683 kocht Joanna Vande Woestyne, weduwe van Guillaume Bellero, het huis omschreven als *een huijs wijlent twee huijsen gheweest zijnde (...) met eender poorte ende huijsijnghe daerbinnen staende (...) met een*

ghecalcijde platse van lande ende ceucken daeranne, mitsgaders hovijnghe ter oostsyde daer achterligghende. Bovendien kocht ze tevens het brauwhalam binnen de voors. vergiften huijse (...) mitsgaders de groote schilderrie staende boven de schauwe in de sallette commende op den hof als in de coop vanden selven huijse (SAB, *Oud Archief* 198, Klerken van de Vierschaar nr. 415, A. Huwyn). Haar man, Guillaume Bellero, was raadspensionaris van het Vrije. De gegoede familie Bellero, verwant met de familie de la Villette, kon het pand in bezit houden tot 22 oktober 1746, toen François Ignace Moentack het verwierf. Een Staat van Goed uit 1726 (SAB, *Staten van Goed*, 2de reeks, nr. 8446) geeft enkele inlichtingen over de families Bellero en de la Villette, en over het huis in de Heilige-Geeststraat.

François-Judocus de la Villette, heer van Altena, en zijn vrouw, Marie-Thérèse Bellero bewoonden dit huis. Na haar dood in 1726 werd het verhuurd aan Jan-Louis Peellaert, heer van Westhove. Het echtpaar de la Villette bezat nog het kasteel Rustenburg in St.-Pieters-op-de-dijk. Hun woonhuis in de Heilige-Geeststraat was rijk bemeubeld. De inboedel werd geschat op niet minder dan 2117 ponden, zonder de boeken en de schilderijen die op 248 ponden waren geschat. Een portret van de hertog van Beieren werd op slechts 4 pond geschat. Verschillende kamers waren aangekleed met lambriseringen, wandtapijten en schilderijen in de schouwboezems en boven de deuren. Bovendien stond in een van de ruimtes een staande klok. Meester-timmerlieden Ambrosius Pulinx en Jacobus Qualie schatten de lambriseringen op 23 ponden en 10 schellingen. Jan Cools schatte de waarde van de wandtapijten op 8 ponden en Jan Beernaert de schilderijen op 16 ponden. In de periode dat de rekeningen van de minderjarige kinderen Francisca, Thérèse en Catharine nog werden gecontroleerd, werd het pand goed onderhouden. Meermaals betaalden de testamentuitvoerders rekeningen van bekende meester-metselaars en timmerlieden zoals François Feys, Jacob van Speybrouck, Pieter Goddyn en Pieter Mader. Jaarlijks werden vrij ruime sommen betaald aan schoolgeld voor de kinderen in de abdij van Spermalie. Dochter Catharine huwde later Jonkheer Pieter Andreas

de Molo en Thérèse met Pieter Guillaume Perduijn.

Op het einde van de 18de eeuw was het huis eigendom van Olevier Mulier. Het werd bewoond door Caroline Arents, weduwe van Thomas Delvoije, en haar dochter Marie, weduwe Rembry. Caroline Arents stierf in 1822 en Marie Rembry en haar kinderen verlieten het huis kort na haar dood. In 1823 verwierven dokter Isaac De Meyer en zijn vrouw Colette Versavel dit huis. Isaac De Meyer (1786-1861) behaalde in 1806 het brevet van hulpchirurg aan het militair hospitaal van Brugge en werd ingelijfd bij het leger. Vaak wordt beweerd dat hij zijn vak leerde op de Napoleontische slagvelden. In 1813 behaalde hij in Parijs het diploma van dokter in de chirurgie en in 1817 vestigde hij zich in Brugge waar hij op 14 juni 1821 Colette Versavel huwde. Vanaf 1822 was hij als chirurg verbonden aan het Sint-Janshospitaal, vandaar wellicht de aankoop van dit huis in de onmiddellijke omgeving. Hij was een uitermate actieve figuur, was lid van de meeste geneeskundige genootschappen in België, en leverde baanbrekend werk op gebied van de verloskunde, waarover hij meerdere werken publiceerde.

Bij de aankoop van zijn woonhuis liet hij hoogstwaarschijnlijk veranderingswerken uitvoeren. Een vergunning voor het wijzigen van de ramen is bewaard (SAB, bouwvergunning z.n./ 1822).

In 1850 verhuisde de familie De Meyer naar de aanpalende woning op de hoek met de Sint-Salvatorskoorstraat, die vijf jaar vroeger ingrijpend was verbouwd met een opvallende classicistische lijstgevel (SAB, bouwvergunning 83/1845).

Mogelijkerwijs werden tussen 1850 en 1852 in de Heilige-Geeststraat 1 opnieuw werken uitgevoerd, zoals het plaatsen van een nieuwe trap en schouwen in Lodewijk Filipsstijl. In juni 1852 werd het huis betrokken door Amand Defoor, vice-president van de rechtbank van eerste aanleg. Na zijn dood in 1881 erfde zijn vrouw en later zijn dochter Esther Dezitter-Defoor het huis. In 1919 kocht Alphonse Caestecker Heilige-Geeststraat 1. Het pand bleef tot in 1987 eigendom van deze familie.

De familie Caestecker liet het huis meermaals verbou-

wen. Belangrijk voor het huidige aspect van de buitengevels is de verbouwing van 1927 (SAB, bouwvergunning 353/1927). Naar een ontwerp van architect Antoine Dugardyn werden de gevels verfraaid in neo-Brugse stijl. De segmentboogvensters werden rechthoekig gemaakt en voorzien van geblokte ontlastingsbogen. De poortingang kreeg een Tudor-boogvorm, de zijgevel een afwerking met trappen. Belangrijke interieurwijzigingen werden uitgevoerd in 1934 naar een ontwerp van architecten Antoine Dugardyn en Maurice Vermeersch (SAB, bouwvergunning 398/1934).

Het hotel de Castillion is niet beschermd als monument.

Voor verdere opzoeken over de geschiedenis van het huis : Stadsarchief Brugge, *Oud Archief* 138, O.-L.-Vrouwzestendeel, fol. 15, 18, 1785, 4155; *Staten van Goed*, 2de reeks, 8446; *Kadastrale leggers*, art. 168, 1079, 2101.

Hugo Losschaertstraat 5, de Rijksmiddenschool

Open van 10u tot 18u

In september 1992 kreeg de Brugse Middenschool-Oefenschool definitief onderdak in de gerenoveerde vleugel van de voormalige Majoor Weylerkazerne. De gebouwen waren sinds 1965 niet meer in gebruik door het leger.

Vandaag lopen er 225 leerlingen van de eerste graad secundair onderwijs school. De Brugse Middenschool heeft de traditie kunst en cultuur hoog in het vaandel te dragen ... daarom deze voor een schoolgebouw vrij onconventionele cansprayrealisatie.

In de winter 1995-1996 mochten vier studenten en oud-studenten van de Stedelijke Academie - Jaimie, Stan, Igor en Michel - het vrij banale trappenhuis met het wat droevig verhaal van *De Kleine Prins* (Antoine de Saint-Exupéry, 1900-1940) verrijken. Met spuitbusverf zijn een slingerende tram, een schaap, een koning, een maanlandschap en de kleine prins zelf uitgebeeld. Voorwaar een kleurrijk verhaal en de aanzet van een discussiepunt : kan artistiek verantwoorde graffiti ook in Brugge ?

Canspray-kunst is over de gehele wereld razend populair. Ook in België worden ruimtes in bedrijven en kantoren door graffiti-kunstenaars aangekleed en opgevulde. Zelfs *De Lijn* laat (in Limburg dan wel) een graffiti-bus rondrijden.

Graffiti-kunst staat uiteraard in sterk contrast met de afstotelijke tags die sommige huizen en muren onteren. Dit soort van vandalisme staat de ontwikkeling van de kunstvorm sterk in de weg en maakt de discussie omtrent het al dan niet *legaliseren* er niet gemakkelijker op.

Gezien het thema van de Open Monumentendag 1996 kan de boodschap die door de Middenschool werd gelanceerd - *voor meer kleur in Brugge* - niet worden genegeerd.

Koning Albertlaan 8, de grote kapel van het Psychiatrisch Ziekenhuis Onze-Lieve-Vrouw (Sint-Michiels)

Open van 10u tot 18u
Gidsen zorgen voor begeleiding

De grote kapel, centraal gesitueerd in het ziekenhuis-complex, werd in 1909-1910 gebouwd naar een ontwerp van architect Jules Homère Coomans (1871-1937).

Als wees was hij opgenomen door zijn oom Mathias, broeder van de Sint-Lucasschool in Gent, waar hij gevormd werd tot architect, gevolgd door een ingenieursopleiding aan de zogenaamde speciale scholen in Leuven onder leiding van ir. Joris Helleputte. Coomans liep na zijn diploma vier jaar stage bij Helleputte en werd in 1895 benoemd tot stadsarchitect van Ieper, waar hij na W.O. I een zeer belangrijke rol speelde bij de wederopbouw.

Voor de Sint-Lucasschool in Gent bouwde hij tussen 1902 en 1911 het bekende *Klein Museum* (met voor het eerst gebruik van gewapend beton in Gent). In Brugge ontwierp hij de linkervleugel van het Provinciaal Hof (tussen 1910 en 1914) en het Mariaportaal van het Sint-Janshospitaal (1911-1912).

Voor de Zusters van de *Bermhertigheid Jesu* had Coomans in Ieper een nieuwe instelling ontworpen in 1896. In Brugge waren de zusters van de Bermhertigheid Jesu verbonden aan de krankzinnigeninrichting Sint-Juliaans aan de Boeveriestraat. De infrastructuur was daar echter zo verouderd dat ze rond de eeuw-wisseling plannen koesterden voor de bouw van een nieuwe instelling, voorbehouden voor vrouwelijke geesteszieken.

Ze namen contact met de Brugse stadsarchitect Charles De Wulf (1865-1904), die waarschijnlijk de eerste ontwerpen maakte. Door zijn plotse dood in 1904 deden ze een beroep op Jules Coomans, die voor hen geen onbekende was.

Sint-Juliaans was een middeleeuws passanten-huis, rond 1290 gesticht door de Filles-Dieus van Atrecht. In de loop van de 14de eeuw werd de instelling uitgebreid met een kapel en een ziekenzaal. Rond 1600 wijzigde de functie van passantenhuis naar krankzinnigeninrichting en Sint-Juliaans kreeg vanaf dan de zorg over vondelingen en geesteszieken. De krankzinnigen werden op stadskosten onderhouden. Na de Franse Revolutie kwam de instelling onder de supervisie van de toenmalige Commissie der Burgerlijke Godshuizen. Een zustercongregatie werd in 1842 speciaal opgericht door kanunnik Petrus Maes (1806-1877) om de zorg voor de geesteszieken op zich te nemen. Toen de zusters naar hun eigen instelling voor vrouwen in Sint-Michiels verhuisden, werd Sint-Juliaans nog tot 1930 geleid door de Broeders van Liefde uit Gent. Op de plaats is nu het V.T.I. gevestigd.

De bouwwerkzaamheden waren gestart op 8 december 1906 en op 17 augustus 1910 konden de eerste zieken er worden verzorgd. Pastoor Jozef Stansen was de geestelijke leider, Marie-Chantal Van Laere de algemene overste en dokter Eugene Veys hoofdgeneesheer. Op 19 oktober 1911 kwam de toenmalige Minister van Justitie Henri Carton de Wiart de nieuwe instelling bezoeken en de zusters noteerden in hun dagboek *Mr. le Ministre a fait l'éloge de la beauté de l'Hospice*. Architect J. Coomans had in samenspraak met de congregatie geopteerd voor een gesloten gebouwen-complex in een lokale Brugse neogotische baksteenstijl.

We beperken de beschrijving van het complex tot de kapel. Wel willen wij in de pandgang wijzen op de portretten van de oversten. Twee portretten, van Edmond Soenen en van zuster Marie-Chantal, zijn door Flori Van Acker gepenseeld (zie nr. 8 van deze brochure).

De eenbeukige kapel is door haar decoratie een kunsthistorisch unicum in Brugge.

De hoge kapel is zeven traveeën diep en afgedekt met een spitsboogvormig gewelf met houten bekleding. De ribben van het gewelf zijn door de rood-groene en gouden decoratie extra beklemtoond. Het koor is half rond uitgewerkt. De ruimte wordt verlicht door (de in de scheldegotiek geliefde) drielichtvensters. De dagkanten van de spitsboogvensters zijn met polychrome florale motieven versierd. De sober gekleurde glasramen laten een diffuus licht binnen. De ruimte is grotendeels met een grijs beschilderde pleisterlaag bekleed, waarop op diverse plaatsen religieuze decoraties werden aangebracht. De hier toegepaste kunststijl herinnert sterk aan de stijl van de Nazareners, de school van Beuron en de Prerafaëlieten, die in de 19de eeuw furore maakten. Vooral de invloed van de school van Beuron lijkt groot.

Beuron was een benedictijnerabdij in Duitsland waar vanaf 1868 onder leiding van Desiderius Lenz een teken- en schilderijstijl ontwikkeld werd, die de werkwijze van Fra Angelico tot voorbeeld nam en ambieerde om de religieuze schilderkunst het karakter van eenvoud en monumentaliteit terug te geven. Het werk van de zogenaamde School van Beuron wordt gekenmerkt door zeer overzichtelijke composities langs horizontale en verticale lijnen, sober kleurgebruik en accent op de lijn. Typisch zijn de strakke symmetrie van de compositie (linker- en rechterhelft zijn op dezelfde wijze opgebouwd), het ordenen van de compositie door horizontale en verticale lijsten en banden, en engelen die in vele voorstellingen in grote getale aanwezig zijn.

Het repertorium van de Nazareners, de Prerafaëlieten en de school van Beuron was vrij goed bekend door het feit dat op grote schaal bidprentjes met hun ontwerpen werden gedrukt (ook in Brugge in de Augustinus-drukkerij). De iconografie in de kapel is daarnaast ook beïnvloed door een aantal devoties die populair werden vanaf de tweede helft van de 19de eeuw. Typisch

daarvoor zijn de decoratieschilderingen (op doek op de muur gekleefd) links en rechts van de zijaltaren. Links wordt Theresia van Lisieux, Christus die zijn vlammend hart toont aan Margaretha Maria Alacoque en in de achtergrond de kerk van Paray-le-Monial voorgesteld. Margaretha Maria Alacoque (1647-1690) had in de 17de eeuw een sterke impuls gegeven aan de Heilig-Hartdevotie. Dank zij haar werd in 1675 een liturgisch feest voor het Heilig-Hart ingevoerd. Margaretha Maria werd in 1864 zalig en pas in 1920 heilig verklaard (op het ogenblik dat de decoratie in de kapel werd aangebracht).

Op het tafereel rechts van het Maria-altaar is Maria samen met haar moeder Anna en haar vader Joachim voorgesteld (volgens de apocriefe Schriften zijn Anna en Joachim de ouders van Maria). De kudde schapen vóór Joachim verwijst naar het offer dat hij bracht als dankbaarheid voor het laattijdig krijgen van een kind. Centraal tussen Anna, Maria en Joachim wordt de Drieëenheid uitgebeeld.

In de vier uiterste hoeken van het schip van de kapel zijn de symbolen van de vier evangelisten aangebracht. In de boogzwikken telkens drie engelen met een onderschrift. De engel is het instrument bij uitstek van god als de boodschapper, beschermers en soms ook als bestraffer.

De boog tussen het schip en het koor is eveneens rijkelijk gedecoreerd. Centraal de H. Geest als duif, rechts en links geflankeerd door engelenparen met zeer decoratief uitgewerkte vleugels. Links wordt God de Zoon afgebeeld met de letters Alfa en Omega (God als begin en einde van de kosmos - Ik ben de eerste en Ik ben de laatste, en behalve Mij is er geen God - Jesaja 44,6) en rechts God de Vader die de wereldbol draagt, symbool van de schepping.

In het koor oogt de decoratie enigszins anders door de felle rood-bruine achtergrond. Er zijn pauwen afgebeeld (symbool van de geestelijke wedergeboorte, de goddelijke alwetendheid en sterkte), duiven (symbool van het einde van de zondvloed?), herten aan een bron (symbool van het verlangen naar zuiverend doopwater?), een leeuw (symbool van de

kracht van de stam van Juda) en het lam (als symbool van Christus).

In de koorvensters zitten kleurrijke glasramen, in 1910 vervaardigd in het atelier van Jules Dobbelaere aan het Walplein. Centraal is Maria afgebeeld (patrones van het ziekenhuis), geflankeerd door Augustinus (patroon van de orde van de Zusters van de Bermhertigheid Jesu), Michiel (patroon van Sint-Michiels), en Hubertus (verwijzend naar het vroegere Sint-Hubertusdulhuis aan de Boeveriestraat dat verbonden werd met Sint-Juliaans).

Aan de doksaalmuur zijn nog twee heiligenfiguren geschilderd: Karel de Goede en Sint-Donaas, die beiden nauw met Brugge verbonden zijn.

Op de zijgevels van het schip zijn de neogotische gipsen kruiswegstaties van grote kwaliteit. Door de polychrome geschilderde achtergrond maken ze deel uit van het totaaldecor van de kapel. Ze zouden vervaardigd zijn in het atelier van Samuel Devriendt (1884-1974), die samen met zijn vader Juliaan de muurschilderingen in de gotische zaal van het Brugse stadhuis realiseerde. Samuel Devriendt maakte glasramen, boekillustraties, en kunstwerken (de kruisweg van de kapel van Spermalie in Brugge is eveneens van S. Devriendt).

Een groot deel van de waardevolle polychrome muurdecoratie werd gerealiseerd door René De Cramer (1876-1951), die ook de Heilig-Bloedkapel had gedecoreerd, samen met Frans Coppejans (zie nr. 2 van deze brochure). De decoratie werd pas in de jaren twintig aangebracht. De Cramer was zowel graficus als decoratieschilder en bovendien leraar aan de Sint-Lucasschool in Gent. Het is bekend dat hij via het tijdschrift *The Studio* zeer vroeg vertrouwd was met het werk van de Prerafaëlieten (en van de school van Beuron?). Hij leverde een belangrijke bijdrage tot de vernieuwing van de religieuze kunst in het Interbellum, waarvan deze nagenoeg onbekende kapel een mooi voorbeeld is.

De kapel van het Psychiatrisch Ziekenhuis Onze-Lieve-Vrouw is niet beschermd als monument.

Korte Vuldersstraat 14, huis Samüel Coucke

Open van 10u tot 12.30u en van 13.30u tot 18u
Gidsen zorgen voor begeleiding in kleine groepjes

Ceramist en glazenier Samüel Coucke (1833-1899) en zijn kinderen hebben dit huis volledig in neogotische stijl heringericht en aangekleed. Hierdoor is het een unicum in Brugge.

Het kunstenaarsatelier werd gebouwd en ingericht tussen 1864 en 1866. De woning werd meerdere malen aangepast. Zeker in 1874 werden werken uitgevoerd. Of de woning toen met één verdieping werd verhoogd, is niet achterhaald.

De eenlaagse constructie, waarachter het atelier zich bevindt, werd in 1864 (SAB, bouwvergunning 119/1864) van kantelen voorzien en met nieuwe vensteropeningen als woonruimte ingericht. De gevelsteen met afbeelding van een lam, verwijst wellicht naar de huisnaam, die in de archiefdocumenten echter niet is teruggevonden. Het atelier is vanaf de straatzijde goed zichtbaar: een naar het zuiden geörienteerde topgevel, doorbroken door een hoog spitsboogvenster met klare beglazing, bedoeld om glasramen te presenteren. *Het atelier is niet te bezichtigen op deze Open Monumentendag.*

De woonkamers op de benedenverdieping bezitten een merkwaardige neogotische aankleding. In het kleine, gerestaureerde salon, rechts van de inkom, is een schouw te bewonderen met een tegeltableau met voorstelling van Lucas de Evangelist die Maria schildert. Lucas refereert hier duidelijk, als patroon van de kunstschilders, naar de artistieke activiteiten van de familie Coucke. In het linker salon zijn een neogotische schouw met nevenkasten, vloertegels met de huisnaam, zoldering met ingewerkte tegels en een deur met briefpanelen bewaard. Dit salon, nu in gebruik als

muzieksalon, staat in verbinding met de keuken. De imposante schouw, met op de schouwboezem een tegeltableau met de afbeelding van Jezus op bezoek bij Marta en Maria, is er de blikvanger. Deze afbeelding staat symbool voor het actieve en contemplatieve christelijke leven, een leven van zich ten dienste stellen van anderen of van het beschouwen van Jezus' leven. Marta is de personificatie van de actieve, vlijtige huisvrouw, in tegenstelling tot haar contemplatieve zuster Maria van Betanië.

De keuken staat via een dubbele deur met glas-inloodraampjes in verbinding met de eetkamer. Deze werd in 1989-1990 in de oorspronkelijk kleuren gerestaureerd. Neogotische muurkasten met briefpanelen flankeren de gepolychromeerde schouw, met gesculpteerde kopjes en met rijk tegeltableau in de haardwand. Het behangselpapier is vervaardigd naar een oorspronkelijk 19de-eeuws Engels model. Na de restauratie werd in 1991 vastgesteld dat deze kamer ernstig bedreigd werd door de huiszwam (*merulius lacrimans*). Er werd onmiddellijk ingegrepen met een zwambestrijding en een behandeling tegen vocht van de plankenvloer en de muur.

In 1992-1994 werd de grote tuinkamer gerestaureerd. Alle vroegere verflagen werden weggenomen, de originele beschilderingen werden vrijgemaakt en met sjabloontechniek gekopieerd. De lambrisering is hersteld.

Het uitzonderlijke toilet, met tegeltableaus met de afbeelding van de vier evangelisten, is toen opgeknapt. In 1995 werden de straatgevels geschilderd in okergeel op basis van oude verfsporen. Als kleurige accenten zijn de gevelstenen gepolychromeerd.

De huidige eigenaar, die met zijn gezin het huis bewoont, is de grote initiator van deze zorgvuldige restauraties. Voor zover mogelijk voert hij ze eigenhandig uit - de traditie van Samüel Coucke waardig. Hierin werd hij door de overheid financieel gesteund.

Voor informatie over de familie Coucke verwijzen wij naar de brochure van de Open Monumentendag van 1990, nr. 9.

Tot en met de 19de eeuw bestond Korte Vuldersstraat 14 uit twee afzonderlijke eigendommen. De opeenvolgende eigenaars vanaf 1585 werden door de werkgroep zestendelen van de v.z.w. Levend Archief opgezocht. In deze eerste fase van het onderzoek lijken weinig relevante gegevens te melden.

In 1624 werd het linker huis omschreven als *achterwaerts streckende met een plaetse van lande ende achterhuuse van den huuse den blauewen arent voorhoofdende in de zuydstrandstraete* (SAB, *Oud Archief* 198, Klerken van de Vierschaar, nr. 995, Frans Van de Voorde, fol. 52v-53). Er bestond toen duidelijk een verbinding met het huis *De Blauwe Arend*, nu Zuidstrandstraat 15 of 17.

De toenmalige eigenaar van het linker huis was Adriaan van Praet, raadsheer en schepen van Brugge en tevens proost van de Edele Confrerie van het Heilig-Bloed. Adriaan van Praet was gehuwd met Antoinette Wynckelman en ze hadden samen vijf kinderen. Eén zoon werd kanunnik, een andere eveneens schepen van Brugge.

Het rechter huis werd in 1746 omschreven als *een huijs wijlent twee huijsen geweest hebbende staende ten voorhoofde (...) in de Corte Vulderstraete aende noortsyde van diere (...) achterwaerts streckende met een platsken van lande* (ibidem, nr. 141, B. Boone, fol. 93v-95v).

In de Franse Tijd waren Marie-Catharina Van Outryve en Paulus en Bernardus vanden Kerckhove de respectieve eigenaars. De huizen werden verhuurd aan J. Buschop en aan *citoyen* Flandrin (SAB, *Belastingen op deuren en vensters*, jaar VII, C2/52 en C2/53).

In het rechter huis werd in het begin van de 19de eeuw een klein pensionaat gerund door de Arme Claren (waarschijnlijk tot ca. 1815). In 1864 verwerft Samüel Coucke het geheel.

Van deze oude panden zijn nu nog verscheidene sporen aanwijsbaar.

Korte Vuldersstraat 14 is beschermd als monument bij M.B. van 16 december 1991.

Korte Vuldersstraat 30, huis Flori Van Acker

Open van 10u tot 18u en later
Gidsen zorgen voor begeleiding

Over de Brugse kunstschilder Flori Van Acker (1858-1940) loopt tot 15 september 1996 een dubbeltentoonstelling in het Museum voor Volkskunde, Rolweg 40, en in deze voormalige atelierwoning van de kunstenaar.

De atelierwoning werd in 1895 gebouwd naar een ontwerptekening van Flori Van Acker zelf. Het is een diephuis opgetrokken op een rechthoekig perceel van 6 m x 16,5 m, twee bouwlagen hoog, afgedekt met een schilddak. Zijn initiele bedoeling was een rijk versierde puntgevel te realiseren; uit zuinigheidsoverweging koos hij voor een lijstgevel.

In de sobere bakstenen voorgevel is vooral het groot bovenvenster opvallend, het is onderverdeeld in kleine vierkante ramen.

Het interieur is rijker van opsmuk. De decoratie is momenteel niet volledig zichtbaar, restauratiewerkzaamheden zijn gepland. De smalle inkomdeur geeft toegang tot een ruime ontvangstkamer, waar de monumentale barokschouw opvalt. Ze bestaat uit twee zwartmarmeren wangen gemarkeerd door zware voluten en bekroond door een zware, gebeeldhouwde eiken schouwmantel in neobarokstijl. De schuinopstaande schouwboezem is afgewerkt met een schilderij op doek met een decoratief, historiserend tafereel: twee mannelijke figuren, een vaandrig en een gildemeester in historische klederdacht, zijn in een gefantaseerd architecturaal decor geplaatst (twee pilasters en een middenzuil die sculpturale elementen in

volutevorm dragen). Het geheel is opgesmukt met wapenschilden en spreuken (Ars Semper/Omni Potens): een verheerlijking van de kunst. De haardtegels zijn in neorenaissancestijl, de haardplaat is in gietijzer. De zoldering is samengesteld uit moer- en kinderbalken. De moerbalken met geprofileerde balksleutels rusten op sculpturaal versierde consoles in gotische stijl, versierd met maskers met loofwerk. Aan de linkermuur bevindt zich de trap naar de verdieping, een steektrap met bordes over de gehele kamerbreedte (nu afgesloten en ingericht als werkruimte). De borstwering bestaat uit gedraaide balusters.

Onder deze bordes situeert zich de doorgang naar het *Vlaamsche Salet*. De tussenwand is fraai opengewerkt met glas-in-loodramen die met tafereeltjes zijn beschilderd. Het salon is afgewerkt met een eikenhouten lambrizing en frontaal zit een renaissance-schouw. De twee wangen bestaan uit slanke zuiltjes met Ionische kapitelen die versierde consoles dragen. De boezem is versierd met een eikenhouten bekleding in neorenaissancestijl. Dit salon werd oorspronkelijk verlicht door een rechthoekig glaspaneel. Op een balk onder het bordes staat het opschrift *In dit salet naer Ouden Trant, Drukt Vlaemsche Vriendschap U de hand - Anno 1895*.

Op deze benedenverdieping ontving Flori Van Acker zijn vrienden en potentiële klanten. Uit een beschrijving is gekend dat de ruimte was aangekleed met antiek meubilair en versierd met aardewerk en koperen voorwerpen.

Zijn eigenlijke atelier bevond zich op de verdieping (niet te bezoeken op de Open Monumentendag). Deze ruimte was heel wat minder versierd.

Florimond Van Acker was leerling van Bruno van Hollebeke en studeerde aan de academies van Brugge, Antwerpen en Brussel. Hij was leraar en van 1909 tot 1926 directeur van de Stedelijke Academie van Brugge. Hij schilderde veel stadsgezichten en landschappen maar ook portretten, historische taferelen en religieuze werken. Daarnaast blijven heel wat affiches, boekillustraties en ontwerpen voor kostuums en praalwagens voor processies en stoeten bewaard. Hij

decoreerde eveneens interieurs (wij kennen de ontwerpen op 't Zand - Singe d'Or - en op het Simon Stevinplein 14). Ter gelegenheid van de tentoonstellingen werd een verzorgd *Museumbulletin* samengesteld dat heel wat informatie verschaft (1). In het *Huis der Kunsten* zijn een tiental werken van Flori Van Acker tentoongesteld. Meestal pen- en houtskooltekeningen, en ontwerpen voor affiches.

Luidens de bewaarde archiefdocumenten was dit perceel in 1580 verbonden met het huis in de Zuidzandstraat (De Naelde). De opeenvolgende, tot nu toe gekende eigenaars, tot het einde van de 18de eeuw waren Jan van Nieuwenhuuse, de heerlijkheid van het Kanunnikse, Cornelis van Torre, Loijs de Meyere, Maarten de Lampreel, Olivier Belaen, Marie Therese Coelenbier, Andries Kesteloot, de familie De Clercq, François Noose, Joannes De Prinse en Jacobus de Coninck.

In de Staat van Goed van Loijs de Meyere, schepen van de stad Brugge, die stierf op 17 juni 1643, staat het eigendom beschreven (SAB, *Staten van Goed*, 2de reeks, nr. 17 510): *een huus aan de zuidzijde van de Zuidzandstraat genaamd de groote en de cleene naelde als wijlent gheweest zijnde twee wuensten (...) uutcommende met eender poorte ende eenen uitganck beede inde vulderstrate bij den drooghen boom ende thoochste van Brugghe (...) voorts noch vier steene huusekens of cameren te gader staende deen nevens den anderen ten voorhoofde inde voornoomde vulderstraete bij den drooghen boom up thoochste van Brugghe an de noordzijde vande straete naest de groote poorte dienende ten voornoomden eerste parcheele van huusinghe ende platse van lande ande westzijde an deen zijde ende den tweetsten uitganck ende minste poorte dienende ter zelve huusijnghe ende erfve ande oostzijde an dander zijde, achterwaerts streckende ende palende de zelve vier huusekens of cameren tot ande groote platse van lande dienende ten voornoemde huuse ter naelde.*

Een typisch lang en complex 17de-eeuws verhaal waaruit we leren dat aan de kant van de Korte Vuldersstraat een grote en kleine poort waren gesitueerd en vier stenen eenkamerwoningen. De familie van Loijs de Meyere was actief in de lakenhandel en in het huis de

Naelde in de Zuidzandstraat was hun winkel van lijnwaad en laken gevestigd. Ze kochten laken in Amsterdam, Leiden en Rijsel en verkochten het in Spanje. De familie De Meyere was erg gegoed. Wij weten niet of ze in de winkel ook woonden.

In de 18de eeuw was een deel van de zogenaamde achterpoort bebouwd en wel degelijk bewoond: *voorts competeert alhier een hujs met sijne toebehoorten met eene cleene plaetse van lande daer achter liggende staenden ten voorhoofde binnen dese stadt brugghe in de vulderstraete bij den drooghen boom, ende het hoogste van brugghe aende noortzijde van de straete wesende het derde vande agterpoorte vanden huijse de groote en cleene naelde (...) Den voorschreven huijse heeft geweest ten ghebruijcke van de overledene waer t'sedert t'selve niet en is verpaght gheworden nemaer heeft blijven ledigh staen* (SAB, *Staten van Goed*, 2de reeks, nr. 11 538, Marie-Thérèse Coelenbier + 26 november 1753).

Een derde vande agterpoorte werd op 29 maart 1770 verkocht aan Joannes de Prinse voor 148 ponden groten (SAB, *Oud Archief* 198, Klerken van de Vierschaar 174, Cortals, fol. 153-154).

De laatste eigenaar in het Ancien Régime, Jacob De Coninck, bewoonde het huis nog in het begin van de 19de eeuw. In de winkel in de Zuidzandstraat woonde een kruidenier. Later in de 19de eeuw werd het eigendom van Theresia Poppe, die het verkocht aan bakker Felix Ryckborst. Deze verkocht het eigendom door aan de weduwe van fabrikant Jan Vanneste. Florimond Van Acker was gehuwd met de dochter Vanneste en kwam zo in het bezit van de huizen in de Zuidzandstraat en de Korte Vuldersstraat.

Voor verdere opzoekingen over de geschiedenis van het huis: Stadsarchief Brugge, *Oud Archief* 138, O.-L.-Vrouwzestendeel, fol. 152, 154, 155, 156.

De bescherming als monument van Korte Vuldersstraat 30 is aangevraagd.

¹ V. Vermeersch (eindredactie), *Museumbulletin*, jg. 16, nr. 3, juni 1996, bijzonder Flori Van Acker-nummer.

Krom Genthof 1, Oosterlingenhuis

Open van 10u tot 18u
Gidsen zorgen voor begeleiding

Naar een ontwerp van de Brugse meester-metselaar Jan vanden Poële (+ 1526) werd in 1478 een nieuw, groots en sierlijk natiehuis voor de Oosterlingen gebouwd. De Stad Brugge hoopte op die manier de hanzeaten hier te houden en te genieten van hun economische attractiviteit. De aanleg van het Oosterlingenplein dateert eveneens uit 1478.

Links van het bakstenen gebouw met schermgevels, bekroond door vier hoektorens, stond een rijzige traptoren. Doorlopende vensternissen met maaswerkversieringen markeerden de gevels. Het gebouw heeft veel van zijn oorspronkelijkheid ingeboet. De traptoren verdween in de 18de eeuw en van het hoofdgebouw bleef omzeggens maar de helft bewaard. Wat overblijft getuigt toch nog van de grootsheid en rijkdom van het originele laatmiddeleeuwse natiehuis.

(Voor het uitvoeriger verhaal van de bouw van het huis verwijzen we naar de brochure van Open Monumentendag 1992, nr. 2.)

In 1553 verlieten de Oosterlingen Brugge en kozen Antwerpen als vestiging voor hun commerciële zetel. De hanzeaten lieten het huis niet onbewoond. Een huisbewaarder werd aangesteld en biervoerder Jan Verplancke huurde een deel van het huis voor een jaarlijkse huurprijs van 20 schellingen.

In 1582 werd de spits van de grote toren door brand vernield. Ook het huis moet erg geleden hebben. De stad drong aan op een grondige herstelling om het nog steeds als prachtig huis bestempeld natiehuis te bewaren. Dat gebeurde kort na 1597.

Vanaf het begin van de 17de eeuw (vóór 1612 ?) werd het Oosterlingenhuis bewoond en gebruikt door de familie Jacques Robinson. Dit bleef zo tot op het einde

van de 18de eeuw. Pas op 14 augustus 1769 kon Louis Ancke, een nakomeling van Jacques Robinson, het huis effectief aankopen.

Koopman Jacques Robinson en zijn vrouw Margriete Suijs zullen het Oosterlingenhuis op hun kosten grondig verbouwen en uitbreiden. In ruil voor de restauratiekosten en de nieuwbouw, die 560 ponden groten beliepen, mochten Robinson en zijn nakomelingen het huis gratis gebruiken. In 1643 was daarvoor bij notaris Jeronimus de Beerthe in Brussel een officieel document opgesteld, waarbij de Oosterlingen vertegenwoordigd werden door Theodoro Rodenberch, ridder van de orde van het huis van Bourgondië, raadsheer en ambassadeur van de hertog van Holsteyn en zaakgelastigde van de hanzesteden. De werkzaamheden zijn in dit document kort omschreven : *consisterende de principaelste wercken bij de comperanten aan tzelve huus ghedaen maecken theurlieder coste ende die consequentelijck hun eijghen toebehoorende ende alhier verbonden worden eerst inde vaulten ende kelder bij hun ghedaen maecken onder de camer gheheeten de houckcamer, drie salletten met twee cueckens voorts de brauwerij, het peertstal eenen reghenbackpompe en de steenput, de voorsalle met de kelder daeronder ende dat gheheel quartier vande gronde opghetimmer twelcke van te vooren was een open platse* (SAB, Oud Archief 138, Klerken van de Vierschaar nr. 42, Bachuus, folio 85-86v). Hieruit kan worden afgeleid dat Robinson een nieuwe kelder bouwde of een bestaande overwelfde, drie salons en twee keukens inrichtte en een huisbrouwerij en paardestallen oprichtte op het braakliggend, ommuurd perceel, links van het huis. Sommige rekeningen voor herstellingswerkzaamheden bleven echter ten laste van de Stad Brugge. Zo werden in 1666 rekeningen betaald voor *'t repareren van alle de torrekens ende schailledaeken van het Oosterlinckhuus, die heel vervallen ende ruineux waren* (SAB, Stadsrekeningen 1665-1666, fol. 112, nr. 4).

De familie Robinson beschouwde het pand meer en meer als haar eigendom. Omstreeks 1702 hadden ze reeds 2999 ponden en 14 schellingen gependend voor *ontershout ende nootsaeckelijcke swaere reparatien*. Om die reden lieten twee ondernemende schoonzonen van Jacques Robinson beslag leggen op het Oosterlingen-

huis. Pieter Smidts, die het huis bewoonde met zijn vrouw Joanna Robinson, stierf op 30 maart 1712. In zijn Staat van Goed staan enkele interessante gegevens genoteerd (SAB, *Staten van Goed*, 2de reeks, nr. 7204). Eén derde van het Oosterlingenhuis werd beschouwd als eigendom van Joanna Robinson en haar vijf minderjarige kinderen (refererend naar de 3.000 ponden die reeds werden besteed voor de instandhouding van het pand). De overige twee derden hoorden toe aan de twee andere dochters Robinson : Susanna, weduwe van Pedro Pierrens en Jacoba, echtgenote van Jacques van de Kerckhove.

Pieter Smidts was licentiaat in de medicijnen. Uit onbetaalde rekeningen blijkt dat hij als dokter zowel Franse als Engelse soldaten had verzorgd tijdens de Spaanse Successieoorlog (1702-1713) die ook onze streek teisterde. Hij was dus perfect neutraal gebleven. Heel wat Brugse patiënten stonden bij hem in het krijt. Ze behoorden tot alle sociale lagen : een fruitverkoper, een timmerman, een burggraaf, een kuiper, een zangmeester van de Sint-Donaaskathedraal...

Zijn vrouw Joanna had het koopmansbloed van haar vader geërfd. Zij dreef handel in kant en garen met o.m. Cadiz, Londen, Duinkerke en Rotterdam.

Aan één detail in de Staat van Goed kan een wonder verhaal worden geknoopt, met name de koets van Pieter Smidts die na zijn dood verhuurd werd aan de Engelsman Sutton, in Brugge toen geen onbekende.¹

Sutton was aanvoerder van het Engels garnizoen dat naar aanleiding van de Spaanse Successieoorlog in Brugge was ingekwartierd. Brugge had gedurende de ganse oorlogsperiode (1702-1713) onderdak moeten verlenen aan duizenden soldaten. Velen daarvan logeerden bij burgers. De Engelse soldaten zorgden voor heel wat problemen. Vechtpartijen, soms zelfs met dodelijke afloop, diefstallen en plunderingen vertroebelden de sfeer tussen de Engelse soldaten en de Brugse bevolking. In de winter van 1712-1713 verbleven maar liefst 5030 Engelse en Schotse soldaten in de stad. Ze pleegden ongestraft talrijke misdrijven. Op een koude, akelige novemberavond in 1712 plunderden enkele soldaten moestuinen in de omgeving van de Kruispoort en vermoordden de 27-jarige tuinier Geeraert De Boijsere. Nog vele andere Bruggelingen waren in dezelfde winter slachtoffer van het Engels geweld. Het Stadsbestuur protesteerde fel, maar Brigadier Sutton lapte het protest aan zijn laars. Het is gekend dat hij vaak garnizoenslijsten vervalste om meer logementsgeld te kunnen opstrijken. Als de Stadsmagistraat aarzelend het onterechte geld weigerde, dreigde Sutton met represailles *die niet aenghenaem en souden sijn aen mijnheren van 't collegie*. Op 13 maart 1713 ontketende Sutton bewust een bijna regelrechte veldslag tussen de Bruggelingen en de Engelse soldaten.

De koets van dokter Smidts was na het vertrek van Sutton geen erg lang leven meer beschoren... In de rekeningen horend bij de Staat van Goed uit 1723 staat vermeld : *deselve coetse bij ongeluck verbrant*.

Zeker vanaf 1732 werd het Oosterlingenhuis bewoond door Thomas Ancke, schoonzoon van Jan Smidts, kleinzoon van Jacques Robinson. Thomas Ancke was koopman in lijnwaad en wijn en zijn schoonvader nam de zakenbelangen van de familie waar in Cadiz. Ancke

stierf in 1760 en zijn zoon Louis zal uiteindelijk op 14 augustus 1769 het Oosterlingenhuis kunnen aankopen van de drie keizerlijke hanzesteden Lubeck, Bremen en Hamburg. Volgens de koopakte was naast het grote huis een pakhuis gebouwd. Stokhouder Pieter Moentack had in opdracht van Louis Ancke het huis in 1767 laten schatten op 1010 ponden door meester-timmerman Joseph Van Speybrouck en meester-metselaar Karel Bauwens. De familie had echter ruim 3.000 ponden geïnvesteerd gedurende anderhalve eeuw. Het eigendom werd met gesloten beurs verkocht en beschreven als het *Oosterlingenhuis achterwaerts streckende met eene plaetse van lande, remise; waschhuijs ende stallinghe tot jehghens de erfve ende boeije actueel aen dese huijsse gheapliqueert ende bij die deel maeckende van het voorseid huijs (...) hebbende de voorseijde boeije vanaf actueel een packhuijs is gebouwt, eertijts gheweest eene plaetse van lande voorhoofdende aent..* (SAB, Oud Archief 138, Klerken van de Vierschaar nr. 96, Beijts, fol. 3-9).

Op 24 oktober 1768 stierf Maria Gilliodts, echtgenote van Louis Ancke (SAB, *Staten van Goed*, 2de reeks, nr. 12 393). Het kroostrijk gezin was gegoed. Ze hadden samen het pakhuis naast de woning laten bouwen en het interieur rijkelijk laten aankleden. De inboedel werd jammer genoeg niet in detail beschreven. Pieter Moentack en Joanna Plasschaert schatten de meubels op 468 ponden. Meester-zilversmid Maximiliaan Van den Kerckhove taxeerde de juwelen en het zilver op 350 ponden en Gillis Van Parijs en zijn medewerkster Isabelle Ponsée de garderobe op 67 ponden. Voor het bepalen van de waarde van de schilderijen werd een beroep gedaan op kunstschilder en architect Paulus De Cock (1724-1801), directeur van de Stedelijke Academie. Hij schatte de waarde op 51 ponden. De boeken werden slechts op 11 ponden geschat door boekhandelaar Paulus Roose. Louis Ancke was erg trouw aan het familiebedrijf. Hij verhandelde zowel textiel, wijn en champagne. In de kelder van het Oosterlingenhuis waren in 1768 niet minder dan *vijftienhondert eenentseventigh flacons soo witte als rode champagnewijn* opgestapeld. Er werd gespecificeerd dat er *toursche, rijsche, tinto, malaga en pedrowijnen* werden verhandeld. Ook lijnwaad,

fustein en paklijnwaad behoorden tot de handelswaar. De familie was nog altijd vertegenwoordigd door een zaakgelastigde in Cadiz, die voor import en export zorgde.

De rijke handelaar en zaakvoerder Louis Ancke ging niettemin vóór 1777 in falig. Kort ervoor, in 1775, had Jean-Baptiste Gilliodts (familie van Maria) het Oosterlingenhuis aangekocht. De familie Gilliodts was eveneens zeer vertrouwd met de textielhandel. Jean-Baptiste was medevenoot van het handelshuis *Merckem, Gilliodts en Compagnie* en bezat eigen schepen. Hij en zijn vrouw Catherine Vanneste hadden zes kinderen, waaronder Charles die huwde met Charlotte Custis (kleindochter van Charles-François Custis, de belangrijkste 18de eeuwse bewoners van het huis de Halleux, Oude Burg 21, zie brochure Open Monumentendag 1995, nr. 13) en Pauline die in 1818 huwde met baron Joseph de Negri, in dienst van de Koning der Nederlanden Willem I. De Negri bewoonde het huis in het begin van de 19de eeuw.

Tussen 1834 en 1841 vonden kunstschilder Frans Deweerdt en zijn familie er onderdak en nadien, tot 1880, leden van de Engelse kolonie (de families Addison, Gray, Morgan, Smith en Henri Osborn, gewezen officier in Indië...).

Het grote huis was waarschijnlijk door Louis Ancke gewijzigd (de bovenste verdiepingen gesloopt samen met de flankeertorens) en het pakhuis werd in het begin van de 19de eeuw omgevormd tot woonhuis. De familie de Negri hield het huis in bezit tot 1921. Toen werd het ingericht tot *British International Pension*. Op de plaats van het tot woonhuis verbouwde pakhuis werd in 1935 een hotel gebouwd (SAB, *bouwvergunning* 755/1935, arch. Maurice Demeester).

De vorige eigenaar heeft het Oosterlingenhuis opgeknapt voor een kunstgalerij. N.V. Supremo zet nu de restauratie verder. Dit jong en dynamisch bedrijf, dat negen medewerkers telt, is wereldwijd actief in de ruwe koffiehandel, met een jaarlijkse omzet van meer dan 1 miljard fr. In het Oosterlingenhuis wordt opnieuw aangeknoopt met het grootse commerciële verleden.

Op de Open Monumentendag 1996 gaat onze aandacht naar de kleuraccenten in het huis : het wit en gouden ovalen salon uit de directoiretijd, de polychromie op de balksleutels en kraagstenen met de rijksadelaars en de zeer uitzonderlijke decoratie op de zoldering van de grote kamer op de verdieping - de vroegere raadskamer van de hanze.

De moer- en kinderbalken van de raadskamer werden bij de restauratiewerkzaamheden in 1988 van pleisterlagen ontdaan. De polychrome blauw/gouden florale motieven (persbrokaat) die met een sjabloon-techniek en met krijt en lijn op de balken werden aangebracht, worden in de late 15de eeuw gedateerd. De polychromie werd door de restauratieploeg van de Afdeling Monumenten en Landschappen geconsolideerd.

Het Oosterlingenhuis is beschermd als monument bij KB van 9 juli 1974.

Voor verdere opzoekingen over de geschiedenis van het huis : Stadsarchief Brugge, *Oud Archief* 138, Carmerszestendeel, fol. 217, 218, 1091, 1243, 1834v.

¹ Met dank aan historicus Bernard Schotte die ons attent maakte op het verhaal van Brigadier Sutton.

Langestraat 21, het huis Den Lombard

Open van 10u tot 18u
Gidsen zorgen voor begeleiding

Het laat-18de-eeuwse huis Den Lombard, met een plattegrond van ca. 22 m op 16 m, telt drie bouwlagen afgedekt met twee schilddaken met zwarte golfpannen. De nokhoogte bedraagt 15,75 m.

De streng symmetrisch opgevatte voorgevel is zeven traveeën breed. De verschillende verdiepingen worden gescheiden door een geprofileerde lijst, die samen met het hoofdstel de gevel horizontaal beklemtonen. Midden- en zijrisalieten zorgen voor een verticale geleiding, benadrukt door geblokte banden die een spel van licht en schaduw creëren. Een driehoekig fronton met een ovale oculus bekroont het middenrisaliet. De segmentboogvormige vensters hebben per verdieping een telkens afnemende hoogte.

Links bevindt zich de koetspoort, op de verdieping overdekt met een zogenaamde wintertuin die in 1849 werd gebouwd ter vervanging van een ouder exemplaar (SAB, bouwvergunning 53/1849).

Via deze ruime *koetsendoorrit* betreedt men het voormalige herenhuis. De bepleisterde en in pastelkleur geschilderde wanden zijn ritmisch geleed door vlakke pilasters.

Een drietal treden leiden naar de *vestibule*, die door aanleg en decoratie samen met het trappenhuis hoogstmerkwaardig en zeldzaam is voor de Brugse wooncultuur.

Het voorportaal heeft een vierkante plattegrond met vier centrale, van rode marmerschildering voorziene, losstaande zuilen met Corinthische kapitelen. Op basis van de vroegere onderlaag zijn de kapitelen groen geschilderd. Waarschijnlijk waren ze oorspronkelijk met bladgoud opgehoogd. Tegen de wanden zijn vlakke

pilasters in lichtgrijze marmerschildering aangebracht. De roodmarmere en witte tegels geven deze ruimte een voornaam karakter.

Opvallend is het *trappenhuis*. Twee halfronde trappen met mahoniehouten handgreep leiden naar een bordes. Deze bepleisterde en streng classicistische ruimte is met een ovale koepel overwelfd, voorzien van een verzorgde kroonlijst op consoles. Mogelijkerwijs dateren de vestibule en het trappenhuis pas uit 1849, toen ook de kocijspoort werd vernieuwd. De ontwerper is niet gekend.

De vroegere bibliotheek en de drie salons aan de straatzijde liggen in enfilade en zijn door dubbele vleugeldeuren met elkaar verbonden. Deze situatie lijkt nog 18de-eeuws. Het lijstwerk op de plafonds is vrij eenvoudig.

De marmeren volutenschouwen in neoclassicistische stijl (aanleunend bij de Franse Charles X-stijl) dateren waarschijnlijk uit 1849, evenals de schouwboezems. Deze ruimtes zijn nu smaakvol gedecoreerd.

De grootste ruimte op de benedenverdieping is de vroegere eetkamer, gesitueerd aan de tuinzijde. Boven de geschilderde plintlambrisering wordt het interieur gedomineerd door een reeks van vijf grote landschappen met voorstelling van de vier seizoenen, in 1780 geschilderd door de Brugse kunstenaar Jan Garemin (1716-1799). Ze zijn afkomstig van het herenhuis Dijver 7 en werden in 1935 voor 41.000 fr. aangekocht op een openbare veiling door Ferdinand Janssens de Bisthoven. Een kleiner schilderij werd ingewerkt in de schouwboezem.

Het plafond in deze voormalige eetzaal bezit nog de oude structuur met twee bepleisterde moerbalken, gedecoreerd met een doorlopende fries met S-motieven.

Links van de gekasseide binnenplaats bevindt zich het koetshuis (haaks op de straatgevel), in 1828 gebouwd in opdracht van Charles Le Gillon. De kleine berging die erop aansluit is in een vroege neogotische stijl naar Engels model opgetrokken en was wellicht een badhuisje.

Op het einde van de tuin is een paviljoentje gebouwd

tegen de hoge straatmuur aan het Verbrand Nieuwland. Het oorspronkelijk 18de-eeuwse tuinhuisje werd in 1957 herbouwd. De ruime stadstuin is omsloten door een oude tuinmuur.

Speciaal op de Open Monumentdag is op de tweede verdieping de tentoonstelling *Brugge in kant en kleur* ingericht. Arlette Ovaere stelt hedendaags kant tentoon en Ad Bakker akwarellen en olieverfschilderijen.

In opdracht van de VKW is het gebouw tussen 1990 en 1993 met stadssubsidie gerestaureerd naar een ontwerp van Studie-Ontwerpbureau C. Lebbe uit Brugge. De totale kostprijs bedroeg ongeveer 70 miljoen frank. Momenteel zijn hier 25 personen tewerkgesteld voor diverse diensten zoals de *Algemene Sociale Kas voor Zelfstandigen*, het *Sociaal Hulpbetoon*, de *Algemene Compensatiekas voor werknemers*.

Dit herenhuis heeft een boeiende geschiedenis. In 1561 wordt het huis in documenten omschreven als *den Lombaert, met een plaetse van lande, den heere van Ongnies* (SAB, Reg. decreten 1561-81, fol. 45, nr. 1). De familie d'Ognies bleef eigenaar tot 1643. Dan verkocht Margriet Isabelle de Merode, gravin van Middelburg, en Frans, graaf van Merode en baron d'Ognies, het aan Loys Vander Ha(e)ghe. Bijna honderd jaar hield de familie Vander Haeghe het grote pand in bezit. Op 26 oktober 1731 werd het gekocht door Marguerite Therese Du Jardijn, douairière van Jonkheer Judocus de la Villette. De families Vander Ha(e)ghe en de la Villette waren met elkaar verwant en behoorden tot de Brugse notabelen.

Op 18 augustus 1767 verwierf meester-metselaar en bouwpromotor Eugenius Goddyn het eigendom, omschreven als *eenen huijse met sijne toebehoorte, wijlent diversche woonsten geweest hebbende met eene groote poorte ende achterplatse van lande aende westzijde daernevens staende binnen de voorn. stede van brugghe ten voorhoofde in de langestraat (...) uijtcommende in het verbrande nieulant staende dit vergifte parcheel van huijse op syne vrije meuren aan alle sijden soo wel ront omme de hovinghen als de gecalsijde platsen* (SAB, Oud Archief 198, Klerken van

de Vierschaar, nr. 148, B. Boone, fol.51v.).

Er mag vrijwel met zekerheid worden gesteld dat Eugenius Goddyn een nieuw huis bouwde. Het is vergelijkbaar met andere 18de-eeuwse herenhuisen zoals Hoogstraat 4 (1767), Sint-Maartensplein 5 (1778-1781) en Spiegelrei 15 (1768), die eveneens ontworpen zijn door Eugenius Goddyn.

Zeker in 1787 was het voltooid, want op 1 januari van dat jaar sloot Goddyn voor een periode van 12 jaar een huurcontract af met jonkheer Philippe de Mahieu, raad en intendant van de Keizer voor Brugge. Dit contract ging echter niet door, want op 7 november 1787 werd het pand verkocht aan Charles Le Gillon en Françoise van Zuylen, voorouders van de laatste bewoners, de familie Janssens de Bisthoven.

Charles Le Gillon en zijn familie bewoonden het huis in 1792. Ze hadden vier kinderen : Françoise (°1787), Louis (°1789), Thérèse (°1792) en Julie (°1794).

Charles Le Gillon stierf op 21 januari 1831. Françoise, gehuwd met rechter Charles Rapaert, woonde er een tijdje samen met Thérèse, gehuwd met Louis de Bie de Westvoorde. Vanaf 1866 zijn enkel nog Louis de Bie de Westvoorde (1796-1873) en zijn kleinzoon Fernand de Bie als bewoners ingeschreven in de bevolkingsregisters (SAB, *Bevolkingsregisters 1866-1880*, fol. 2550). Hun hoofdresidentie was in Oostkamp. Louis de Bie was er burgemeester en woonde waarschijnlijk enkel tijdens de wintermaanden in de Langestraat.

Het eigendom ging over op zijn zoon Jules de Bie (1827-1888), burgemeester van Sint-Kruis, in 1854 gehuwd met Léonie Pecsteen (1832-1901). Ook zij hadden een zomerverblijf, het kasteel de Spijker in Sint-Kruis. Hun dochter Louise (1859-1939) huwde met Leon Janssens de Bisthoven (1859-1938), procureur des konings. Zij erfden het huis in 1901. Op hun initiatief werd de vestibule vergroot en met een gang verlengd tot aan de grote eetkamer. In 1902 werd Leon Janssens de Bisthoven benoemd tot provinciegouverneur, wat hem verplichtte in de officiële residentie op de Burg te wonen. Het huis werd tot 1914 verhuurd aan kolonel Hagemans, werd tijdens W.O. I opgeëist door de Duitsers, en na de oorlog gebruikt door het Commissariaat voor de Wederopbouw. Nadien, tot in 1929, werd

het verhuurd aan een textielhandelaar. In oktober 1929 werd het herenhuis betrokken door Ferdinand Janssens de Bisthoven, zijn vrouw Denise de Peellaert-Arents de Beerteghem, en hun kinderen. Denise de Peellaert overleed er op 10 november 1989. In 1990 werd het pand aangekocht door het Verbond van Kristelijke Werkgevers.

De bescherming als monument voor Langestraat 21 is aangevraagd.

Voor verdere opzoekingen over de geschiedenis van het huis : Stadsarchief Brugge, *Oud Archief* 138, Sint-Janszestendeel, fol. 1038, 1876, 2054, 2097, 2363, 2518, 2522, 2840.

Mariastraat, Onze-Lieve-Vrouwekerk, beschilderde graven in het koor en de Lanchalskapel

Open van 13u tot 18u
Gidsen zorgen voor begeleiding

Op de Open Monumentendag van 1992 werden de praalgraven van Karel de Stoute en Maria van Bourgondië in de kijker gesteld. Vandaag wordt de aandacht gevestigd op de beschilderde graven die bij de opgraving in 1979 werden ontdekt. Naast de spectaculaire vondst van de grafkelder van Maria van Bourgondië werden nog zestien andere bakstenen graven, daterend tussen de tweede helft van de 13de en de 17de eeuw, vrijgelegd. De meeste graven waren versierd met de voor onze streek typische muurschilderingen. Drie graven werden gelicht en opgesteld in de Lanchalskapel en drie graven konden in situ bewaard worden in het koor. Ze zijn op een aantrekkelijke manier voor het publiek zichtbaar gelaten.

In het koor is in een gotische blindnis nog een interessante muurschildering zichtbaar die de H. Lodewijk voorstelt. De muurschildering is slechts fragmentair bewaard maar is toch een bewijs dat de kerk van polychromie was voorzien. Lodewijk is bijna levensgroot voorgesteld met een lang kleed en een omgeslagen mantel. De schildering is aangebracht op een rode grondlaag, de figuur is zwart omlijnd. De lijnvoering is van hoge kwaliteit en de muurschildering wordt in het begin van de 14de eeuw gedateerd.

De drie graven in het koor zijn het graf van Petrus Calf (+ 1295) en het graf van Nicolas van der Steene (+ 1339) en een anoniem graf. Zowel Calf als van der Steene waren proost van het Onze-Lieve-Vrouwekapittel.

De traditie om graven te beschilderen gaat ver terug in de geschiedenis. Iedereen kent de beschildering in de

grafkamers van de Egyptenaren... In Vlaanderen werd het beschilderen van graven zeker in de tweede helft van de 13de eeuw ook toegepast in de steden. Brugge was een rijke stad met een grote bevolking. Rijke burgers en geestelijken wilden zich in de kerken laten begraven, zo dicht mogelijk bij het altaar, dus in het koor. Het koor in de Onze-Lieve-Vrouwekerk was het necropool van de proosten van het kapittel...

De beschilderingstechniek van de bakstenen graven is bijzonder interessant. De binnenkant van het graf werd met een dunne bepleisteringslaag uit kalkmortel bekleed. De snel drogende, verse kalk werd met natuurlijke, minerale verfstoffen beschilderd zodat (ongewild) fresco's ontstonden. De schilders waren verplicht snel te werken, enerzijds omdat het pleisterwerk hoogstens één dag vochtig bleef en anderzijds omdat in de Middeleeuwen de dode op dezelfde dag of hoogstens daags na zijn overlijden werd begraven. De grafschilderingen zijn meestal met de vrije hand aangebracht. De hoofdlijnen werden eerst getrokken en met harde penselen werden de kleuren binnen de hoofdlijnen ingepast. De tekening werd meestal afgewerkt met een zwarte contourlijn. Vanaf het begin van de 15de eeuw is de grafschilderkunst over haar hoogtepunt heen. De versieringen worden veel soberder en beperkten zich soms tot kruisen. Kenmerkend voor het begin van de 15de eeuw was het kleven van tekeningen op papier (een waar prefab-systeem). Het papier, toch een zeer vergankelijk materiaal, bleef niettemin bewaard, omdat het via een carbonisatieproces een eenheid ging vormen met de pleisterlaag.

In het anonieme graf in het koor, waarvan één wand is verdwenen, is het gekende calvarietafeel aangebracht. Maria en Johannes flankeren het kruis. De zijwanden zijn gedecoreerd met wieroekvatzwaaierende engelen, respectievelijk naar het hoofd- en voeteinde van het graf gericht. Daarnaast zijn rode kruisen geschilderd. In het graf van Petrus Calf (een rechthoekig loden plaatje, teruggevonden bij de schedel, vermeldt dat proost Calf stierf in september 1295) is eveneens één wand doorbroken en verdwenen. Het voeteinde is beschilderd met het calvariemotief. Het warme rood

van de mantel van Maria en het kleeft van Johannes lichten dit motief op. De wierookvatzwaaiende engelen zijn rechtstaand en knielend afgebeeld. Opmerkelijk is de afbeelding van de overledene zelf (geknielt en biddend) en zijn beschermheiligen, de H. Petrus met de sleutel (zuidwand) en de H. Andreas met het kruis. Op de oostwand van het graf van Nicolas van der Steene is een zittende gekroonde Madonna met kind afgebeeld (zogenaamde Sedes Sapientiae), geflankeerd door twee kandelaars met brandende kaarsen. De zitbank is versierd met schematische voorstellingen van nissen. Aan de westwand is opnieuw het calvariemotief afgebeeld. Links boven het kruis is een zonnerad geschilderd en rechts boven een maantje (symbool van de kerk en de synagoge). Johannes houdt een boek in de hand.

De zijwanden zijn gedecoreerd met wierookvatzwaaiende engelen. Op de noordwand is bovendien nog de H. Jacobus van Compostella afgebeeld en op de zuidwand de H. Nikolaas met in de hand een bisschopsstaf. Daarnaast zijn de wanden met talrijke rode kruisen versierd. Onder de schedel van van der Steene was eveneens een loden plaatje bewaard. Het inschrift vermeldt dat de overledene niet alleen proost was van de kerk maar ook raadsheer van Gwijde, Robrecht en Lodewijk, graven van Vlaanderen. Hij stierf op 9 januari 1338.

Deze graven waren oorspronkelijk afgesloten met dekplaten in Doornikse steen.

In de Lanchalskapel (de begraafplaats van Pieter Lanchals, zie brochure Open Monumentendag 1995, nr. 13) zijn de drie graven opgesteld die eveneens in het koor werden teruggevonden en die niet in situ konden bewaard worden. Er werd geopteerd voor deze museale opstelling.

In het graf opgesteld tegen de oostmuur is de decoratie opvallend. Hier werd gebruik gemaakt van tekeningen op papier, die op de pleister werden bevestigd. De Sedes Sapientiae, de calvarie en de wierookvatzwaaiende engelen zijn op papier geschilderd. Het zijn tekeningen in zwarte verf die opgehoogd zijn met lobben. Op de zijwanden werd het wierookvat manueel bijgeschilderd. De wanden zijn bovendien nog versierd

met kruisen. De als diaken geklede engelen zijn elegante verschijningen met een guldig kapsel, beklemtoond door een haarband.

De identificatie van het graf was niet mogelijk, maar er wordt verondersteld (aan de hand van de vondsten en het skelet) dat het een graf van een bejaarde priester betrof, vermoedelijk kort na 1400 te dateren.

Aan de overzijde staan nog twee gelichte graven. Het rechter graf was van een ongeveer 50-jarige man (waarschijnlijk een leek) en dateert uit het begin van de 14de eeuw (er zijn gelijkenissen met het graf van Petrus Calf). Op de westwand is een Sedes Sapientiae gepenseeld. Maria zit hier op een grijs kussen en houdt het kind Jezus op haar rechterknie. Naast haar staan kandelaars met brandende kaarsen. De compositie is kleurrijk. Op de oostwand komt de typische calvarie voor. Hier houdt Maria haar beide handen opgeheven in afschuw. Johannes weent. Op de zijwanden opnieuw de engelen die met een wierookvat zwaaien en op de noordwand is de overledene knielend en biddend voorgesteld.

Het linker graf tenslotte is eveneens niet geïdentificeerd (mogelijkerwijs van Jakobus de Schotelaere, 14de proost van het Onze-Lieve-Vrouwekapittel). Het zal de laatste rustplaats van een priester zijn geweest en wordt ca. 1350 gedateerd. In het graf werden resten van een tinnen kelk teruggevonden.

Op de westwand zien we opnieuw een calvarie. Maria houdt een boek in de handen en Johannes weent. De oostwand is versierd met de tronende Maria. Beide engelen op de zijwanden zijn gericht naar de Madonna en het kind.

De grafpolychromie werd vanaf de 16de eeuw heel wat zeldzamer en verdween nagenoeg volledig in de loop van de 17de eeuw.

Voor de kunstgeschiedenis zijn de vondsten in Brugge (en ze zijn niet gering) van groot belang.¹

Merk in het 13de-eeuwse koor van de Onze-Lieve-Vrouwekerk nog de zeer kleurrijke 19de-eeuwse beschildering van de koorkapellen (de Sacramentskapel o.a.) en de glasramen met de diepe blauwe, rode en groene kleuren.

De Onze-Lieve-Vrouwekerk is beschermd als monument bij KB van 25 maart 1938.

¹ Alle gegevens over de vondsten en de opgravingen vind je gebundeld in *Maria van Bourgondië. Een archeologisch-historisch onderzoek in de Onze-Lieve-Vrouwekerk*, Brugge, 1982 (met o.m. bijdragen van Hubert De Witte, Willy Dezutter en Paul Janssens).

Moerkerkse Steenweg, Heilige-Kruisverheffingskerk (Sint-Kruis)

Open van 14 u tot 18 u

Leden van de Werkgroep Geschiedenis Sint-Kruis zorgen voor begeleiding

De sierlijke bakstenen Heilige-Kruisverheffingskerk, waarvan het ranke torensilhouet de kern van Sint-Kruis sterk bepaalt, werd in 1853-1855 gebouwd naar een ontwerp van architect Pierre-Nicolas Croquisson. Voor het ontwerp van deze kerk heeft hij nauw samengewerkt met Jean Bethune (1821-1894), gangmaker van de neogotiek in Vlaanderen.

Pierre-Nicolas Croquisson (Kortrijk 1806-1887) genoot een opleiding aan de academie van Kortrijk en vervolmaakte zijn kennis bij architect Louis Roelandt in Gent. In 1842 werd hij stadsarchitect van Kortrijk en in 1858 provinciaal architect van West-Vlaanderen. Hij bouwde en herstelde tientallen kerken in deze provincie en ontwierp gemeentescholen, ziekenhuizen en pastorieën. Croquisson was tevens briefwisselend lid van de Koninklijke Commissie.

Op deze Open Monumentendag wordt de aandacht gevestigd op het interieur, dat recent op initiatief van pastoor R. Calmeyn en met steun van de kerkfabriek opnieuw wat kleur kreeg. In 1963 waren wanden, altaren, preekstoel, kruisweg egaal wit geschilderd, in een voor die tijd typische anti-neogotische reflex. De dragende elementen aan de kolommen en gewelven van het drie traveeën diepe schip werden in een vaal-roze kleur geschilderd, de kapitelen in een combinatie van groen en rood.

De aandacht van de bezoeker wordt onmiddellijk getrokken op de nu opnieuw kleurrijke altaren. Het polychromeren gebeurde niet op basis van onderzoek van de aanwezige kleursporen, maar op basis van vergelijkbare voorbeelden in andere neogotische kerken, in het bijzonder deze van Vyvekapelle. De nieuwe kleurstelling is het werk van Luc Hernou uit Sint-Kruis.

De iconografie van het hoofdaltaar staat in het teken van de Heilige-Kruisverheffing. De symbooltaal is bijzonder rijk.

Centraal wordt de kruisiging voorgesteld, één van de voornaamste thema's in de christelijke kunst. Naast Christus en de twee misdadigers worden Johannes, Maria en Veronica uitgebeeld.

In het linker tafereel herkennen we de kruisdraging. Christus, geholpen door Simon, bezwijkt onder het gewicht van het kruis, als symbool van de last die de christen met zich meedraagt in het leven. Romeinse soldaten sporen hem aan om op te staan. Maria en Johannes worden ook hier afgebeeld.

Rechts wordt het verhaal van de vinding van het Ware Kruis gesymboleerd. Volgens de legende ontdekte Helena, moeder van Constantijn de Grote, het kruis in het Heilig Land. De drie kruisen van Golgotha werden opgegraven en in aanraking gebracht met een zieke. Soms wordt ook een overledene uitgebeeld. Bij de aanraking van het Ware Kruis genas de zieke of kwam de dode opnieuw tot leven.

Boven deze voorstellingen zijn in nissen twaalf engelen met de passiewerktuigen afgebeeld. In de altaartafel zelf komen heiligen voor die verband hebben met de devotie tot het kruis. Petrus is voorgesteld met een omgekeerd kruis, Andreas met een X-vormig kruis en Filippus met een rechtstaand kruis. Deze drie apostelen stierven eveneens de marteldood op het kruis. Verder zijn de H. Bruno en de H. Bernardus uitgebeeld, alsook de H. Brigitta van Zweden, die in haar *Revelationes* heel wat bijzonderheden over de kruisdood van Jezus noteerde.

Vóór 1963 waren de koormuren tot onder de vensters eveneens gepolychromeerd en hingen naast dit altaar zijden courtines.

Zowel het hoofdaltaar als het Maria-altaar in de noordbeuk zijn ontworpen in 1860-1866 door Jean Bethune en gebeeldhouwd door Michiel Abbeloos uit Leuven. Abbeloos was ook de beeldhouwer van het hoofdaltaar in de Heilige-Bloedbasiliek (1857-1858). Mogelijkerwijs heeft schrijnwerker Charles Van Robays het fijne houten *kantwerk* gesculpteerd.

Het Maria-altaar is op de altaartafel gesigeneerd en gedateerd door Jean Bethune en Michiel Abbeloos (14 juli 1866). Centraal opnieuw een voorstelling van de kruisiging. Links en rechts van Christus zijn de zon en de maan voorgesteld, als symbool van de kerk en de synagoge. Aan de voet van het kruis symboliseert de schedel Adam; volgens de legende op Golgotha begraven. De pelikaan boven de Christusfiguur symboliseert Christus' zelfopoffering aan het kruis. Links en rechts van het centrale tafereel zijn scènes uit het leven van Maria uitgebeeld. Links de bruiloft van Kana, waar Christus, in aanwezigheid van zijn moeder, zijn eerste openbaar wonder verrichtte. Rechts de dood van Maria, op een ligbed omgeven door engelen en apostelen. In de topbekroning van hetzelfde altaar, dat als een schrijn is uitgewerkt, de kroning van Maria, zittend naast God de Vader, die haar kroont. In de altaartafel zien we centraal de boodschap, geflankeerd door de aanbidding der wijzen en de vlucht naar Egypte.

Het Sint-Jozefaltaar in de zuidbeuk lijkt van een andere hand. Het is kwalitatief minder hoogstaand dan de realisaties van Abbeloos. Het zou het werk zijn van de Brugse beeldhouwer Hendrik Pickery (1828-1894). De uitbeeldingen van het leven van Jozef zijn vrij anecdotisch.

Het eikenhouten koorgestoelte, dat in een aardappel-schuur was terechtgekomen, is recent hersteld en hier opnieuw geïntegreerd.

Enkel de glasramen in het koor zijn kleurig. Ze dateren uit 1864 en 1867. Ook hier een rijk symbolisch verhaal: figuren uit het Oude Testament, profeten, apostelen en heiligen.

Vóór het neogotische altaar staat het rijk gepolychromeerde houten tabernakel. Het heeft de vorm van een kerkgebouw en is hoogstwaarschijnlijk door Jean Bethune ontworpen en door Charles Van Robays gemaakt. Pastoor Calmeyn liet dit tabernakel restaureren bij de Aalmoezeniers van de Arbeid in Antwerpen.

De eikenhouten preekstoel, met een natuurstenen trap in een ongebruikelijke vormgeving, werd in 1860 gebeeldhouwd door Michiel Abbeloos naar een ontwerp van Jean Bethune. De kansel heeft als het ware de vorm van een kelk, met op de vier zijden de gepolychromeerde evangelisten.

Tenslotte vestigen we nog de aandacht op de kruiswegstaties, gesigeneerd F. (?) de Vriendt, familie van Samuel de Vriendt (?) (zie nr. 6 van deze brochure). De veertien staties beelden de kruisdraging uit, Christus die ontdaan wordt van zijn kleding, de kruisiging en de graffligging. Ook de kruisweg werd door Luc Henrou opnieuw gepolychromeerd.

Het schip en het koor van de kerk werden geschilderd door de firma Declercq uit Poperinge.

De Heilige-Kruisverheffingskerk is niet als monument beschermd.

Naaldenstraat 19, Hof Bladelin.

Open van 10u tot 12.30u en 13.30u tot 18u
Gidsen zorgen voor begeleiding

Dit in het Brugse stadsbeeld zo vertrouwde herenhuis werd in het derde kwart van de 15de eeuw gebouwd in opdracht van Pieter Bladelin (+ 1472) en zijn vrouw Margriete van den Vagheviere (+ 1476).

Pieter Bladelin was, zoals verschillende van zijn rijke tijdgenoten, in nauw contact met de hofhouding van de hertogen van Bourgondië. Vanaf 1440 was hij beheerder van de hertogelijke bezittingen of *majordomus*. Onder het bestuur van Filips de Goede (1419-1467) was hij tesorier van de Orde van het Gulden Vlies en moest hij heel wat diplomatieke opdrachten vervullen. De meeste Brugse ambtenaren in dienst van de Bourgondiërs hebben de stad verrijkt met een imposante herenwoning. Wellicht trachtten ze hierdoor de wooncultuur van de Bourgondiërs te evenaren. Van Pieter Lanchals is geweten dat hij aan de Kartuizerinnenstraat een luxueus herenhuis liet bouwen (zie brochure Open Monumentendag 1995, nr. 7). Jan De Baenst, heer van Sint-Joris, bouwde rond 1450 zijn woning aan de Oude Burg 27 (zie brochure Open Monumentendag 1993, nr. 7). Zijn broer Zeghin de Baenst bouwde ongeveer gelijktijdig de buurwoning Oude Burg 21 (zie brochure Open Monumentendag 1995, nr. 13) en Joos van Varsenaere, schoonbroer van Pieter Bladelin verbouwde het Hof van Beveren aan de Nieuwstraat (zie nr. 15 van deze brochure).

Uit de tijd van Bladelin dateert de bakstenen woonvleugel, met een open gaanderij uitgevend op de omsloten binnenkoer, en de hoge traptoren, in de hoek gevormd door het eigenlijke woonhuis met het lagere poortgebouw.

Pieter Bladelin heeft niet zo lang in zijn Brugse huis gewoond. Hij verkoos Middelburg, een door hem gesticht stadje in Vlaanderen, als verblijfplaats. Hij

verkocht het Hof Bladelin aan Piero de Medici, die het vanaf 1466 liet inrichten als bankfiliaal. Leden van de familie de Medici behoorden tot de belangrijkste bankiers van Europa. Ze waren de grootste geldschietters van de hertogen van Bourgondië. Het lag voor de hand dat ze in Brugge, waar de hertogen vaak resideerden, een bankfiliaal wilden inrichten. Vanaf 1469 werden het financieel beheer en de bloeiende aluinhandel overgelaten aan Lorenzo de Medici, gekend onder de naam Il Magnifico. In Brugge werd het filiaal tussen 1465 en 1480 geleid door Tommaso Portinari, bekend als mecenas en opdrachtgever van belangrijke kunstwerken. Hij was echter verantwoordelijk voor het bankroet van het Brugse filiaal. Intussen had hijzelf het hof verworven, maar verkocht het rond 1497 aan Jakob van Luxemburg, heer van Fiennes. Toen het in bezit was van de Medicifamilie werd het huis van Pieter Bladelin verlengd met een tweede vleugel (vanaf de bovendakse schouw bekroond met een fantasierijke opeenstapeling van vorstpannen) en een poortgebouw.

Vanaf de tweede helft van de 16de eeuw was het gekend als het Hof van Fiennes (SAB, *Oud Archief 138*, Sint-Niklaaszestendeel, fol. 175 en 3187). Toen was het in bezit van de graaf van Egmont, familie van Jakob van Luxemburg, die het echter nooit bewoonde. Op 12 december 1617 verkocht Charles, graaf van Egmont, het Hof van Fiennes aan Jan de le Flije, heer van Gaugerie.

Van 1633 tot 1669 was het in bezit van de klooster-gemeenschap van de ongeschoeide karmelietessen. In 1665 konden de zusters een geschikt bouwterrein voor een nieuw klooster verwerven in de Ezelstraat, in de onmiddellijke omgeving van het karmelietenklooster (zie brochure *Open Monumentendag 1993*, nr. 5).

Pieter Soutieu, schepen van Brugge en voogd van de *doncker camer* op de Burg, werd in 1669 de volgende eigenaar en bewoner van dit goed...*achterwaerts streckende met twee hovynghen alsnu maer eene wesende tot de reije dezer stede (...) de huusijnghe ende hovynghe in deese bewoondt by den overleden ende besittighe (...) de resterende hovynghe verpacht aan Pieter Bouckaert, nu Franchois van Watermuelen*

(...) *voorts verpacht ande weduwe Anthone Marcus d'huusijnghe neffens de poorte vanden grooten huijse*. Na zijn overlijden in 1680 werd een Staat van Goed opgemaakt (SAB, *Staten van Goed, 2de reeks, nr. 16 77*). Zijn enige erfgename was zijn driejarig nichtje Marie Anna Soutieu.

Volgens deze Staat van Goed bezat hij veel zilverwerk, zoals *een silver cannedecxsel ghedreven met landt van belofte en een silver cruucefix, met silver houcken dootshoofte ende twee dootbeenderen*. Na zijn overlijden verkocht zijn weduwe het goed aan Pieter François Duchamge, raadsheer van de koning en meester van de Rekenkamer in Brussel.

De familie Duchamge bleef eigenaar tot 1743, waarna de familie de le Flije opnieuw het Hof van Fiennes in bezit kreeg. In 1787 verkocht Jan-Albert-Joseph de Buisseret de Blaringhem, die in Rijsel woonde, het huis aan Henricus IJsenbrandt en Marie Anna Lybaert. IJsenbrandt was een persoonlijke vriend van priester Leon de Foere, die een belangrijke rol speelde bij de oprichting van het koninkrijk België. De familie schonk het complex in 1911 aan de Gemeenschap der Zusters O.-L.-Vrouw Hemelvaart. Deze congregatie was op 16 juli 1816 door priester de Foere opgericht, met de bedoeling onderwijs en opvoeding te verschaffen aan volkskinderen. Marie Khnopff was de eerste directrice. Ze werkte samen met negen zusters die als kantwerksters werden ingeschreven in de bevolkingsregisters. Daardoor was de school van de Foere gekend als *spellewerkscholen* of *de Foersche scholen*. Nu is in het Hof Bladelin een klooster en een bejaarden-tehuis ondergebracht.

In de 15de eeuw was de binnenkoer van het Hof Bladelin niet omsloten. De rechtervleugel werd gebouwd door de familie de Fiennes in de 16de eeuw en de verbindingsvleugel kwam tot stand op initiatief van de familie de le Flije in de tweede helft van de 18de eeuw.

In de Bourgondische tijd waren de buitengevels van zowel het ingangsgebouw als van de Bladelinvleugel kleurrijk geschilderd. Enkele sporen zijn nog merkbaar. De consoles van de zuilengaanderij van het

ingangsgebouw zijn verfraaid met de Medici-emblemen : drie pauwenveren en de diamantring met lint. Op de gewelfsleutels (waar de polychromie nog gedeeltelijk aanwezig is) zien we het wapenschild van de familie, bezaaid met zes rode bollen en één blauwe bezaaid met lelies. Het schild is met pauwenveren omrand.

De meest opvallende versiering van het ingangsgebouw zijn de twee uitzonderlijke gebeeldhouwde portretmedaillons van Lorenzo de Medici en Clarice Orsini, die waarschijnlijk rond 1469 (datum van hun huwelijk) aan de binnengevel geplaatst werden op initiatief van Tommaso Portinari. De twee figuren zijn tot aan de schouders voorgesteld. Rond de twee tondi komen opnieuw de Medici-emblemen voor. Oorspronkelijk waren ze gepolychromeerd. Kleuronderzoek wees uit dat de hoofden voorzien waren van twee lagen gebrande siena (donkerbruin aardpigment) tegen een achtergrond in azurietblauw. De Medici-emblemen waren met bladgoud opgehoogd. Nu zijn de medaillons met een 19de eeuwse plamuurlaag bedekt.

In 1988 heeft de conserveringsploeg van de Afdeling Monumenten en Landschappen, o.l.v. Marjan Buyle, deze medaillons gereinigd en hersteld. Marjan Buyle publiceerde hierover een rijk gedocumenteerd verslag in het tijdschrift Monumenten en Landschappen. De okergele muren en de rood-blauw-gouden tondi waren in de 15de eeuw dus zeer opvallende kleuraccenten.

In het eerste vak van de open gaanderij aan de woonvleugel zijn in de gewelfsleutels van het kruisribbengewelf de initialen van de bouwheer Pieter Bladelin aangebracht : p en b verbonden door een loofrank. Op de linker kraagsteen is een dame met een hondje afgebeeld, symbool van de trouw. Op de rechter kraagsteen wordt Alphege van Canterbury voorgesteld met een rundsbeen en een geldbeugel. Alphege staat symbool voor de eerlijkheid.

In de vleugel bijgebouwd ten tijde van de Medicis, bevindt zich een grote zaal, die waarschijnlijk als bankkantoor fungeerde. In de balksleutels die de grote moerbalken ondersteunen, zijn wapenschilden

Filips de Goede met het halssnoer van de Orde van het Gulden Vlies en zijn devies *Monjoye*, daartegenover dat van Lorenzo il Magnifico met zijn devies *Semper*. Sporen van de rijkelijke polychromie zijn nog duidelijk. De relatie van de Medicifamilie met de Bourgondiërs wordt hier onderlijnd

Bijnaast kun je de kleurrijke Romeinse zaal bezoeken. Door de kamerhoge wandschilderijen heeft dit salon een totaal ander karakter. De schilderijen zijn afkomstig uit het Hotel Miraumont, dat op de terreinen van het Hof Bladelin was gebouwd en in 1948 jammer genoeg werd gesloopt. Ze geven de geschiedenis weer van Constantijn de Grote en de brand van Rome. Het zijn kopieën van de fresco's van Rafaël en Guilio Romano in het Vaticaan.

Op de balksleutels zien we de gepolychromeerde wapens van Filips de Goede en Isabella van Portugal.

Het Hof Bladelin en zijn geschiedenis worden door de huidige eigenaars, de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaart, met zorg gekoesterd.

Het Hof Bladelin is beschermd als monument bij K.B. van 9 juli 1974.

Nieuwe Gentweg 100, het huis Van Hoonacker

Open van 10u tot 12u en 14u tot 18u
Gidsen zorgen voor begeleiding

De neoclassicistische lijstgevel, die dateert van vóór 1839, werd in 1994-1995 met stadssubsidie gerestaureerd. De koetspoort dateert (volgens de bewaarde bouwvergunning SAB, 151/1839) uit 1839-1840. De gevel is drie bouwlagen hoog en zes traveeën breed. Sporen van de vroegere voorgevels werden tijdens de restauratiewerkzaamheden opgemerkt. De gevel kreeg een kleurstelling in lichtgrijze tinten.

Inwendig zijn nog heel wat delen van oude constructies bewaard, zoals de merkwaardige bakstenen achtergevels, de oude balklagen en de dakconstructies. De interieuraankleding lijkt stilistisch uit 1840-1845 te dateren: de koetsdoorgang, de vestibule en het trappenhuis, de salonlambriseringen, de schouwen en het plafondstucwerk. Sommige decoraties zijn vergelijkbaar met deze van het huis de Halleux, Oude Burg 21 (zie brochure Openbare Monumentendag 1995, nr. 13).

Op de Open Monumentendag 1996 is het trappenhuis te bezichtigen.

De sobere maar sierlijke neoclassicistische ruimte is pas gerestaureerd. De in de 19de eeuw zo geliefde marmer-schildering in olieverf werd opnieuw zeer getrouw aangebracht door restauratrice Angèle Boddaert. De deuren werden in imitatie van mahoniehout herschilderd. Een sober en verzorgd voorbeeld van zin voor kleur.

Mersenier en kroniekschrijver Jozef van Walleghem (1757-1801) beschrijft in zijn *merckenweerdigste voorvallen* van 1787 op een zeer kleurrijke manier wat zich in de stad heeft afgespeeld in de revolutiedagen van 30 en 31 juli.¹

Eén van de *slachtoffers* van dit korte revolutionaire intermezzo was kanunnik Franciscus Van Hoonacker (+ 27 november 1791), eigenaar en bewoner van de Nieuwe Gentweg 100 tussen 1760 en 1791. Vanaf 1752 was hij kanunnik van de Sint-Donaaskathedraal. Bovendien was hij een zeer rijk veekoopman. Als enorme hamsteraar van eetwaren was hij weinig geliefd in Brugge. Het was niet verwonderlijk dat de haat van een opgehitste, hongerige menigte zich tegen hem keerde in de nacht van 30 juli 1787. Er waren reeds enkele hongerrellen geweest naar aanleiding van forse prijsstijgingen.

Uit het verslag van Jozef van Walleghem, dat we hier fragmentair aanhalen, blijkt duidelijk dat het huis van de kanunnik zeer rijkelijk aangekleed was met meubelen en kostbaar kleinood. De kelder was ruim voorzien van wijn. Veel werd bij de eerste plundering vernield. *Nauwelijks waeren de jongers, hiervooren vermelt, ontrent dit hujs gekomen of al hunne woede tot het aftrecken van cocarden was vergeten maer niet den haet die zij tegen desen heer hadden opgevat. Tot zoo verre dat om negen uren met d'hevigste furie d'eerste steenen op de glaese vensters van het hujs van desen heer gesmeten wierden, 't goon desen heer van voor den negen uren hebbende zien aenkomen, in alle haest in 't godtshujs van de Magdaleene gevlugt is. De domestiquen die nog in 't hujs waeren de hevige woede van de plunteraers beschouwende, baeden of lijfsгенade van het hujs te mogen uijttrecken om hun leven in veijligheijdt te houden. Zulks aen hun door de muijmaekers toegestaan zijnde, verlieten zij het hujs van hunne meester en lieten hetzelfde aen den volkomen roof over. (...)*

Nu was de woede ten hoogsten geklommen en bijnae alle de glaese vensters die maer nieuw in het hujs gestelt waeren tot niet verbrijselt, tot zelfs het kleen hout waerin het glas gestelt was. (...) Nu was 't dat zij hun volkomen meester van het hujs saegen en gevolgentlijk niet vertoefden van in hetzelfde te breken en zoodaeniglijk den vollen toon aen den haet, tegen desen heer opgevat, gaeven, dat ik mij wel seker onbequaem kenne om hunne raesende furie en plonderinge met woorden uijt te drukken. Eerst en vooral begaeven zij hun in den kelder en tasteden de menigte aldaer

liggende wijn aen, hun seffens tot den vollen buijk door het opgieten van alderhande soorten van wijn droncke drinckende, d'ijdele flesschen vol en half vol in duisent stukken tegen den grondt werpende. Nu als bakbeesten droncke zijnde, was er aen hunne woede geene paelen meer en alle de kostbaere meubelen van onder ofte beneden in het huys staende wierden op eene zoo jammerlijcke wijze aengerant dat er niet het minste stukje meubelen dat breekbaer was geheel bleef, alle de kostbaere spiegelen, eenen zeer grooten number kostbaer gleijers en porcelajjn, verscheijde staende horlogiën, sakhorlogiën, schilderijen, kassen, stoelen, bijroon, taefels ende generaelijk alle de meubels die beneden stonden wierden tot niet verbrijselt en onder de voeten getrappelt, op zoodaenig eene barbaersche wijze dat het nog met monden kan geseijt ofte met penne beschreven worden hoe daenigen number kostbaere meubelen dus in den tijdt van twee uren tot niet verbrijselt zijn.

Op 31 juli keerde een groepje opstandelingen terug naar de Nieuwe Gentweg om vóór het huis Van Hoonacker een gestolen galg te verbranden. Zij slaagden erin het nochtans bewaakte huis binnen te dringen en de rest van de wijn van de kanunnik soldaat te maken waarna de doldronken Bruggelingen verder gingen met de vernieling van het huis, dat bijna aan de vlammen ten prooi ging. De brandweer (*alle paters der biddende orders*) kregen het vuur onder controle, maar de woede van de oproerlingen was na het blussen nog niet bekoeld.

Van Wallegghem maakt gewag van het vernietigen van lambriseringen, marmeren schouwen, papier- en goudleerbehangsel, evenals de trap. Ook de tuin bleef niet gespaard, zowel de fruitbomen als de groentenperken werden vernield.

Mogelijkerwijs heeft Van Hoonacker na 1787 het huis nooit meer bewoond en werd het na zijn dood op 14 maart 1793 - in onherstelde staat? - verkocht aan handelaar Josephus Valentijns.

Vóór de 18de eeuw stonden op de plaats van Nieuwe Gentweg 100 zeker vier, dan niet vijf huizen. Het oorspronkelijke hoekhuis was vóór 1582 eigendom van

Willem Hofman, nadien van Lambrecht Verhelst, Jan Vleys, Adriaan van Wambeke en Jan Van Elsmoortel. Tussen 1626 en 1674 hoorde het toe aan Colaert Cornelis en op het einde van de 17de eeuw aan Anna Beijssens en Guillaume François Rapaert. Laatstgenoemde startte met het samenvoegen van percelen. Een document uit 1699 vermeldt: *op dit ende twee naervolgende partijen (...) wiert te wesen twee huijsen met de brauwerie ende stallijnghe competerende ende gebruckt bij Jonkheer François Rapaert*. Zoals meestal in de 17de eeuw wordt gewag gemaakt van een huisbrouwerij (SAB, *Oud Archief 138*, O.-L.-Vrouwzestendeel, fol. 2799). Na Rapaert-Bessein volgden de eigenaars François De Moor, de familie Mortier en Jan Fredericque de Villegas. Op 14 december 1760 verkocht mevrouw de Villegas *dit ende twee naervolgende huijse aan heer en meester Franciscus Van Honacker, kan. van de kathedrale* (ibidem, fol. 4080). Van Hoonacker slaagde erin in 1765 en 1773 nog andere percelen bij de drie woningen te voegen en gaf hoogstwaarschijnlijk aan het geheel een nieuw uitzicht. Twee percelen behoorden in 1637 toe aan Guillaume Inbona (1605-1676).

Historica Catharina D'hooghe maakte een biografische notitie over deze Guillaume Ibona (niet gepubliceerd). Hij werd gedoopt in de Onze-Lieve-Vrouwekerk op 23 december 1605, studeerde rechten en huwde in 1637 met Anna Magdalena de la Fontaine. Zowel zijn zoon Frans als zijn vrouw stierven in 1650. Guillaume, die aanvankelijk een handelscarrière beoogd had, werd na de dood van zijn vrouw geestelijke. Van 1653 tot aan zijn overlijden in 1676 was hij kanunnik van de Sint-Donaaskathedraal. Zijn dochter Anna-Christina was in 1658 zonder zijn toestemming gehuwd met jonkheer Philippe de Longin, heer van Lier. Ze kregen zes kinderen. Dit echtpaar woonde eveneens in de Nieuwe Gentweg 100, in 1672 omschreven als *het huis binnen Brugge aan de Gaerenmarkt is bij de overledende besittige (Philippe de Longin) bewoont gheworden, het huseke daernevens op de hoek is verpacht geweest tot 9 pond gr tsjaer, voorts een pacht van een huseken op de O-zijde vant selve groot huijs (...) voorts nog een ander huseken daernevens* (RAB, Staten van Goed, 1ste serie, nr. 1580, Philip de Longin).

De 18de-eeuwse eigenaars vóór kanunnik Van Hoonacker waren Frederic Antoine de Villegas en zijn respectieve echtgenoten Marie Magdalene Audejans en Marie Maroux. Twee bewaarde Staten van Goed geven enkele inlichtingen over het huis, zijn aankleding en zijn bewoners (SAB, Staten van Goed, 2de reeks, nr. 11 266 en nr. 11 828).

Het huis werd omschreven als *een schoon parcheel van een huijs ghenaemt den Cleenen Eeckhout agterwaerts streckende met eene schoone plaetse van lande ende eene groote agterpoorte uytcommende in de Cleene Eekhoutstraat* (nr. 11 266, fol. 138). Het werd in 1717 per opbod gekocht van de familie Mortier en door de nieuwe kopers bewoond... *voorts heeft gedient tot bewaeringe van menigvuldige papieren ende documenten van de familien Audejans, Rommel ende Vleys ...* (nr. 11 266, fol. 151 e.v.).

Het huis werd door de Villegas en zijn eerste vrouw rijkelijk bemeubeld en aangekleed. De meubels werden in 1750 op 354 ponden geschat en de schilderijen door schilder-expert Mathias de Visch op 45 ponden : *sullen de schilderijen ter reserve van de portraiten gepresen worden door experte schilders, ende het silver werck ende juweelen door juwelier ende silversmidt, wel verstaende dat den prijsie van schilderijen maer gheexcludeert en wordt int ghesagh van de portraiten die toebehooren aen de familie van den heer Rendant...* Het zilver en de juwelen schatte zilversmid Maximiliaan vande Kerckhove op niet minder dan 287 ponden. Deze Staat van Goed leert ons verder dat herstellingswerken aan het huis steeds werden uitgevoerd door meester-metselaar Eugenius Goddyn en dat, zoals zo dikwijls opgemerkt in 17de- en 18de-eeuwse documenten, er ook een huisbrouwerij bijhoorde : *Item betaelt aan Eugenius Goddyn mester matsenaere over ghevrocht te hebben met leveringhe in het sterfhuys aen het erstellen de schauwe ende brauwketel van de brauwerije, die stonden om geheel in te vallen, ende in peryckel van brandt, en andere noodighe reparaties...* (nr. 11 266, fol. 170 e.v.). Tevens was er in een salon een houten (?) schouw versierd met wapenschilden : *Aen den voorschreven timmerman Carton over het repareren de wapens aan de schauwe in de sallette* (nr. 11 266, fol. 170). De ramen hadden nog glas-in-loodvullingen, want glazenmaker Andries Donny werd betaald *over het verlooden van diversche vensters* (nr. 11 266, fol. 171).

Frederick Antoine de Villegas was een man van stand die rondliep met een gepoederde pruik, zoals blijkt uit volgende rekening : *Aen Joannes Gilleman twaelf schellijnghe grooten wisselgeldt over het poederen den tijdt van een jaer 's Rendants peruquien van den 12en meye 1749 tot 12en meye 1750* (nr. 11 266, fol. 160). Hij was klerk van het Nieuw Gedelf van Brugghe naar Oostende en van de Maalderij van het quartier van brugghe. Bovendien was hij voogd van het hospitaal Onze-Lieve-Vrouw ter Potterie en gouverneur van de Arme Maagdekens Stedesschoole. De Villegas en zijn eerste vrouw werden begraven in de H.-Sacramentskapel van de Sint-Salvatorskerk. Na zijn dood op 26 december 1757 verkocht zijn tweede echtgenote Marie Maroux op 27 juni 1760 het huis aan Franciscus

Van Hoonacker voor 602 ponden (nr. 11 828, fol. 37 e.v.). Zijn boeken, schilderijen en meubels waren reeds in 1758 verkocht.

Wat met het huis gebeurde na de aankoop door handelaar Joseph Valentijns in 1795, is niet gekend. Hij was bovendien directeur van het nabijgelegen *atelier public* of bedelaarswerkhuis, dat tot 1903 bestond aan de Werkhuisstraat. Hij was afkomstig uit Overpelt en gehuwd met de Marie Thérèse De Wolf uit Antwerpen. Het echtpaar had vijf kinderen. Van 1815 tot 1828 werd het huis bewoond door Albert Dezutter, groothandelaar in stoffen, en zijn zuster. Nadien bleef dienstpersoneel in het huis wonen. Volgens kadastrale gegevens zouden de erfgenamen Dezutter (mevrouw Louis Breydel-Dezutter) het pand pas in 1845 verkopen aan de families van Hamme de Stampaertshoucke en van Caloen-Arents (SAB, *Kadastrale leggers*, art. 213, 733, 851).

Alhoewel Karel van Caloen officieel nog geen eigenaar was, liet hij het ingangsgebouw, dat nog volledig 18de-eeuws oogde, in 1839-1840 slopen en herbouwen met twee bouwlagen. De familie van Caloen bleef eigenaar tot in 1889. Nadien nam de handelaarsfamilie Alfons Benninck-Cauwe er haar intrek. De familie Benninck, die in de tuin een kleine breifabriek oprichtte, bleef tot voor enkele jaren eigenaar. Ze hadden een deel van het huis - drie rechtertraveeën op de hoek met de Werkhuisstraat - in 1919 verkocht.

Nieuwe Gentweg 100 is niet als monument beschermd.

Voor verdere opzoekingen over de geschiedenis van het huis : Stadsarchief Brugge, *Oud Archief* 138, Onze-Lieve-Vrouwezestendeel, fol. 1164, 1165, 1166, 1167, 1168

¹ Y. VAN DEN BERGHE, *Jozef van Wallegheem. Merkenwaardigste voorvallen Brugge 1787. Brugse geschiedbronnen uitgegeven door het Gemeentebestuur van Brugge*, Brugge, 1982, p. 99-114.

Nieuwstraat 3-5, Hof van Beveren

Open van 10u tot 18u
Gidsen zorgen voor begeleiding

Dit drie bouwlagen hoge monumentale herenhuis is gebouwd op een L-vormige plattegrond. Een oudere kern dateert nog uit de late Middeleeuwen. In de 19de eeuw werd het huis ingrijpend verbouwd.

Van de 15de-eeuwse bouwphase rest nog de bakstenen dwarsvleugel aan de tuinzijde. Deze vleugel bevat nog grotendeels de oorspronkelijke constructiedelen : overwelfde kelders, vloerconstructies met moer- en kinderbalken onder de pleisterplafonds en een eikenhouten dakgebinte (reeks schaargebinten met getelmerkte keperparen).

Links van deze dwarsvleugel staat een kleinere vleugel uit de 17de-18de eeuw. Op de benedenverdieping is nog een 18de-eeuwse keuken bewaard, met een monumentale haard met rechtstanden met blauwe baksteentjes, komfoortjes en met geglazuurde tegels beklede wanden. De vestibule en het trappenhuis, waarschijnlijk het resultaat van een verbouwing in 1883, zijn aangekleed in neoclassicistische stijl. De nu gerestaureerde marmerschildering kan van jongere datum zijn.

Boven de koetsendoorrit werd - vermoedelijk in 1883 - een huiskapel met neogotische wandbeschilderingen, eikenhouten deuren en plintlambrisering ingericht. Deze ruimte werd keurig gerestaureerd.

Het herenhuis wordt sinds 1930 gebruikt door een onderwijsinstelling.

Onder impuls van de dynamische directrice van de vzw *Vrouwenwerken Sint-Godelieve* zijn in 1994-1996 belangrijke renovatie- en restauratiewerken uitgevoerd. De waardevolle interieurs uit verschillende eeuwen werden behouden en geherwaardeerd.

De nieuwe patio is een geslaagd voorbeeld van eigentijdse architectuur, die de waarde van het

bestaande bouwkundig erfgoed verhoogt.

In opdracht van de v.z.w. werd de geschiedenis van het huis bestudeerd door historicus Bernard Schotte van de v.z.w. Levend Archief. De belangrijkste fases worden hier kort belicht.¹

Het perceel was reeds in de 14de eeuw bebouwd. De eigenaars konden worden opgespoord tot vóór 1396. Het waren veelal lakenhandelaars, die zich in de onmiddellijke omgeving van de hallen vestigden. Ze vervulden meestal ook een taak binnen de Stads-magistratuur. Mogelijkerwijs was mersnier Lamsin Lanezone (eigenaar vanaf 1417) de bouwheer van een nieuw groot huis vóór 1433. In een renteboek staat vermeld: *Lamsin Lanezone 17 schellingen en ydem 17 denieren up husen, poorte ende lande die hi nieuwe betemmert heift* Met nieuwe betemmert wordt zowel bouwen in hout als in steen bedoeld.

Ook mersnier Pieter de Bul bezat in de Oude Burg een rijke woning; het latere huis de Halleux, zie brochure Open Monumentendag 1995, nr. 13.

Mersniers (handelaars in kostbare stoffen) behoorden tot de rijkste personen van de stad. Zij hielden hun erediensten in de Sint-Niklaaskapel, gelegen tussen de Sint-Niklaasstraat en de Oude Zomerstraat. In de 15de eeuw werden de mersniers en lakenhandelaars uit de wijk verdrongen door leden van de Bourgondische hofhouding. Dit geldt ook voor het huis Nieuwstraat 3-5, dat in het midden van de 15de eeuw eigendom werd van Margriete Bladelin, weduwe van Colaerd de Fevere, ontvanger van de hertog. Lysebette de Fevere, dochter van Margriete, huwde Joos van Varsenare, raadslid van Brugge en raadsheer van Filips de Goede.

In 1457 werd het eigendom omschreven als *huusen, lande ende poorte naest Jans Baenst achterpoorte uitcommende inde voorseide nieuwastraete aan een zijde ende svoorseide Joos van Varsenaers weduwe huusen ende voorpoorte wijlen toebehoorende Colaert de Fevere aan dandere zijde*.

In 1468 kwam het in handen van kleinzoon Joos II van Varsenare, raadsheer van Filips de Goede en later van Maximiliaan van Oostenrijk. Zoals Jan de Baenst en Pieter Lanchals kwam Joos II van Varsenare in onmin

met de Bruggelingen door zijn steun aan Maximiliaan. Hij werd uit de stad verbannen en zijn vrouw Katharina vander Riede moest als straf enkele gevelbeelden van het stadhuis laten herstellen en opnieuw vergulden, omdat ze correspondeerde met haar verbannen man - blijkbaar een vroeg voorbeeld van gedwongen sponsoring. Ze hield het grote huis in bezit tot 1497 toen ze het verkocht aan Filips van Bourgondië, heer van Beveren.

Filips van Bourgondië, admiraal van de vloot van de hertog, vervulde meerdere diplomatieke opdrachten. In 1485 huwde hij Anna van Borssele, dochter van de heer van Veere. Filips stierf in dit huis amper één jaar na de aankoop. Wellicht vanaf die jaren was het huis gekend als het Hof van Beveren.

Zijn erfgenamen verbleven niet meer in Brugge en verkozen het kasteel te Beveren of het Hof Sandenburgh nabij Veere als residenties.

Maximiliaan van Bourgondië verkocht het Hof van Beveren in 1547 aan Cornelis de Scheppere, gehuwd met Lysbette Donche, weduwe van Pieter Laurin. Cornelis de Scheppere was als diplomaat in dienst van Christiaan II van Denemarken en later van Keizer Karel. Hij was ook gekend als schrijver. Hij bewoonde meestal zijn kasteel in Eke. Hij liet het huis na aan zijn kinderen en de kinderen van zijn eerste vrouw uit haar huwelijk met Pieter Laurin.

In 1551 werd het huis bewoond door Matthias Laurin, die na de dood van de Scheppere de andere erfgenamen uitkocht. Hij was schepen en diverse malen burgemeester van het Brugse Vrije. Hij verkocht het Hof van Beveren in 1567 aan zijn oom Marcus, de bewoner van het Hof van Watervliet aan de Oude Burg. Marcus Laurin en zijn broer Guido bezaten op dat ogenblik het volledige bouwblok vanaf de hoek van de Oude Burg tot aan de hoek met de Dijver. Het eigendom aan de Nieuwstraat werd omschreven als *eenen parcheele van huusinghen metter toebehoorten diversche woensten zijnde staende binnen der stede van Brugghe ten voorhoofde aan de oostzijde van de nieuwastrate gheheeten thof van Bevere met alle de huusinghen ende hovijnghen daer mede ghaende (...)*

streckende achterwaerts tot een straetkin commende vanden Oudenburch onder de ghalderijen van mijn heere van Watervliet totter voornoemde reije van Brugge.

Wegens financiële moeilijkheden moest Marcus Laurin het Hof van Beveren in 1569 doorverkopen aan Anna van Thiennes, vrouw van Hollebeke. Zij kon het tot in 1596 in bezit houden. In de tweede helft van de 16de eeuw bevonden zich vóór het Hof van Beveren een groen plein en een geplaveide plaats. Het eigendom was ommuurd en aan de zijde van het Hof van Watervliet bevond zich de keuken en de voorraadkamer. Een grote zaal van het hof werd gevoegd bij het nieuw gebouwd huis Nieuwstraat 7 (tot nu toe verkeerdelijk als het Hof van Beveren geïdentificeerd).

Tijdens het Calvinistisch Bewind (1578-1584) verhuurde Anna van Thiennes dit huis aan Juan Perez de Malvenda, zoon van de Spaanse consul te Brugge en schepen, raadslid en tesorier van de Stad. Onder de calvinisten wisselde hij driemaal van woonst. Als lid van de Edele Confrerie van het H.-Bloed verborg hij telkens de relikwie in zijn woning. Een 19de-eeuwse gedenksteen in de koetsendorrit, met een tekst van Guido Gezelle, herinnert aan dit feit.

Na de dood van Anna van Thiennes werd het huis verkocht aan Marie van Heule, vrouw van Lichtervelde, die er tot aan haar dood in 1605 woonde. Van 1608 tot 1644 kwam het in bezit van haar familielid Christoffel Boltsen, heer van Wenssen, gehuwd met Anna de Cocquiel. Door erfenis kwam het Hof van Beveren in handen van de families de Succa en de Cocquiel tot in 1670. Toen kocht buurman Jan Roelof het huis dat hij verhuurde. Tussen 1685 en 1696 was het in handen van Leopoldus Nieulant, waarna het in bezit kwam van Emanuel De Vooght, echtgenoot van Marie de Gras. In 1707 liet De Vooght verbouwingswerken uitvoeren, maar kon de rekeningen niet betalen.

Tussen 1712 en 1713 werd in een gedeelte van het huis een brouwerij ingericht door brouwer en wijnhandelaar Jan Bartholomeus. Hij was een ondernemend

zakenman, die niettemin in 1713 in falig ging. Zijn inboedel werd openbaar verkocht. Dank zij dit feit blijft een interessant document bewaard, waarin de diverse kamers van het rijkelijk bemeubelde en aangeklede huis zijn beschreven.

De benedenverdieping telde zeven ruimtes : een groot en een klein salon, een zitkamer, twee eetkamers, een keuken en een slaapkamer. Op de verdieping waren vijf kamers ingericht. Het huis was onderkelderd. Niet minder dan zes kamers waren behangen met goudleder en voor de ramen hingen gordijnen. De eetkamer was met Doornikse wandtapijten verfraaid. In de slaapkamer op de benedenverdieping stond een *ledikant* met rode gordijnen, een spiegel, een bed met een *strooisack* en twee *sarges*, een tafel en vier stoelen. Op de verdieping waren de kamers eveneens met goudleder aangekleed.

Eén vertrek was zelfs behangen met Hollands zeildoek, waarvan de vroegste productie in Nederland pas uit 1704 dateert. De techniek was uit Duitsland afkomstig. Dergelijke wandbekledingen bestonden uit grof zeildoek, dat in lijnolie en warme was werd gedrenkt, en waarop met olieverf schilderijen waren aangebracht. Zeker in Amsterdam en Rotterdam waren er productiehuzen in 1712-1713. Deze behangsels waren surrogaatproducten van de veel duurdere wandtapijten. Of Bartholomeus de kamers allemaal zo rijkelijk had behangen is niet uit te maken. Misschien mag deze aankleding worden toegeschreven aan de vorige eigenaar, Emmanuel De Vooght, die in 1707 dure verbouwingswerken had laten uitvoeren.

Naast meubilair en schilderijen waren 400 stuks porselein in de salons van Jan Bartholomeus opgesteld als decoratie, wat niet ongebruikelijk was in die periode. Vooral een uitstalling van Chinees porselein was in de mode. Zijn zilvercollectie daarentegen was eerder bescheiden.

Dergelijke archiefdocumenten zijn uitermate boeiend en belangrijk om onze (tot op heden) beperkte kennis over de aankleding van de Brugse huizen te verruimen.

Het Hof van Beveren werd op 23 mei 1713 aangekocht door Jacques van Ockerhout voor 1750 ponden groten, een heel bedrag. Van Ockerhout had in Leuven en

Dowaai burgerlijk en canoniek recht gestudeerd. Hij was schepen van de heerlijkheid van het Proostse en gehuwd met de steenrijke Joanna Antonia Terwe. Jacques van Ockerhout stierf op 25 juli 1713, amper twee maanden na de aankoop van het huis. Zijn vrouw en kinderen bewoonden aanvankelijk het huis niet, want van Ockerhout was onmiddellijk na de aankoop begonnen met de restauratiewerkzaamheden. Zijn rijke weduwe zette zijn plannen verder. Door de Staat van Goed kennen we de ambachtslieden die werden betaald. Meester-metselaar Jan Hanssens kreeg 91 ponden groten; meester-timmerman Dominicus Van Speijbroeck niet minder dan 226 ponden. Hij maakte een nieuwe houten ingangspoort met een koperen appel. Loodgieter Jacob Nije kreeg 20 ponden voor het leggen van een nieuwe goot en glazenier Pieter Van Valckenburg plaatste nieuwe glas-in-loodramen voor 25 ponden.

Na de verbouwingswerken bleef Joanna Terwe nog lang het Hof van Beveren bewonen, tot aan haar dood in 1758. Haar zoon, Jacques-Bernard van Ockerhout, zijn vrouw Marie Anna Vanden Bogaerde en hun kinderen, woonden bij haar in. Jacques-Bernard verongelukte met zijn paard in de poort van het Hof van Beveren en zijn weduwe erfde na de dood van haar schoonmoeder alle bezittingen, waaronder 31 huizen in Brugge en het kasteel Emmaus in Loppem. Onmiddellijk gaf zij opdracht het Hof van Beveren te verbouwen wegens de slechte staat : *ten jaere 1758 heeft gedaen maecken eene nieuwe vautekelder, nieuwe geleght de daecken, de salletten ende camers verandert, den inganck ter straete ghebracht ende daeraen veele effective melioraties ghedaen.* Een ware face-lift waarvoor de belangrijkste ambachtslieden werden aangesproken. Meester-metselaar Eugenius Goddyn nam de leiding van de werken en kreeg hiervoor 426 ponden groten. Het pleisterwerk werd voor 62 ponden groten verzorgd door Johannes van Sassenbrouck, die steeds samenwerkte met Goddyn. Schrijnwerker Pieter Balsaer en timmerman Lodewijk Heldewijs stonden in voor alle nieuwe schrijnwerk, waarvoor niet minder dan 390 ponden werden betaald..

Hendrik Pulinx kreeg iets minder dan 4 ponden voor het leveren van een schouw in gleiswerk. Van dit type rococoschouwen, waarvoor Pulinx bekendheid verwierf,

zijn twee exemplaren in het Gruuthusemuseum te bewonderen. Hendrik Pulinx senior (1698-1781) had in de periode 1750-1763 een vermaarde faïencefabriek aan het Minnewater.

Andere ambachtslieden waren steenhouwer Pieter Bral en schilders Carel Noos en Smit. Laatstgenoemde kreeg 46 ponden voor het vergulden (van moulures ?).

Marie Anna Vanden Bogaerde bewoonde het Hof van Beveren tot aan haar dood in 1795. Ze is begraven in de Onze-Lieve-Vrouwekerk. Haar dochter verkocht het huis aan Jacob de Man en Isabelle Moucheron, afkomstig uit Veurne. Na de dood van Isabelle hertrouwde Jacob de Man met Annette van Outryve. Jacob stierf in 1825 en zijn tweede vrouw in 1858. Hun dochter Adèle erfde het huis. Zij was in 1844 gehuwd met Edmond Philippe Le Bailly de Tillegem, die een tijdlang een diplomatieke loopbaan had opgebouwd in Rio de Janeiro. Vanaf hun huwelijk bewoonde het echtpaar dit huis. Zij kregen samen vier kinderen. Baron Le Bailly veranderde de gevel in 1862 en zijn weduwe in 1881-1883. De gevel kreeg toen zijn huidig uitzicht. Ook het interieur werd aan de smaak van de tijd aangepast. De koetspoort en het trappenhuis dateren uit die periode.

In 1908 werd het huis geërfd door hun kleindochter Cecile Marie van der Renne, gehuwd met Stanislas van Outryve d'Ydewalle, burgemeester van Sint-Andries. Zij bewoonden het kasteel Tudor en verhuurden het voormalige Hof van Beveren, dat in 1910 werd opgesplitst in twee entiteiten die in 1922 werden doorverkocht aan Joseph de Brouwer, zoon van Jean de Brouwer (zie nr. 20 van deze brochure).

Joseph de Brouwer verhuisde reeds in 1926 naar Ukkel en verkocht het aan de *vzw Christelijke Sociale Werken*, dat in 1930 werd overgedragen aan de *vzw Vrouwenwerken Sint-Godelieve*. Deze onderwijsinstelling slaagde erin de drie rechtertraveeën, die eeuwen vroeger naar nr. 7 waren overgegaan, terug bij het eigendom te voegen. In 1946 werden op de binnenkoer klaslokalen bijgebouwd.

De bescherming als monument van het Hof van Beveren is aangevraagd.

Noordzandstraat 21, Grand Hotel du Sablon

Open van 10u tot 18 u
Gidsen zorgen voor begeleiding

Het huidige Grand Hotel du Sablon is in 1886 gebouwd met stadstoelage. De ontwerper van dit sierlijke hotel met neorenaissancegevel is niet gekend. De zeer rijk versierde gevel in baksteen opgehoogd met natuurstenen elementen, geglazuurde bakstenen en vazen in gebakken aarde, heeft centraal een rijk uitgevoerde toegangs-travee. De renaissanceversiering is alom aanwezig : Ionische driekwartzuilen, drie zuilenorden, pilasters met gecanneleerde schachten en frontons. In 1983 is de gevel gereinigd en hersteld en deze zachte restauratie is opnieuw met stadstoelage ondersteund.

Het Grand Hotel du Sablon kende heel wat voorgangers. Volgens archiefdocumenten was er reeds in de 16de eeuw op dezelfde plaats een herberg gesitueerd. Op 11 oktober 1589 verkochten Ferdinand de Mattance, heer van Tillegem, en Marie Pardo *een huus met zijnen toebehoorten twelcke eene herberghe is ghenaeft t'schomijnckele staende inde noordtandstraete metgaeders van drie cameren twelcke ondermeest peertstallen zijn ende ooc van twee huusen dat eene wuenste is te gaeder staende der nevens....*

Nog op het einde van de 16de eeuw werd het eigendom gesplitst. De herberg situeerde zich achteraan op het terrein, maar bleef bereikbaar via een poort aan de Noordzandstraat.

In 1609 volgde een uitbreiding via de huidige Kopstraat met een stuk grond met een poorttoegang waar zeker in 1676 paardenstallen op gebouwd waren : *achterwaerts streckende met eene platse van lande met de peerd-estallinghe wijlent geweest zijnde drie hijysen ofte woonsten ende uitcommende met een groote poorte in het bleekerstraetkin.*

't Schomijnckele werd in de loop van de 17de en 18de

¹ Het onuitgegeven rapport is ter inzage bij de v.z.w. vrouwenwerken Sint-Godelieve

eeuw meermaals doorverkocht. In 1789 was Pieter Decker eigenaar van dit *huijs wesende eene hostelrije en herberghe met de stallingen genaempt het Schoomijnckele*. Van Pieter Decker bleef tot vandaag een materiële getuige bewaard in de vorm van een gedenksteen met zijn naam in de kelder onder de huidige keuken.

Het in 1591 *afgescheurde* woonhuis kende een vrij onbewogen geschiedenis. Het werd in 1608 omschreven als *een huus met zijn toebehoorten staende inde noortsantstraete (...) eertijds ghegaen hebbende mette huuse ende herberghe ghenaept het Schomijnckle (...) commende van achtere met eender cueckene met eender camere boven de voorseide voorpoorte ter strate met eene plaetse ende ghemeene bornepit ende private daer binnen*.

Iedere generatie wordt het huis doorverkocht. Een 17de-eeuws document leert ons dat het huis ook als winkel werd gebruikt door Jacques Pluvier (+ 26 december 1693), handelaar in ijzerwaren. Hij had tijdens zijn leven achter het huis een brouwketel geïnstalleerd. Zijn eigen bier brouwen was in de 17de eeuw niet uitzonderlijk.

Links van de herberg en het voorhuis stond het huis *De Vijf Torren*, in 1595 eigendom van Jan Crabbe en Godelieve De Brandre. Het werd omschreven als *eenen huuse (...) ghenaept de vijf torren naest den huuse ende herberghe ghenaept het schemijnckle (...) achterwaerts streckende met een plaetse van lande ende achterhuuseke dies es tstrijchoudt liggende* (dit is evenwijdig met de straat).

De Vijf Torren was zeker vanaf 1687 een bakkerij toen Jan Cools eigenaar werd, en bleef dit gedurende de ganse 18de eeuw.

Rechts van de herberg en het voorhuis lag het huis *de Croone* dat in 1783 eigendom was van Pieter Pector, weduwnaar van Theresia Goddyn (+ 22 maart 1783). *De Croone* werd op dat ogenblik op 400 ponden geschat, alhoewel het in slechte staat verkeerde. Of het eveneens een winkelpand was kon uit de documenten niet worden afgeleid.

De configuratie van dit kleine bouwblok wijzigde ingrijpend in de loop van de 19de eeuw.

Karel Decker en zijn familie bleven eigenaar van het

hotel *De Singe d'Or* tot in het midden van de eeuw (de gouden aap zou kunnen verwijzen naar de oude naam tschomijnckle). Een 19de-eeuwse porseleinkaart geeft een beeld van het sobere, drie bouwlagen tellende hotel, met een grote binnenkoer waar de koetsen halt konden houden. Deze situatie bleef behouden tot in 1883. Het huis *De Vijf Torren* was ondertussen bij het eigendom gevoegd.

In 1886 vroegen de toenmalige eigenaars, het echtpaar Richard Desmet-Desmedt, toelating om drie panden te slopen en een nieuw hotel te bouwen met de hoofdgevel aan de straatkant. Het gevelbeeld vóór de verbouwing is interessant (SAB, bouwvergunning 71/1886). *De Vijf Torren* was een dwarshuis, dat met een trapgevel aan de kant van de straat was afgewerkt. De gevelsteen met de afbeelding van vijf torentjes prijkte boven de begane grond. De hoteltoegang beperkte zich tot een brede poorttravee in het buurhuis, dat met een langsgevel met middentop 18de-eeuws oogde.

De gevelsteen met de vijf torentjes werd in de nieuwbouw van Grand Hotel du Sablon geïntegreerd als herinnering aan de vroegere situatie. De opeenvolgende eigenaars en hoteluitbaters na Desmet-Desmedt zijn Deneus-Bosmans (ook eigenaars van het Hotel du Panier d'Or op de Markt), Bosmans-Satnat (1909-1921), Duyvetters-Tavernier (vanaf 1922) en Marecoux-Duyvetters.

Het aanbod van hotels (vroeger herbergen) is in de wijk steeds aanzienlijk geweest. Noordzandstraat 13 was zeker vanaf de 16de eeuw herberg *De Gouden Kop* en in de Kopstraat was de herberg *Het Beertje* gesitueerd. Het opkomende toerisme in de 19de eeuw zorgde voor een groter aanbod aan hotels in Brugge. In de wijk Noordzandstraat/Geldmuntstraat en Zuidzandstraat/Steenstraat was het aanbod het hoogst. De onmiddellijke nabijheid van het station (1838-1841) speelde hierbij een rol.

Twee belangrijke factoren vergemakkelijkten de opkomst en de uitbreiding van het toerisme. Uiteraard was dat vooreerst de aanleg en uitbouw van het spoorwegennet (waarin België toch een voortrekkersrol speelt; zie brochure Open Monumentendag 1994, nr. 19). Vanaf 1838 functioneerde reeds de lijn Oostende-

Gent over Brugge. In 1872 was de *Compagnie Internationale des Wagons-Lits* opgericht, die reizigers vooral vanuit Frankrijk naar België bracht. Het is gekend dat het spoorverkeer in de 19de eeuw goedkoop, goed georganiseerd en redelijk comfortabel verliep. De tweede belangrijke factor was de oprichting in 1846 van de Oostende-Doverlijn, die vooral het bezoek van de Engelse toeristen een stuk vergemakkelijkte. De toeristische ontwikkeling van Brugge was in het laatste kwart van de 19de eeuw het grootst. Juist dan werd het nieuwe Grand Hotel du Sablon gebouwd. Fransen en Engelsen behoorden in de 19de eeuw tot de meest gesignaleerde bezoekers, die vooral in het voorjaar Brugge bezochten. Ook in de 19de eeuw was het eindagstoerisme geconcentreerd in de zomermaanden en uiteraard niet interessant voor de hotelsector.

Het Grand Hotel du Sablon kende een succesvolle start. De hotelcapaciteit werd reeds vóór 1914 uitgebreid met 20 kamers (het totaal aantal kamers bedroeg 50). De prijzen evolueerden van 2 naar 3 fr./overnachting. Volpension kon men krijgen voor 7 à 8 fr.

In 1908 werd een toen nog bestaande binnenkoer met glas overdekt (SAB, bouwvergunning 178/1908) door timmerman F. Vermeersch-Vanden Berghé uit de Sint-Jakobsstraat.

De huidige glazen koepel dateert uit 1927 en werd ontworpen door architect René Cauwe (1883-1964) (SAB, bouwvergunning 368/1927). Deze kleurrijke glazen koepel, één van de redenen voor de openstelling op de Open Monumentendag 1996, bestaat uit een binnenkoepel met een metalen draagstructuur en een buitenkoepel in een houten serreconstructie. In 1927 werd ook de binnenverdeling van het hotel gewijzigd. Het interieur van het Grand Hotel du Sablon blijft vrij intiem en gezellig. In het vroegere *fumoir* is nog een gotische schouw (afkomstig van één van de gebouwen die er vroeger stonden) geïntegreerd.

De eetzaal aan de Kopstraat zit in een vleugel die gebouwd is in 1959 naar het ontwerp van architect Maurice De Meester, op de plaats van het reeds in 1609 verworven eigendom.

Het hotel telt 46 kamers. De uitbaters herinneren zich nog onder de meest beroemde gasten die er verbleven

de Duke of Gloucester en filmvedette Gérard Philippe.

Jo Berten vermeldt in zijn wandelgids¹ dat de literaire kring *Excelsior* op het einde van de 19de eeuw in dit hotel voordrachten inrichtte. Belangrijke auteurs kwamen er voor een volle zaal spreken, zoals Stéphane Mallarmé (1890), Jules Spaak (1891) en Georges Rodenbach (1894). Paul Verlaine zou op 8 en 9 maart 1893 in het hotel hebben gelogeerd.

Het Grand Hotel du Sablon is niet beschermd als monument.

Voor verdere opzoekingen over de geschiedenis van het huis :

Stadsarchief Brugge, *Oud Archief* 138, Sint-Jakobszestendeel, fol. 140, 2033, 2854, 4325, 141, 1828, 2209, 3056, 3341, 4196, 4260, 4438, 4706, 4830, 5398, 5475, 1829, 2362, 4525, 5076, 3743, 4387, 5367; *Oud Archief* 198, Klerken van de Vierschaar, nr. 588, fol. 104-105; *Ibidem*, nr. 848, fol. 430v-431; *Ibidem*, nr. 940, fol. 70v-71v; *Ibidem*, nr. 320, fol. 67-68v; *Ibidem*, nr. 677, fol. 63v-65v; *Bevolkingsregisters*, D19/5 vanaf 1830; *Staten van Goed*, 2de reeks, nr. 1685a (Theresia Goddyn); *Ibidem*, 2de reeks, nr. 5076 (Jacques Pluvier); *Ibidem*, 2de reeks, nr. 9063b (Jan Kynt); *Kadastrale leggers*, art. 128, 862, 1721, 2786.

¹ Jo Berten, *Brugge en de Franstalige letterkunde. Een gids voor literaire wandelingen*, Brugge, 1996.

Spiegelrei 15, voormalig college van de Engelse jezuiteten (nu Basisschool De Spiegelrei)

Open van 10u tot 18u
Gidsen zorgen voor begeleiding

Eugenius Goddyn, meester-metselaar en bouwpromotor, realiseerde in 1768 dit imposant college in opdracht van de Engelse jezuiteten, na sloop van vier panden: *'t huis van Draynoultre, de Cleene Puydt, den Keyserinne en den Coninck*. Het huis *Draynoultre*, ook *Ryckenburch* genaamd, was ooit bewoond door burgemeester Maarten Lem (+1484), grootvader van Maarten Lem (+1597) (zie nr. 4 van deze brochure). Eugenius Goddyn had één van die huizen aan de jezuiteten verkocht. De drie andere huizen werden verkocht door meester-metselaar Pieter Madere (die soms samenwerkte met Goddyn), Johannes Coussens en de voogden van de kinderen van Braeckel-Bauwens. Mogelijkerwijs was het college reeds in 1770 afgewerkt. In dat jaar werd het college belast met een rente van 100 ponden.

De Engelse jezuiteten genoten amper drie jaar van hun nieuw gebouw, want in 1773 werd de orde afgeschaft.

Het gebouw bestaat uit een terugliggend midden-gedeelte, een rechter- en een linkervleugel. Het was de bedoeling om de linker vleugel even groot uit te bouwen als de rechter vleugel. De slechts één travee brede linker vleugel werd pas in 1931 gerealiseerd.

De twee bouwlagen hoge rechtervleugel telt negen traveeën. De gepleisterde lijstgevel is opgevat in een overgangsstijl van rococo naar classicisme en is zeer evenwichtig opgebouwd met een middenrisaliet en twee hoekrisalieten. De vensters hebben omlijstingen en sluitstukken. De achteruitliggende middenvleugel is afgewerkt met een driehoekig fronton. Een fraaie (nu beschilderde) blauwe hardstenen omlijsting benadrukt de centrale inkom. Tot op heden konden geen steenhouwersmerken worden teruggevonden.

Hoogstwaarschijnlijk is deze omlijsting afkomstig uit Arquennes of Feluy. Het bovenlicht is waaiervormig en verzorgd uitgevoerd, zoals alle schrijnwerk in de voorgevel. Een sculpturale versiering beklemtoont de oeil-de-boeufopening in het fronton.

Op de Open Monumentendag 1996 is het trappenhuis en het grote salon aan de koerszijde te bezoeken.

Het is opmerkelijk dat de 18de-eeuwse eikenhouten trap nog zo goed bewaard bleef, niettegenstaande de talrijke opeenvolgende functies die het gebouw kende. De fraai uitgewerkte houtsculptuur in de leuningwand in Lodewijk XVde-stijl is één van de rijkste voorbeelden in Brugge. De vloer in het trappenhuis bestaat uit de oorspronkelijke natuurstenen tegels.

Vanuit het trappenhuis is het recent opgeknapte 18de-eeuwse salon bereikbaar.

Schouwboezem, plafond en wanden vormen een totaal kunstwerk in rococostijl. Dit stucwerk is waarschijnlijk van de hand van Johannes van Sassenbrouck. Deze bekame stucadoor komt vaak voor in archiefrekeningen met betrekking tot interieurafwerkingen van belangrijke Brugse gebouwen in de tweede helft van de 18de eeuw.

De brede grijsmarmeren schouw is eveneens in Lodewijk XVde-stijl. De stucdecoraties hebben betrekking op de tuinkunst, de muziek en de seizoenen: een vaas met druiven, een pijlenkoker en boog, een dode papegaai, een bloemenkrans, toneelmaskers, muziekinstrumenten, een bloemenmand, tuingerief, sikkels, fruit en groenten...

Tussen oktober 1995 en april 1996 werd dit salon gerenoveerd door leerlingen van het Brugse KTA, zevende specialisatiejaar schilder- en decoratiewerken. Het stucwerk werd ontdaan van vele lagen verf en licht gepolychromeerd als aanzet tot de herwaardering van deze ruimte die nu als vergaderzaal wordt gebruikt. Het ligt in de bedoeling in de nabije toekomst de andere salons te renoveren.

Na het vertrek van de jezuiteten kreeg het gebouw verscheidene functies.

In de Franse Tijd vond de *Maegdekens stedschool* met 106 inwonende meisjes er onderdak. Deze school was

oorspronkelijk gevestigd in het pand Ezelstraat 86. Arme weesmeisjes werden er opgeleid in typisch vrouwelijke vakken om later als dienstmeisje hun brood te verdienen.

In de Hollandse Tijd kwam de familie van Zuylen van Nyevelt er wonen. Dominique van Zuylen (1769-1846) was vanaf 1791 directeur-generaal van de Posterijen van Brugge en het Brugse Vrije. Zijn vrouw Philippine van Hamme was de dochter van de Brugse schepen en heer van Caneghem, van Stampaertshoucke en Neckersvliet. Van de kinderen van Zuylen is vooral Isabelle gekend, in 1826 gehuwd met Theodore-Dominique vande Walle, schepen van Brugge. Zij was zeer sociaal bewogen. François was als priester verbonden aan het Sint-Janshospitaal. Anne-Josephine werd religieuze in de abdij van Spermalie en Constance werd begijn. Twee kinderen waren op jonge leeftijd gestorven: Dominique (1809) en Sylvie (1817). Tot in 1833 woonde Dominique van Zuylen er nog met zijn 20-jarige zoon Camille. In 1836 richtte Anne-Josephine (ook Annette genoemd) met Clara Schottey en Victoria Biebuyck, in het ouderlijk huis een school op voor slechthorende en slechthorende kinderen. Het *Institution des Sourds Muets* stond onder leiding van priester Charles Carton. Vanaf 1836 kwamen een twaalfstal onderwijzeressen de rangen versterken. Tot 1870 bleef het gebouw in gebruik door deze bijzondere school, die nadien verhuisde naar de Snaggaardstraat.

Nu lopen 140 stadskinderen school in deze basisschool *De Spiegelrei*.

Spiegelrei 15 is beschermd als monument bij K.B. van 9 juli 1974.

Steenhouwersdijk 3, ambachtskamer van de kleermakers (nu hotel Die Swaene)

Open van 14u tot 18u
Gidsen zorgen voor begeleiding

Op de verdieping van het hotel is aan de tuinzijde de voormalige ambachtskamer van de kleermakers te bezichtigen. De kamer is in 1779 ingericht in classicistische stijl - een unicum voor Vlaanderen.

Een bordestrap in Lodewijk XVIde-stijl, met mahonie-houten trappaal en handgreep en met smeedijzeren vulling, leidt naar de overloop op de verdieping, waar een dubbele vleugeldeur toegang geeft tot de ambachtskamer. De trap werd gedeeltelijk ontworpen door de schilder Jan Beerblock (1739-1806) en uitgevoerd door meester-timmerman Carel van Assche en meester-smid van Oorenbeke.

De bijna vierkante ruimte (plattegrond van 8m op 8,60m) wordt verlicht door vier hoge vensters met ramen met kleine roedenverdeling. De muren worden ritmisch geled door hoge gecanneleerde pilasters met Corinthische kapitelen die een kroonlijst dragen. De hoeken worden gevormd door gebroken pilasters. De kroonlijst is verfraaid met eier- en parellijsten en begrensd door een uitspringende lijst met consooltjes en cassetten. Het plafond zet aan op een brede kwartronde lijst, in de kamerhoeken onderbroken door grote bladmotieven.

Centraal in het plafond zit een achthoekig trompe-l'oeilschilderij. Dit illusionistische tafereel stelt een koepelgewelf met vier medaillons voor. Twee kinderen leunen over een borstwering en aan de andere zijde zit een poes. Ontwerper en uitvoerder van dit knap stukje illusie is Jan Beerblock, leerling van Mathias de Visch (1702-1765), directeur van de academie. Beerblock was

vrijmeester in de schilderkunst in 1759. Het is bekend dat hij veel wandschilderingen voor salons vervaardigde.

Voor het ambacht van de kleermakers maakte hij in 1788 het schilderij *De Braamberg te Brugge*, met zicht op de vroegere Braamberg (nu Vismarkt). Op het schilderij zijn het ambachtshuis van de vleeshouwers en het ambachtshuis van de kleermakers aan de Steenhoudersdijk te herkennen. De leden van het ambacht van de kleermakers zijn voorgesteld in processie op weg naar de Onze-Lieve-Vrouwekerk, waar op Allerheiligen een jaarmis voor Lodewijk van Gruuthuse werd gehouden. Jaarlijks werden - dank zij een stichting van Lodewijk van Gruuthuse - dertien armen gekleed. Dit schilderij was oorspronkelijk voor de ambachtskamer bedoeld. De Stad Brugge kocht het in 1852 van de verzameling de Jode. Het wordt bewaard in de Stedelijke Musea.

De beschilderingen rond en naast de deur in de ambachtskamer zijn eveneens van Jan Beerblock: het wapenschild van Brugge, geflankeerd door twee putti, een heraldische leeuw met de hoorn des overvloeds en een Brugs beertje met een granaatappel. Daaronder de tekst *Erkent Ondersteunt en Beschermt het ambacht scheppers 1779* (het stadswapen verwijst naar de bescherming en erkenning door de Stad Brugge). De deurposten zijn beschilderd met de wapenschilden van de onderafdelingen van het ambacht: de *coussceppers*, de *lamwerckers*, de *oudecleercope(rs)*, de *cultstrijckers*, de *wiltwerckers* en de *oudegrouwer(c)ers*.

De rekeningen voor deze luxueuse aankleding zijn bewaard gebleven (SAB, *Oud Archief* 333, Kleermakers, rekeningenboek 1779-1789). Uit de rekeningen blijkt dat een deel van Steenhoudersdijk 3 verhuurd werd aan de gouverneurs van de *wateringe van eijensluys ende groot reijgaersvliet* (twee voorkamers en een tuinkamer op de benedenverdieping) en aan de *Eedt van de Chirurgiens* (voorkamer op de verdieping, de keuken en een deel van de kelder). Het zogenaamde *eijland* (waarmee hoogstwaarschijnlijk stoep wordt bedoeld) werd verhuurd aan de meester-metselaarsfamilie Feij(t)s. Deze werd in de ganse straat

gebruikt door steenhouwers en metselaars voor het stapelen van bouw materiaal. Tevens is af te leiden dat in de ambachtskamer lijnwaadgordijnen voor de ramen hingen. Alle zilveren, tinnen en koperen voorwerpen, meubels en schilderijen, staan mooi opgesomd. Het kleermakersambacht was ongetwijfeld rijk.

In 1779 werden expliciet de *Extraordinaire Betaelingen voordien Nieuwen Bauw* genoteerd. De grootste sommen werden betaald aan meester-metselaar Johannes Lameire (136 ponden), aan meester-timmerman Carel van Assche (240 ponden), en aan *plafonneur* Johannes van Sassenbroeck (93 en 22 ponden). Pepers ontving niet minder dan 43 ponden voor het plaatsen van de zwartmarmeren schouw. Traditiegetrouw (het is in de bouw wereld ook nu nog frequent) werden dezelfde ambachtslui betaald voor meerwerken. De stof van de gordijnen voor de kamer werd gekocht bij de een zekere Keermans en werd door confrater Parein verwerkt. Schilder Jan Beerblock werd in vergelijking met de metselaar en timmerman heel wat minder betaald (7 ponden, 11 ponden). De kamer werd behangen (met papierbehangsel ?) voor 5 ponden door Judocus Baillie.

Na de opheffing van de ambachten met de wet Le Chapelier in 1795 kreeg het gebouw andere bestemmingen. In 1819 was het huis in bezit van Charles Antoine Doudan, spilfiguur van de vrijmetselaarsloge *La Réunion des Amis du Nord*. Tot in 1832 fungeerde de ambachtskamer als tempel van deze loge. Doudan diende een bouw aanvraag in voor het wijzigen van het schrijnwerk en het versoberen van de gevel (SAB, bouwvergunning z.n./1819). Tot in 1819 bezat de gevel nog haar 17de-eeuwse uitzicht met dubbel in- en uitzwenkende top in Vredeman de Vriesstijl, met beeldhouwwerk in de boogvelden en een beeldnis boven de ingang. Smeedijzeren ankers in de straatgevel geven het bouwjaar 1648 weer. In dat jaar werd het oorspronkelijk eigendom van de kleermakers opgesplitst. Meester-timmerman Clement de Prince kocht op 5 augustus 1647 het linker deel en bouwde er zijn eigen woning (het huidige nr. 4) (SAB, *Oud Archief* 138, Sint-Donaaszestendeel, fol. 261).

Na Doudan kwamen meester-steenhouwer Charles

Schoone en zijn vrouw Marie De Ridder in bezit van het voormalige ambachtshuis. Hun kinderen verlieten het huis in 1833, na de dood van de moeder. Nadien volgden bewoners en gebruikers elkaar snel op in de toen reeds samengevoegde panden Steenhoudersdijk 2 en 3. Timmerman Karel Mahieu vroeg in 1836 om deuropeningen van beide huizen te vervangen door poortopeningen en om dakkapellen te plaatsen (SAB, bouwvergunning 130/1836). In 1877 zijn Gustaaf Vander Cammen en zijn kinderen eigenaars. De Vander Cammens waren meubelmakers en richtten in het rechter huis een winkel in. Gustave Vander Cammen vroeg in 1891 om de dakkapellen van nr. 3 te verwijderen en om een houten gesculpteerde winkelpui in nr. 2 te mogen plaatsen (SAB, bouwvergunningen 40 en 84/1891). Deze winkelpui bestaat nog steeds.

Na de familie Vander Cammen kwam de panden in 1920 in bezit van de familie Storie.

In de Eerste Wereldoorlog fungeerden ze als opvangcentrum voor mensen die door de oorlog onverwachts hun inkomsten verloren. In het rechter huis richtte de gekende Brugse kunstschilder José Storie (1899-1961) zijn atelier in, dat na zijn dood door zijn dochter werd ingericht als museum. Tot in het begin van de jaren tachtig kon men dit sympathieke museum bezoeken. Vanaf 1985 zijn beide panden omgevormd tot Hotel Die Swaene. In de voormalige ambachtskamer is een salon ingericht.

Het voormalige ambachtshuis van de kleermakers is beschermd als monument bij MB van 16 december 1991.

Verversdijk 16, voormalig college van de jezuïeten

Open van 10u tot 18u

De jongeren van het Jongerenproject Open Monumentendag Brugge zorgen voor begeleiding

De Societas Jesu was in 1534 door Ignatius van Loyola gesticht en evolueerde heel snel tot de belangrijkste contrareformatorische orde. De jezuïeten kenden vanaf de stichting een wereldwijde verspreiding.

Reeds in 1574 werd een klooster in Brugge ingericht in een bestaande huis *De Lecke* aan het Sint-Jansplein (nu geïntegreerd in het Hemelsdalelyceum) waarin ook een college werd georganiseerd. Als bidplaats maakten ze gebruik van de Sint-Janskerk (gesloopt in 1611). Tijdens het Calvinistisch Bewind (1578-1584) moesten ze tijdelijk de stad ontvluchten maar reeds eind 1584 heropenden ze hun college.

De Lecke bleek snel te klein en de jezuïeten zochten een geschikte plaats voor een nieuwe vestiging. In 1596 kochten ze het *Hof van Moeskroen* op de toenmalige Schottenplaats (nu Sint-Maartensplein) en voerden vanaf dan een stevige aankooppolitiek in de buurt. Ze kochten alle huizen op in het bouwblok Sint-Maartensplein / Boomgaardstraat / Kandelaarsstraat / Verversdijk. De huizen werden gesloopt, oude straatjes ingepalmd en er werd gestart met de bouw van de kerk (de huidige Sint-Walburgakerk), een college en een klooster.

Volgens de Brugse historicus A. Duclos (Bruges, Histoire et Souvenirs, Brugge, 1810, p. 294) zou de residentie nog vóór het einde van de 16de eeuw zijn gebouwd en de schoolgebouwen in 1607. In 1773 werd de jezuïetenorde afgeschaft. De gebouwen van het Brugse klooster werden verkocht.

In 1836 werden de vroegere kloostergebouwen gebruikt als Koninklijk Atheneum en vanaf 1952 tot 1991 ook als Rijksmidschool.

In 1865 werden naar een ontwerp van stadsarchitect

Jean-Brunon Rudd verschillende vleugels bijgebouwd. Tal van Bruggelingen hebben hier in de voorbije eeuw school gelopen.

De bouwgeschiedenis van het complex werd nog niet bestudeerd. Mogelijkerwijs zijn zowel lekenbroeders Pieter Huyssens (1577-1637) of Hendrik Hoeimaker (1559-1626), beiden grote architecten, residerend in Brugge, betrokken geweest bij de bouw van het complex. Pieter Huyssens leidde immers vanaf 1619 de bouw van de monumentale barokkerk.

De twee oude vleugels die zijn bewaard, zijn nog uitermate homogeen.

Op de Open Monumentendag 1996 is de benedenverdieping van de reijvleugel aan de Verversdijk te bezoeken. Mogelijkerwijs eveneens de verdieping. De vleugel lijkt stijlkritisch in de tweede helft van de 17de eeuw te dateren.

De twee bouwlagen hoge reigeveld is bepleisterd, hoogstwaarschijnlijk in 1865 op het ogenblik van de verbouwingen o.l.v. Jean-Brunon Rudd. Aan de zijgevel is de typische barokstijl in bak- en zandsteen herkenbaar.

Het interieur bevat nog waardevolle architecturale elementen. De lange gang achter de reigeveld is overkluisd met graatgewelven op gordelbogen en kraagstenen in rococostijl (en dateren dus zeker pas uit de 18de eeuw). De aan de gang grenzende ruimtes zijn telkens met dubbele graatgewelven overkluisd. Enkele tussenmuren met dubbele kolommen werden later ingebracht. Op één van de gewelven is het monogram van de orde IHS nog afleesbaar (IHS als afkorting van de naam Jezus in het Grieks).

De oorspronkelijke arduinen steektrap is uitzonderlijk goed bewaard. Het interieur op de verdieping is soberder. De volledige vleugel is onderkelderd en overkluisd met graatgewelven.

Sinds begin 1995 zijn de gebouwen eigendom van het Europacollege dat in de nabije toekomst de restauratie voorziet. De gebouwen zullen gebruikt worden voor de colleges maar ook de administratieve burelen en de bibliotheek zullen er worden ingericht... er wordt

opnieuw aangeknoopt met de initiële functie.

Het voormalige jezuïetencollege is beschermd als monument met MB van 9 juli 1995.

Het Europacollege gaf zeer welwillend gastvrijheid aan de v.z.w. Jongerenproject Open Monumentendag Brugge, waarvoor oprechte dank.

OMDJP is sinds 1992 als pilootproject actief, met als doel het cultuur- en architectuurpatrimonium van de Stad Brugge beter te laten kennen aan jongeren tussen 14 en 18 jaar.

In een werkjaar worden talrijke bezoeken aan tentoonstellingen, restauratiewerven en kunstenaarsateliers gebracht. Tijdens de zomermaanden wordt de Open Monumentendag op een originele manier voorbereid. De laatste vijf jaar zijn de jongeren telkens opvallend aanwezig in het Brugse stadsbeeld.

Dit jaar wordt gewerkt rond het thema Kleur! Onder het motto 'Gekleurd Verkleurd' wordt het aspect kleur in het Brugse dialect onderzocht. Via interviews met de Brugse vergrijsde bevolking worden het interbellum en de avantgarde herontdekt. Bedoeling is om op 8 september 1996 op een eigenzinnige manier kunstkamers aan het publiek voor te stellen.

Witte Leertouwersstraat 1A, huis d'Hanins de Moerkerke

Open van 14u tot 21u
Gidsen zorgen voor begeleiding

Het 18de-eeuwse herenhuis, gebouwd op een rechthoekige plattegrond (11 m x 45 m), paalt aan de Witte Leertouwersstraat en de Coupure. Het bakstenen huis met geschilderde gevels telt twee bouwlagen en is afgedekt met zadeldaken met zwarte golfpannen. De ingang bevindt zich aan de Witte Leertouwersstraat, in de vleugel die, op initiatief van Jean de Brouwer, met één verdieping werd verhoogd en afgewerkt met een mansardedak. De poorttoegang heeft een dubbele omlijsting met een sluitsteen in rocaille. Boven de poort zit een bovenlicht met een sierlijke waaier in hout. De gevel rechts daarvan werd reeds in 1862 door Jean-Jacques van Zuylen verbouwd.

De gevel aan de binnenkoer, kant Predikherenstraat, is nog grotendeels 18de-eeuws en telt negen traveeën. De middenas wordt geaccentueerd door een arduinen deuromlijsting in rococostijl en een balkonvenster op de verdieping. Het middenrisaliet zelf is met een driehoekig fronton bekroond, dat met fraai beeldhouwwerk is gevuld (twee putti - de één met een lauwerkrans, de ander met een hoorn des overvloeds - houden een medaillon vast waarop de initialen van de bouwheren voorkomen).

In de tweede helft van de 19de eeuw werd deze gevel, door de aanleg van een *cour d'honneur* door baron Jean van Zuylen, zichtbaar vanaf de Predikherenstraat. Hij liet daarvoor twee 17de-eeuwse huizen slopen. In 1936 werden de gronden aan de straatkant opnieuw verkocht en bebouwd.

De zuidgevel aan de kant van de binnentuin is sinds enkele jaren herschilderd in een warme zalmkleur.

De koetsendoorrit is 19de-eeuws, evenals het aanslui-

tende trappenhuis. De vleugel aan de binnenkoer heeft zowel op de begane grond als op de verdieping een lange, brede gang over de volledige lengte, waarop de salons aansluiten. De kamers zijn in enfilade aangelegd door in elkaars as liggende binnendeuren. Dit zorgt voor een knap ruimtelijk effect.

De meeste decoratieve elementen zijn 19de-eeuws, met uitzondering van enkele binnendeuren en schouwboezems die nog uit de oorspronkelijke bouwperiode stammen.

Het middensalon op de benedenverdieping is het fraaist versierd. De marmeren schouw, met zware voluten op leeuwenklauwen, en de rosace en het lijstwerk van het plafond zijn uitgevoerd in Second-Empirestijl. Vlakke pilasters met Ionische kapitelen, die een doorlopend fries dragen, ritmeren de wanden van dit salon. De mooie parketvloer, samengesteld uit eikenhout en vreemde houtsoorten, heeft centraal een tekening met een stermotief met cassetten.

Hotel d'Hanins de Moerkerke is gebouwd in classicistische stijl, nog beïnvloed door de rococo. De interieurs werden in de 19de eeuw aangepast aan de smaak van de tijd.

Door zijn monumentale aanleg is het één van de meest prestigieuze herenhuizen in de Brugse binnenstad.

Op het huidige perceel, dat oorspronkelijk grensde aan het Predikherenklooster, stond op het einde van de 16de eeuw een huis dat toebehoorde aan Jan de Bruyne. In het begin van de 17de eeuw kwam het in bezit van Robert van Maldegem, die het in 1655 doorverkocht aan Maximiliaan van Praet, heer van Moerkerke.

Via erfenis was het vanaf 1764 eigendom van Pieter Jacobus d'Hanins de Moerkerke en in 1771 ook van zijn vrouw Clara Marie Philippina Diericx. Het huidige herenhuis werd waarschijnlijk gebouwd tussen 1771 en 1775 en lag - met het graven van de Coupure in 1751-53 - vlak naast het kanaal, een nieuwe handelsroute bij uitstek. Op het gevelfronton staan de initialen van Pieter Jacobus en zijn vrouw Clara verweven in een monogram. Zo hebben de bouwheren hun naam vereeuwigd. Clara (of Claire) Diericx overleed in 1777. Haar zoon Ferdinand-Auguste (1775-1820), die later

huwde met Marie-Lambertine de Muller, ging in het kasteel van Ath wonen. In 1778 hertrouwde Pieter-Jacobus met Anna-Isabelle Willaëys, die hem vier kinderen schonk : Marie-Anne, Louis-Jacques, Julien-François en Honoré. Anna Willaëys bleef na de dood van haar man in 1806 samen met haar kinderen en heel wat dienstpersoneel in het grote herenhuis wonen. Louis huwde in 1812 met Marie-Angeline de Bie de Westvoorde, Honoré in 1811 met Anne-Catharine de Deurwaarder en Julien, eveneens in 1811, met Colette-Flore van Outryve d'Ydewalle. Julien, burgemeester van Oostkamp tussen 1828 en 1830, kwam in 1834 als weduwnaar in het huis aan de Coupure wonen. Hij stierf in 1855. Gedurende twee jaar werd het huis niet bewoond door de familie, wel door een stucadoor. Waarschijnlijk is het interieur toen aan de mode van de tijd aangepast.

Vanaf eind 1857 bewoonden Marie-Christine d'Hanins de Moerkerke, dochter van Honoré, en haar man Jean-Jacques van Zuylen-van Nyevelt, gemeenteraadslid van Brugge, het pand. Het echtpaar had vier dochters (Marie-Anne, Julienne-Honorine, Alexandrine en Hermine). Twee dienstmeiden, een kokkin, een naaister en een dienstknecht zorgden voor de huishouding. In 1862 verbouwde Jean-Jacques van Zuylen de straatgevel aan de Witte Leertouwersstraat en in 1869 gaf hij opdracht tot het aanleggen van een erekoer aan de kant van de Predikherenstraat.

Deze was met een sierlijk smeedijzeren hek afgesloten. Het bevindt zich nu aan het Park Sebrechts aan de Beenhouwersstraat. Na zijn overlijden in 1875 werd het herenhuis verkocht aan François Ganshof-van de Meersch, die het in 1918 op zijn beurt verkocht aan Jean de Brouwer. Hij richtte er de zetel op van de *Société Centrale de Gaz et d'Electricité*. Het jaar daarop verbouwde Jean de Brouwer de gevels aan de Witte Leertouwersstraat. In 1937 kwam het huis in bezit van de familie Proot. In de jaren 1980 werd het huis gebruikt door de Steinerschool. Nadien wou een nieuwe eigenaar het huis omvormen tot hotel of appartementen.

Momenteel leegstaand en verwaarloosd, is de toekomst van het Hotel d'Hanins onzeker. De Stichting Stratemon v.z.w. onderneemt pogingen om de nodige

fondsen voor de restauratie te verzamelen. Primordiaal is het vinden van een passende bestemming.

Hotel d'Hanins de Moerkerke is beschermd als monument bij KB van 15 september 1982.

Verklarende woordenlijst

Balksleutel

langwerpig plat stuk hout ter ondersteuning van een balkeinde, en zo het draagvlak onder de (moer-)balk vergrotend; meestal geprofileerd, soms voorzien van wapenschilden, spreken of figuratief beeldhouwwerk

Boogzwik of zwik

hoekstuk tussen een boog en een rechthoekige omlijsting

Corinthisch

derde klassieke orde, waarbij de kapitelen van zuilen of pilasters versierd zijn met acanthusbladeren

Entablement

klassiek hoofdstel bestaande uit architraaf, fries en kroonlijst, als bekroning van o.m. een gevel, poort,...

Ionisch

tweede klassieke orde, waarvan de kapitelen van zuilen of pilasters versierd zijn met voluten

Kolossale orde

klassieke gevelordonnantie waarbij de zuilen of pilasters over meer dan één verdieping doorlopen

Mandorla

amandelvormige aureool rond de gestalte van Maria of van Christus

Pilaster

een weinig uitspringende muurpijler bestaande uit basement, schacht en kapiteel, die naast een dragende in hoofdzaak een ritmerende functie heeft

Risaliet

vooruitspringend deel van een gevel; midden-, zij- of hoekrisaliet

Scheiboog

boog, gevat tussen zuilen en pijlers, tussen midden- en zijbeuk van een kerk

Schouwboezem

gedeelte van een schouw boven de schouwmantel; in de 18de eeuw meestal met stucwerk opgesmukt en bovenaan overgaand in het plafondlijstwerk

Schouwmantel

houten of natuurstenen afwerking rond de opening van de stookplaats, bestaande uit een dekplaat en twee zijwangen

Sjabloontechniek

in papier, metaal of andere materialen uitgesneden motieven die kunnen aangewend worden voor muur- of plafondschilderingen

Spiegel

een weinig verdiept veld in een gevelvlak of muurdam

Stuc

versiering in pleisterkalk, waarbij het lijstwerk met profielen is getrokken en de ornamenten manueel met de spatel zijn gemodelleerd

Travee

afstand tussen twee opeenvolgende steunpunten in de lengterichting van een gebouw of bouwdeel; indeling van de ruimte van een kerkgebouw overeenkomend met één gewelfvlak; indeling van een gevelvlak volgens de ordonnantie van de gevelopeningen

Trompe-l'oeil

natuurgetrouwe beschrijving die bedrieglijk echt lijkt

Zie verder: E.J. Haslinghuis, *Bouwkundige termen. Verklarend woordenboek der westerse architectuurgeschiedenis*, Utrecht-Antwerpen, 1986

Voor verdere lectuur

B.BEERNAERT, e.a., *De Brugse Gevelgids*, Brugge, 1982

B.BEERNAERT, *Stad Brugge. 17de-eeuwse architectuur in de binnenstad*, brochure Open Monumentendag, 12 september 1993

B.BEERNAERT, *Stad Brugge. Burgerlijke openbare gebouwen*, brochure Open Monumentendag, 10 september 1995

B.BEERNAERT en J.P. ESTHER, *Stad Brugge. 19de-eeuwse architectuur in de binnenstad*, brochure Open Monumentendag, 9 september 1990

B.BEERNAERT en J.P. ESTHER, *Stad Brugge. 18de-eeuwse architectuur in de binnenstad*, brochure Open Monumentendag, 15 september 1991

B.BEERNAERT en J.P. ESTHER, *Stad Brugge. 15de-eeuwse architectuur in de binnenstad*, brochure Open Monumentendag, 13 september 1992

J. BERTEN, *Brugge en de Franstalige letterkunde. Een gids voor literaire wandelingen*, Brugge, 1996

H. BIEDERMANN, *Prisma van de Symbolen*, Zwolle, 1991

M. BUYLE, *Florentijnse Renaissance-Prinsen in het 15de-eeuwse Brugge. De conservering van de stenen portretbustes van Lorenzo de Medici en Clarice Orsini in het Hof van Bladelin*, in: *Monumenten en Landschappen*, jg. 8, nr. 1, jan.-febr. 1989, p. 4-19

M. BUYLE, *Het plafond van het Oosterlingenhuis te Brugge*, in: *Monumenten en Landschappen*, jg. 12, nr. 6, nov.-dec. 1993, p. 54-57

M. BUYLE, *Een puzzel op de schouw en draken op de muren. Merkwaardige muurschilderingen uit de late 14de eeuw in een Brugs woonhuis*, in: *Monumenten en*

Landschappen, jg. 14, nr. 1, jan.-febr. 1995, p. 6-27

M. BUYLE en A. BERGMANS, *Middeleeuwse muurschilderingen in Vlaanderen (M&L, Cahier 2)*, Brussel, 1994

G. CLAEYS, *Het Hof Bladelin te Brugge*, Brugge, 1988

C. en L. DHAENE, *Sint-Jozef Kortenberg. 145 jaar zorg voor geesteszieken 1850-1950*, Leuven, 1995

J. DE MAEYER e.a., *De Sint-Lucasscholen en de neogotiek 1862-1914*, Leuven, 1988

F. DE SMIDT, *Het Oosterlingenhuis te Brugge en zijn ontwerper Jan vanden Poele*, Antwerpen, 1948

L. DEVLIEGHER, *De Huizen te Brugge*, Tielt-Amsterdam, 1975

H. DEWITTE e.a., *Maria van Bourgondië. Brugge. Een archeologisch-historisch onderzoek in de Onze-Lieve-Vrouwekerk*, Brugge, 1982

H. DEWITTE e.a., *Brugge onderzocht. Tien jaar stadsarcheologisch onderzoek*, Brugge, 1988

J. ESTHER, *Behoedzaam Omgaan. Monumentenzorg in Brugge 1988/1993*, Brugge, 1994

J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc, ou leur magistrature et leur noblesse*, 6 dln., Brugge, 1857-1864

J. GELDHOF, *Pelgrims, Dulle Lieden en Vondelingen te Brugge 1275-1975*, Brugge, 1975

L. GOOSEN, *Van Afra tot de Zevenslapers. Heiligen in religie en kunsten*, Nijmegen, 1992

J. HALL, *Hall's Iconografisch Handboek*, Leiden, 1993

J.L. MEULEMEESTER, *Een inventaris van woonhuizen op de Brugse Schottenplaats*, in: *Brugs Ommeland*, XXIII (1983), p. 23-30

M. RYCKAERT, *Historische Stedenatlas van België - Brugge*, Brussel, 1991

B. SCHOTTE, *De plundering van een korenschip te Brugge in 1719*, in : *Brugs Ommeland*, XXXI (1991), p. 131-146

J. VAN CLEVEN, *De H.-Bloedkapel een proeve van interieurgeschiedenis (1800-1945)*, in : *Het Heilig Bloed te Brugge*, Brugge, 1990, p. 201-264

J. VAN CLEVEN e.a., *Neogotiek in België*, Tielt, 1994

Y. VAN DEN BERGHE, *Jozef van Walleghem. Merckenweerdigste voorvallen Brugge 1787, Brugse Geschiedbronnen uitgegeven door het Gemeentebestuur van Brugge*, Brugge, 1982

J.A. VAN HOUTTE, *De geschiedenis van Brugge*, Tielt-Bussem, 1982

J. VAN LAARHOVEN, *De beeldtaal van de Christelijke Kunst. Geschiedenis van de Iconografie*, Nijmegen, 1992

Belangrijke wenken

1. Centraal informatiepunt

Alle informatie over de Open Monumentendag in Brugge kan verkregen worden :

- vóór 8 september 1996 : op de Dienst voor Monumentenzorg en Stadsvernieuwing, Oostmeers 17, 8000 Brugge (tel. : 050/44.85.82)
- op 8 september 1996 : op de speciale infostand in de Dienst voor Toerisme, Burg 11, 8000 Brugge (tel. : 050/44.86.13)

2. Tentoonstelling TRICOLORE (x3) ontmoet [< Lat. ornamentum] - Wie is er bang voor rood, geel en blauw?

Biekorffoyer, Naaldenstraat 4, 8000 Brugge van 6 september 1996 t.e.m. 19 oktober 1996 op de Open Monumentendag open van 15 u tot 18 u.

Jonge kunstenaars interpreteren in kleur een 19de eeuws ornament (afkomstig van de kroonlijst van Oude Burg 21).

Voor de eerste maal zoekt een tentoonstellingsproductie aansluiting bij het thema van de Open Monumentendag Zorg en Zin voor Kleur.

3. Tentoonstelling Ons Verleden in woord en beeld

Leerlingen van de tweede en derde graad middelbaar onderwijs van het katholiek secundair onderwijs (West-Vlaanderen) verzamelden documentatie over historische voorwerpen en historische sites in West-Vlaanderen en creëerden plastische kunstwerken. Ze worden op de Open Monumentendag tentoongesteld in het Grootseminarie, Potterierei 71.

4. Activiteiten Vlaams Centrum voor Ambacht en Restauratie

In 1993 werd op initiatief van de Koning Boudewijnstichting, de Monumentenwacht Vlaanderen, de Vlaamse Confederatie Bouw en het W.T.C.B., het Vlaams Centrum voor Ambacht en Restauratie (VCAR) opgericht. Voornaamste doelstelling is te zorgen dat het ambacht in de restauratie- en renovatiesector blijft voortbestaan.

Als promotie naar het publiek werkt VCAR mee aan de

Open Monumentendag door openstelling van

1. atelier A. Vandendorpe, Groene Poortdreef 40, 8000

Brugge

10 u tot 12 u en van 13 u tot 18 u

siermetstelen / houtbewerking museum van oude
bouwmaterialen

2. werf aan de Sint-Salvatorskathedraal

(eveneens A. Vandendorpe)

10 u tot 12 u en van 13 u tot 18 u

steenhouwen

5. Kleurwandelingen in de stad

Fervente wandelaars kunnen twee routes afstappen, waarlangs voorbeelden te zien zijn van recente kleurstellingen op gevels.

Kleurroute 1 : van Burg tot Begijnhof

Burg 11 (Griffie), Markt 28 (Panier d'Or),

Vlamingstraat (Stadsschouwburg), Adriaan

Willaertstraat 11 (Beroepskrediet), Kuipersstraat 21

(Provinciecommando), Eiermarkt 7 (Crédit Lyonnais),

Markt 15 (Bouchoute), Wollestraat 16,

Kartuizerinnenstraat 10, Nieuwstraat 5-7 (Hof van

Beveren), Onze-Lieve-Vrouw Kerkhof Zuid 4, Walplein

37, Noordstraat 4-14 (Godshuis De Vos),

Wijngaardstraat 26, Begijnhof (inkom)

Kleurroute 2 : van Burg tot Seminarie

Burg 11 (Griffie), Steenhoudersdijk (reigefel

Hoogstraat 4), Eekhoutstraat 3, Eekhoutstraat 46,

Astridpark (muziekkiosk), Minderbroedersstraat 1,

Predikherenstraat 25, Peerdenstraat, Boomgaardstraat 7,

Spinolarei 23, Sint-Annarei 21, Sint-Annarei 23-25,

Carmersstraat 2, Potterierei 40

6. Monumentenbus

Opgepast !!! In 1996 rijdt geen speciale Monumenten-
bus

Deze brochure is samengesteld
door Brigitte Beernaert van de Dienst voor
Monumentenzorg en Stadsvernieuwing.

Met dank aan het leescomité Jan Esther en Magda Van
Damme en met speciale dank aan Bernard Schotte voor
het doornemen van de Zestendelen.

v.u. F. Devriese, Stadssecretaris